

ΝΙΑΟΥΣΤΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ
ΝΑΟΥΣΗΣ

Η προστασία της Αρχιτεκτονικής μας
κληρονομιάς σαν φορέας εθνικής μνήμης

Τα αλλεργικά
νοσήματα

Μακεδονικός
Αγώνας



Αφιέρωμα στον Μάριο Χάκκα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Φυλάξτε τὰ τεύχη τῆς «Νιάουστας»

Παλαιὰ τεύχη μπορεῖτε νὰ προμηθευθεῖτε ἀπὸ τὰ γραφεῖα τοῦ Συλλόγου

Ἡ «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στηρίζεται στὴν ἀγάπη καὶ τὸ ἐνδιαφέρον

τῶν συνδρομητῶν τῆς

Παρακαλοῦμε νὰ μεριμνήσετε γιὰ τὴν ἀνανέωση τῆς συνδρομῆς

τοῦ ἔτους 1984

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

1) ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΝΑΟΥΣΗΣ

2) ΜΝΗΜΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΣΑΜΗ ΚΑΡΑΤΑΣΙΟΥ

**ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΕΙΨΟΥΝ
ΑΠΟ ΚΑΝΕΝΑ ΝΑΟΥΣΑΙ-ΚΟ ΣΠΙΤΙ**

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Νέα διεύθυνση Βασιλέως Κων)ντίνου 40, κάθε Δευτέρα Τρίτη Πέμπτη 6-9 απόγευμα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

“ΝΙΑΟΥΣΤΑ”

ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

ΕΤΟΣ Η' Τόμος Δ' τεύχος 29

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Οδυσσέας Ντινόπουλος, Ελένη Μήτσιαλα

Λευκή Σαμαρά, Χρήστος Μουχάγιερ, Αλ. Οικονόμου

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

Βασ. Κωνσταντίνου 44

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Γιάννης Καρατσιώλης, Γεωπόνος 21.331

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

Οδός Χατζηκουρούτα (Στραβός πλάτανος)
φωτ. Αλ. Οικονόμου

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ — ΕΚΤΥΠΩΣΗ

«Τυπογραφία» Αντώνη Μαυρογένη

Αντωνίου Καμάρα 3 — τηλ. 260.140 & 226.924

Θεσσαλονίκη

Περιεχόμενα

Ιστορικά — Λαογραφικά

ΠΑΠΠΑ ΒΑΣ. Μακεδονικός Αγώνας (1904—1984)	136
ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΦΙΓΓΕΝΕΙΑΣ Ο Γιαννάκης	138
ΑΔΑΛΟΓΛΟΥ ΝΙΚ. Μνήμη του Μακεδονικού Αγώνα	140
ΣΠΑΡΤΣΗ ΝΙΚ. Χατζήδαι, πιταλουτίδαι κι μπαρμπέρι- δαι στη Νιάουστα	142
ΣΒΑΡΝΟΠΟΥΛΟΥ ΣΤΕΛ. Μπομπότες και μπατζάρες	144
ΣΥΛΛΟΓ. ΒΛΑΧΩΝ ΒΕΡΟΙΑΣ. Το έθιμο της Γκλεάτας	146

Κοινωνικά — Λογοτεχνικά — Παιδαγωγικά — Ιστορικά

ΞΗΡΟΥΡΗ ΪΩΑΝ. Μήπως χάσαμε το νόημα του έρωτα	147
ΑΔΑΛΟΓΛΟΥ ΝΙΚ. Τραγούδια για την Ημαθία	150
ΛΑΠΑΒΙΤΣΑ ΚΩΝ. Η μάθηση στα παιδιά	151
ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΑΛΕΞ. Η προστασία της Αρχιτεκτονι- κής κληρονομιάς	154
ΜΟΥΧΑΓΙΕΡ ΧΡ. Αφιέρωμα στο Μάριο Χάκκα	158
ΓΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ Σ. Τα αλλεργικά νοσήματα	163

Δενδροκομικά

ΤΖΙΩΤΖΙΩΡΑ ΠΑΝ. Η καρπόδεση της Ντεκάνα	165
ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ ΟΔΥΣ. Δενδροκομικά θέματα	166
ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΓΕΩΡ. Πικρή κηλίδωση των μήλων και θεραπεία	170

Δραστηριότητες Συλλόγων

ΜΠΑΪΤΣΗ ΤΑΚ. Το άθλημα της αναρρίχησης	171
ΛΕΠΙΔΟΥ ΕΥΓΕΝΙΑ. Κ.Α.Π.Η. Δήμου Νάουσας	172

Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ»

ΕΥΧΕΤΑΙ

στους συνεργάτες
και τους αναγνώστες της

ΚΑΛΕΣ ΓΙΟΡΤΕΣ
ΚΑΙ ΧΑΡΟΥΜΕΝΟ 1985

Αγαπητέ φίλε,

Επικοινωνούμε και πάλι μαζί σου και με την ευκαιρία αυτή να σου ανακοινώσουμε μερικές σκέψεις ενδιαφέροντος. Κατ' αρχήν στο περιοδικό μας φιλοξενούμε μερικές σελίδες που αφορούν τον Μακεδονικό αγώνα, που φούντωσε την περίοδο 1904—1908, στο χώρο της Μακεδονίας όπου ο ελεύθερος και υπόδουλος Ελληνισμός αγωνιζόταν για την επιβίωσή του. Έτσι η «Νιάουστα» συμμετέχει στον Πανελλήνιο γιορτασμό του Μακεδονικού αγώνα με την ευκαιρία της συμπλήρωσης των 80 χρόνων από την έναρξή του.

Αγαπητέ φίλε,

Η Νιάουστα, από το σημερινό τεύχος εγκαινιάζει με τα «ειδικά αφιερώματα» μία νέα σειρά άρθρων ενημερωτικών που σκοπό έχουν να φέρουν τον αναγνώστη κοντά στους σύγχρονους Έλληνες που διέπρεψαν στις επιστήμες, τα γράμματα και τις τέχνες. Σήμερα το αφιέρωμα είναι για τον διακεκριμένο πεζογράφο Μάριο Χάκκα.

Αγαπητέ φίλε,

Στο τεύχος αυτό δημοσιεύονται επίσης άρθρα ιστορικού, κοινωνικού, λαογραφικού και δεντροκομικού περιεχομένου και ειδικά άρθρα για την αρχιτεκτονική μας κληρονομιά. Στις στήλες του περιοδικού καταχωρούνται ακόμα αρκετές δραστηριότητες Σωματείων, Συλλόγων κλη όπως είναι του Κ.Α.Π.Η.

Αγαπητέ φίλε,

Η «Νιάουστα» συνεχίζει την πορεία της. Η συντακτική επιτροπή καταβάλλει κάθε προσπάθεια για να γίνει η «Νιάουστα» ένα περιοδικό πιο άρτιο και να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του σημερινού αναγνώστη. Αυτό θα φανεί πολύ σύντομα, στα προσεχή τεύχη. Το υποσχόμαστε. Από σένα φίλε αναγνώστη ένα πράγμα επιθυμούμε. Την συμπαράστασή σου, την υλική και ηθική βοήθειά σου. Πιστεύουμε να την έχουμε.

Γειά σας
Ο Ντίν

Ετήσια συνδρομή Ιδιωτών	δρχ. 500
Δήμοι, Κοινότητες, Συν)σμοί	δρχ. 1.000
Εξωτερικού δολάρια	20

Σύντομο αφιέρωμα για τα 80 χρόνια από την έναρξή του

Μακεδονικός Αγώνας

(ΙΣΤΟΡΙΚΟ - ΣΗΜΑΣΙΑ)

Το έτος 1984 ανακηρύχθηκε **ΕΤΟΣ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ** με την ευκαιρία συμπλήρωσης 80 χρόνων (1904—1984) από την έναρξή του. Λαμπρές εκδηλώσεις τελούνται σε ολόκληρη τη χώρα και ιδιαίτερα στον βορειοελλαδικό χώρο. Σαν πρώτη εκδήλωση - πανηγυρική έναρξη του εορτασμού ήταν αυτή που πραγματοποιήθηκε στις 3 Μαΐου 1984 παρουσία του Προέδρου της Δημοκρατίας Κωνσταντίνου Καραμανλή στην Αθήνα, που οργάνωσε το σωματείο «Οι Φίλοι του Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα» με κύριο ομιλητή τον πρώην Πρωθυπουργό και ακαδημαϊκό κ. Παναγιώτη Κανελλόπουλο και με θέμα: «Το ιστορικό νόημα του Μακεδονικού Αγώνα». Στη Θεσσαλονίκη ο επίσημος εορτασμός άρχισε την 28η Οκτωβρίου με το Συμπόσιο που οργάνωσε το Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου (ΙΜΧΑ) και το Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα, όπου 65 σύεδροι έκαναν ανακοινώσεις και του οποίου την έναρξη κήρυξε και πάλι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας. Παράλληλες εκδηλώσεις - ομιλίες πραγματοποιεί και η Εταιρία Μακεδονικών Σπουδών με διακεκριμένους ομιλητές στη Θεσσαλονίκη.

Όταν λέγαμε Μακεδονικό αγώνα εννοούμε τον αγώνα του Ελληνισμού για την διάσωση α-

πό τις αρπακτικές διαθέσεις των Βουλγάρων και τις επιβουλές και άλλων γειτονικών λαών (Ρουμάνων, Αλβανών κ.λπ.) που επεδίωκαν να επικρατήσουν στη Μακεδονία. Ο αγώνας αυτός κράτησε 40 περίπου χρόνια (1870—1908) και πέρασε από τρεις κύριες φάσεις: την πρώτη της προπαγανδιστικής δράσης των ξένων

του
Βασιλείου Ν. Πάππα
δικηγόρου

κοινοτήτων μέχρι το 1897, την δεύτερη, της τρομοκρατικής δράσης του Βουλγαρικού κοινοτάτου μέχρι το 1904 και την τρίτη, του κυρίως Μακεδονικού Αγώνα, της ένοπλης δηλαδή αναμέτρησης του Ελληνισμού με τον Βουλγαρισμό και άλλων γειτονικών λαών που διήρκεσε από τα 1904 έως τα 1908.

Από τα μέσα λοιπόν του 19ου αιώνα οι κάτοικοι της Μακεδονίας —της Ελληνικής αυτής γής όπου ελληνικά φύλα εγκαταστάθηκαν πριν από 4000 περίπου χρόνια— αναγκάζονται να αποδυθούν σε έναν ιδιόμορφο και πολυμέτρητο αγώνα. Και τούτο διότι, εκτός από τους Τούρκους κατακτητές, πρόσβαλλαν την εποχή αυτή καινούργιοι εχθροί, οι Βούλγαροι, που άρχισαν να εργάζωνται για τον εκβουλγαρισμό της

Μακεδονίας, όπως και άλλοι γειτονικοί λαοί, οι οποίοι προσπάθησαν να δημιουργήσουν ζητήματα προς όφελός τους και εις βάρος του Ελληνισμού. Στην αρχή οι Βούλγαροι, με τη βοήθεια της Ρωσίας, επιχείρησαν με δόλια μέσα, βεβαίως ειρηνικά, να παραπλανήσουν τον Ελληνικό χριστιανικό πληθυσμό της Μακεδονίας και να τον παρασύρουν στον Βουλγαρισμό. Πολύ σύντομα όμως κατέλαβαν ότι οι Μακεδόνες, οι οποίοι είχαν άρτια εκκλησιαστική, σχολική και κοινοτική οργάνωση και είχαν αναπτύξει έντονη εμπορική δραστηριότητα από Βενετία μέχρι Περσία και από Αίγυπτο μέχρι Ρουμανία και ανεξάρτητα αν μιλούσαν την ελληνική γλώσσα ή χρησιμοποιούσαν και μερικά τοπικά γλωσσικά ιδιώματα εξ αιτίας της συναναστροφής τους με Βουλγάρους και άλλους Σλάβους, με Τούρκους κ.λπ., ότι ήταν αδύνατον να απαρνηθούν την Ελληνική καταγωγή τους. Τότε οι Βούλγαροι άρχισαν να χρησιμοποιούν βίαια μέσα χωρίς κανένα δισταγμό. Ο Μακεδονικός πληθυσμός, παρά τις μεγάλες υλικές ζημιές και ληματοπρόξυμες που προηγήθηκαν από την τουρκική σκλαβιά, αντέδρασε με τα ίδια μέσα. Ανταπαντούν οι Βούλγαροι με την οργάνωση συμμοριών από ένοπλους κομιτατζήδες με τις οποίες περ-

νύσαν «δια πυρός και σιδήρου» κάθε Μακεδόνα που αντιδρούσε στα σχέδιά τους, ενώ συγχρόνως ιπποκινούσαν ιαρυχές και ανασιαιώσεις για να προκαλέσουν επανάσταση των Μ. Δυνάμεων υπέρ των βασιζομένων δήθεν υπό των Τούρκων Χριστιανών και να δηριουργήσουν έτσι ευνοϊκή κατάσταση για τα σχέδιά τους.

Μπροστά στο μεγάλο κίνδυνο του εκβουλαρισμού της Μακεδονίας, ολόκληρος ο ελληνικός κόσμος, ελεύθερος και υπόδουλος ξεσηκώθηκε και έτρεξε για να ενισχύσει τους κατατρεγμένους αδελφούς Μακεδόνες. Μοιραία, οι ηρωικοί αυτοί αγώνες δημιούργησαν και τις ηρωικές μορφές, τους γνωστούς Μακεδονομάχους, που έδωσαν ό,τι μπορούσαν για να κρατήσουν ανέπαφα τα ιερά της Μακεδονίας. Ως την εποχή που άρχισε ο ένοπλος Μακεδονικός Αγώνας, κατά το 1904, το μόνο στήριγμα του Μακεδονικού Ελληνισμού για την αντιμετώπιση αυτής της Βουλγαρικής τρομοκρατίας που ήδη είχε ενταθεί, υπήρξαν μερικοί Μακεδόνες οπλαρχηγοί ιπποκινούμενοι ένθερμοι πατριώτες, πρωτοπόροι μακεδονομάχοι, που έβαλαν τις βάσεις για την οργάνωση των δυνάμεων του Ελληνισμού στη Μακεδονία και εμπνευσμένοι ιεράρχες και δάσκαλοι, που καλύβδιωναν την ψυχή των πιστών της Ορθοδοξίας και του Ελληνισμού. Σαν κυριώτερους πρωτοπόρους θα μπορούσαμε να αναφέρουμε τον Μακεδόνα πολιτικό και επιστήμονα Στέφανο Δραγούμη, τον καπετάν Κόπη, τον Παύλο Μελά, τον καπετάν Βαγγέλη, τον Ίωνα Δραγούμη, τον μητροπολίτη Καστοριάς Γερμανό Καραβαγγέλη και άλλους.

Ακόμη σαν φημισμένους ιεράρχες που με το θάρρος και τη μαχητικότητα τους αντέδρασαν από την αρχή στα Βουλγαρικά σχέδια και συγκράτησαν το ποίμνιό τους στην Ορθοδοξία και τον Ελληνισμό πρέπει να αναφερθούν ο μητροπολίτης Δράμας Χρυσόστομος Καλαφάτης, Μοναστηρίου Ι. Φρόπυλος, Κορυτσάς Φ. Καλπακίδης, Νευροκοπίου Θεοδώρητος και Μελενίκου Ειρηναίος, ενώ ένα πλήθος από ιερείς, δασκάλους και προύχοντες στα διάφορα επαρχιακά κέντρα και στην ύπαιθρο χώρα της Μακεδονίας αντέδρασαν σθεναρά από νωρίς, πληρώνοντας οι περισσότεροι την αντίδρασή τους εκείνη με τη ζωή τους.

Αξιολογώντας τον Μακεδονικό Αγώνα στην νεώτερη Ιστορία του Ελληνισμού —με αφετηρία το έτος 1904— θα τον χαρακτηρίζαμε το μέγιστο κατόρθωμα του Ελληνικού Έθνους στα τελευταία εκατό χρόνια και ιστορική προϋπόθεση για όλα τα άλλα που επηκολούθησαν. Είπαν για τον Μακεδονικό Αγώνα:

● Ίων Δραγούμης («Μαρτύρων και ηρώων αίμα»): «Να ξέρετε πως αν τρέξουμε να σώσουμε τη Μακεδονία, εμείς θα σωθούμε!».

● Χρυσ. Νάσας («Ο Μακεδονικός Αγών εις την Δυτικήν Μακεδονίαν»): «Από πάσης πλευράς ερευνώμενος, εις αποτελεσματικότητα και εμμέσους συνεπειάς είναι ο δεύτερος σημαντικός σταθμός της εθνικής ζωής των νεωτέρων Ελλήνων μετά το 21».

● Βασ. Λαυρύδας: Δ)ντής ΙΜΧΑ: «Τώρα καταλαβαίνουμε

όλοι ότι την ίδια σημασία που είχε για την ιστορία του Ελληνισμού κατά τον 20ο αιώνα ο Μακεδονικός Αγώνας του 1903 — 1908. Χωρίς το Μακεδονικό Αγώνα ο Ελληνισμός της Μακεδονίας θα είχε εξοντωθεί».

● Δημ. Ευρυγένης, καθηγητής Πανεπιστημίου: «Ο Μακεδονικός Αγώνας χρειάζεται να βρεί την τυπική του θέση στο εθνικό μας εορτολόγιο».

● DOUGLAS DAKIN, Άγγλος ιστορικός (Ο Ελληνικός αγώνας στη Μακεδονία 1897 — 1913): «Η ελληνική νίκη στον ένοπλο Αγώνα στη Μακεδονία μεταξύ του 1903 και του 1908 δεν είχε βέβαια ως αποτέλεσμα να κερδίσει η Ελλάς τη Μακεδονία ή ένα τμήμα της, αλλά απέτρεψε να χαθεί ό,τι ονομάστηκε αργότερα Ελληνική Μακεδονία...».

Κρίνοντας ιστορικά τον Μακεδονικό Αγώνα με ευκολία χαρακτηρίζεται σαν ένας από τους πιο κρίσιμους αγώνες που διεξήγαγε ο Ελληνισμός για την εθνική του ολοκλήρωση. Γι' αυτό και δίκαια αναγνωρίζεται σαν ο «Τρίτος Αγώνας της Ανεξαρτησίας» (Μετά την Επανάσταση του 1821 και τον Κρητικό Αγώνα).

Οι βασικοί στόχοι του ετατεύχθηκαν. Εμπόδισε την προσάρτηση της Μακεδονίας στη Βουλγαρία, επέτρεψε να παραμείνει ανοικτός ο δρόμος προς την Κωνσταντινούπολη και διατήρησε ισχυρή την ελληνική παρουσία στη νότια και μεσαία ζώνη, πράγματα που επέτρεψε στην Ελλάδα να διεκδικήσει την προσάρτηση των ημερησίων αυτών καπά τους βαλκανικούς πολέμους.

Ο Μακεδονικός Αγώνας λοι-

Ήταν χειμώνας. Το χιόνι είχε σκεπάσει το πάρκο και τις γυμνές αμυγδαλιές. Το κρύο τσουχτερό, αλλά τα μικρά παιδιά, όπως κάθε μέρα, σταμάτησαν πρόσχαρα κι αμέριμνα κι έπαιζαν χιονοπόλεμο. Τα είδανε απ' τις φωλιές τους τα σπουργίτια, ξεθάρρεψαν κι αυτά, κι άρχισαν να φέρνουν γύρους βγάζοντας χαρούμενες φωνίτσες.

Ο Γιαννάκης έκαμε τον πυό όμορφο χιονάνθρωπο. Φουσκώσανε τα κεράκια του. Ξυλιάσανε από το κρύο, αλλά η μανούλα του στο σπίτι θα του τα ζέσταινε στη ζεστή αγκαλιά της, στο μητρικό της κόρφο.

Άφησε τον χιονάνθρωπο μονάχο στο χιονισμένο πάρκο, πήρε την σχολική του τσάντα παραμάσκαλα κι έτρεξε στη μανούλα του.

Καρφώθηκε τρομαγμένος καταμεσίς στην αυλή. Λύγισαν τα γόνατά του, η φωνή του σκόλυπε στο λαιμό, πνίγηκε, κι η καρδιά του κόντευε να σπάσει.

— Όχι! Όχι! Δεν μπορεί να είναι αλήθεια αυτό που βλέπω. Όχι!

Το μικρό του αγαπημένο αδελφάκι, άψυχο, σφαγμένο σαν αρνί, πλημμυρισμένο στο ίδιο του το αίμα κοίτονταν δίπλα στο πηγάδι. Πιο πέρα πεταμένο το πάνινο παιχνιδάκι του, σαν βγαλμένο μάτι πουλιού.

Μαρμάρωσαν ο Γιαννάκης. Τα μάτια του θόλωσαν, σκοτεινιάσαν, μαύρισαν. Σκοτάδι, και μόνο σκοτάδι ολόγυρά του...

— Μανούλα. Πού είσαι, μανούλα, και δεν σε βλέπω; Πού είσαι και δεν σε βλέπω;

Σφαγμένη από το ίδιο δολοφονικό χέρι κι η μάννα του ήταν σωριασμένη στο κατώφλι της πόρτας. Ένα κούφιο κορμί, βουτηγμένο στο σθύο του αίμα.

— Ας έρθει λίγο φως. Ας έρ-

Ο ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ

(Από την ανέκδ. συλλογή διηγημάτων:
«Στα Μακεδονικά Φαράγγια»)

θει λίγο φως, να τρέξει, να βρεί τη μανούλα...

Και το φως ήρθε, κι ήταν τόσο λίγο, μά τόσο λίγο, όσο χρειάστηκε για ν' αποκαλυφτεί στα παιδικά του μάτια η συνέχεια της τραγωδίας του, η σφαγή της μάννας.

— Ποιός τόλμησε αυτό μανούλα; Ποιός τόλμησε να σε πειράξει; Η μανούλα του όμως δεν α-

της Ιφιγένειας Διδασκάλου

παντούσε. Δεν αποκρίνονται οι νεκροί.

— Πές μου, μανούλα, πές μου. Ποιοί τόκωναν αυτό; Γιατί σε σκότωσαν, γιατί; Κι ύστερα, δυνατός μέσα στην παιδική του αδυναμία, ο Γιαννάκης, τσίριξε:

— Ποιός είσαι; Ποιός είσαι ναρθώ να σε σκοτώσω; Κι άλλο απελπισιά, ο μικρός Γιαννάκης ξέσπασε τα κεράκια του, τα χτύπαγε, τα μάλωνε. Να πεθάνει γύρευε, να καθεί μια και δεν είχε μανούλα, δεν είχε αδελφάκι, δεν είχε κανέναν.

— Ποιός είσαι; Ποιός είσαι; φώναζε μέσα στο σπαραχτικό του κλάμα, όμως απόκριση δεν πήρε. Ξεχώρησε μονάχα κακογραμμένα ταύτα τα λόγια: «Αυτά παθαίνουν οι γρασχοιμένοι που στέλνουν τα παιδιά τους στο ελληνικό σχολείο.

Από παρόμοια τραγικά περιστατικά ήταν γεμάτη η ζωή των ραγιαδίων Ελλήνων χωριανών στα πικρά και μαύρα χρόνια του Μακεδονικού Αγώνα.

Συχνότατα οι Βούλγαροι κορι-

τσιτζήδες επισκέπτονταν τα μακεδονικά χωριά και σε κάθε τους επίσκεψη σκόρπιζαν το πένθος και την οδύνη. Μάθαιναν από τους ανύποπτους χωριανούς ποιός έστελανε τα παιδιά του στο ελληνικό σχολείο και εκδούκονταν με τούτο το δολοφόνο τρόπο.

Έτσι, τη χειμωνιάτικη εκείνη ημέρα εκδικήθηκαν τη μάννα του Γιαννάκη γιατί έστελανε το γυιό της στο ελληνικό σχολείο, να μάθει γράμματα, για να γίνει ένα ελληνόπουλο καλό, ν' αγαπάει την πατρίδα του, τη γλώσσα του και τη θρησκεία του, κι όχι απάει — όπως ήθελαν οι Βούλγαροι — στο βουλγαρικό σχολείο για να ξεχάσει τη γλώσσα του και σιγά - σιγά και την ελληνική τητά του.

Σκότωσαν την άμοιρη ελληνίδα Φλωρινιώτισσα, σκότωσαν και το δεύτερο μικρό της αγόρι. Ο Γιαννάκης κέρδισε τη ζωή του, γιατί έτυχε να βρίσκεται στο μάθημα στο σχολείο. Έχασεν όμως ότι πολυτιμότερο είχε: τη μάννα του και τ' αδελφάκι του κι έμεινε μόνος, ορφανός, κατόμονος.

Ευτυχώς, στοργικός ο γεροδιδάσκαλος του Γιαννάκη τον πήρε και τον έβαλε εσωτερικό στο Οικοτροφείο. Εκεί ο Γιαννάκης σπούδασε τα ελληνικά γράμματα, μαρμάρωθηκε, έμαθε να σέβεται τους δασκάλους του, να τιμάει την πατρίδα του, να είναι ένας καλός και αισιόδ. Έλληνας, περήφανος για την καταγωγή του. Θεμελίωσε το χαρακτήρα του, σημούργησε την προσωπικότητά του.

Τα χρόνια πέρασαν απανωτά.

Ο Γιαννάκης έγινε δάσκαλος και για χρόνια πολλά δίδαξε στα νέα Ελληνόπουλα την ελληνική γλώσσα και την ελληνική ιστορία, δίδαξε και την εποποιία του Μακεδονικού Αγώνα, του μεγάλου εκείνου Αγώνα, που χάρις στη βαθειά πίστη των Ελλήνων Μακεδόνων, στην απέραντη αγάπη τους για την πατρίδα, για τη θρησκεία και για την όμορφη ελληνική μας γλώσσα, χάρις στη μεγάλη αυτοθυσία τους για τη λευτεριά, χρωιάμε την ελληνικήότητά μας.

Συνταξιούχος τώρα ο Γιαννάκης, όσες φορές κλείνεται στον εαυτό του, η μνήμη του δεν παύει να του φέρνει ολοζώντανη την εικόνα εκείνη της αδικοσκοτωμένης μάνας του και του μικρούλη

του αδελφού. Γιατί τα πάντα προέρχονται από την παιδική μας ηλικία, τα πάντα χτίζονται επάνω της. Είναι η στιγμή, που η ζωή παρουσιάζεται στα ορθάνοιχτα μάτια μας.

Κάθε μεσημέρι που κλείνει το σχολείο, τα μικρά παιδιά σταματούν στο μικρό πάρκο και παίζουν. Είναι ένα όμορφο πάρκο με πράσινα ξύλινα παγκάκια, λογών - λογιών πουλιά και μερικές αμυγδαλιές.

Την άνοιξη οι αμυγδαλιές πλημμυρίζουν από ροζ κι άσπρα λουλούδια, που κρέμονται σαν φούντες από τα κλαδιά τους. Τα πουλιά κελαηδούν μελωδικά πάνω στα κλώνια, τόσο μελωδικά που τα μικρά παιδιά, παρατούν στη μέση το παιχνίδι για να α-

κούνε.

— Τί όμορφα που τραγουδούν τα πουλιά. Πόσο χαρούμενα είναι τα μικρά παιδιά στη λευτεριά τους!

Καθημένος ο γεροδάσκαλος Γιαννάκης στο ξύλινο παγκάκι τα καμαρώνει και στα κρυφά σκουπίζει ένα δάκρυ. Ξεχωρίζει μέσα από τα δακρυσμένα του μάτια ένα μικρό αγόρι, κάποιο Γιαννάκη, που κάποτε, πολλά χρόνια πίσω άφησε στο χιονισμένο αυτό πάρκο μονάχο τον χιονάνθρωπό του και την παιδική του χαρά, και την τρυφερή ματωμένη ψυχή του κάπου εκεί δίπλα σ' ένα πηγάδι του πατρικού του σπιτιού να χύνει δάκρυ - δάκρυ το δίκαιο παράπονό της και το πηγάδι να το παίρνει και να το κρύβει μέσα του βαθειά!..

Συνέχεια από την σελίδα 137

πὸν αποτελεί μία από τις λαμπρότερες σελίδες της Ελληνικής ιστορίας. Χάρη σ' αυτόν διασώθηκε ο μακεδονικός ελληνισμός και διαμορφώθηκε το σύγχρονο ελληνικό κράτος σε όρια, που του επιτρέπουν να ζήσει ζωή υλικά και ηθικά αξιοπρεπή, ανύψωσε το ηθικό του στρατού και του έθνους και απεκατέστησε την εμπιστοσύνη ξένων και δικών μας στις ικανότητες των Ελλήνων. Αναλογιζόμενοι την πορεία του Ελληνισμού εάν δεν υπήρχε αυτή η ηρωική προσπάθεια τόσων άξιων αδελφών Μακεδόνων, ας σταθούμε ευλαβικά στο βαθύτερο νόημα του Αγώνα και ας ιεραρχήσουμε τον εορτασμό του μεταξύ των πλέον αξιολόγων στη νεώ-

τερη Ιστορία μας. Και η τελευταία αυτή σκέψη ενέχει ιδιαίτερη σημασία, τη στιγμή που σήμερα μεγάλα εθνικά γεγονότα αποσιωπώνται ή υποτιμώνται έναντι άλλων γεγονότων που ενώ έχουν σημασία για μια μικρή μερίδα λαού, ερμηνεύονται κατά την κρίση αυτής της μερίδας των ανθρώπων σαν εθνικά επιτεύγματα.

Είναι καιρός να ξαναζωντανεύσουν στην ιστορική μνήμη μας, στην ιστορική συνείδησή μας, οι ένδοξες σελίδες του μεγάλου εθνικοαπελευθερωτικού έπους του Μακεδονικού Αγώνα και η κατάλληλη στιγμή να μεταλαμπαδεύσουμε στους νέους της επο-

χής μας το αληθινό εθνικό μήνυμά τους.

Χρέος συμβολικό για την τιμή των προγόνων μας.

ΒΑΣΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Παν. Κανελλόπουλου: «Το ιστορικό νόημα του Μακεδονικού Αγώνα».
2. Παύλου Τσάμη: «Μακεδονικός Αγών».
3. Κων. Βαβούσκου: «Ο Μακεδονικός Αγώνας».
4. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ: 4000 χρόνια Ελληνικής ιστορίας και πολιτισμού.
5. Ευστρ. Μαυρουδή: «Μακεδονία και Αγών».
6. ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ ΙΔ'.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Αφιέρωμα στην ιστορική μνήμη του ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ (1903 - 1908)

Παρουσίαση από τον συνεργάτη μας
ΝΙΚΟ ΑΔΑΛΟΓΛΟΥ

Με την ευκαιρία του γιορτασμού του 1984 σαν έτος Μακεδονομάχων παρουσιάζουμε σαν αφιέρωμα στην Ιστορική μνήμη του Μακεδονικού Αγώνα (1903—1908) κείμενα από τα βιβλία δυο συμπατριωτών μας από την Βέροια και Νάουσα για να τιμήσουμε και τους αμέτρητους αγωνιστές και μάρτυρες του μεγάλου και ιστορικού αυτού αγώνα, αλλά και τους αξιόλογους συγγραφείς μας που απασχολήθηκαν με τα λαμπρά βιβλία τους για τον αγώνα αυτό με τόση πίστη και αγάπη.

Ο πρώτος είναι: ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ από την Βέροια και το βιβλίο του επιγράφεται:

«Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

ΣΤΟΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΑΓΩΝΑ 1902—1908».

Το απόσπασμα που παραθέτουμε για το βιβλίο του επιγράφεται, Ο ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝ — ΓΕΝΙΚΑ.

Ο ίδιος κυκλοφόρησε και το βιβλίο του: ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ.

Η δεύτερη είναι: ΣΑΜΑΡΑ ΘΑΛΕΙΑ από την Νάουσα, και το βιβλίο της επιγράφεται: ΣΤΟΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΑΓΩΝΑ. Το απόσπασμα που παραθέτουμε από το βιβλίο της επιγράφεται Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΣΤΟ 1900 — ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ 1903 — 1908. Η ίδια έγραψε και τα βιβλία της ΣΤΟΥ ΒΕΡΜΙΟΥ ΤΗΝ ΑΝΤΑΡΑ και ΑΛΕΚΤΩΡ ΔΕΝ ΕΛΑΛΗΣΕΝ.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

από το βιβλίο του Αναστασίου Χριστοδούλου

Ο Μακεδονικός Αγών - Γενικά

Το ποτήριον είχε πλέον παραγεμίσει. Ξεχείλισεν. Δεν χωρούσε πλέον ούτε μίαν στάλαν. Και ο αέρας ακόμη είχε γίνη αποπνικτικός. Ο επί του τραχήλου μας επικαθήμενος ζυγός ήτο ανυπόφορος. Και η επιθυμία μας να ενωθώμεν με την μητέρα μας Ελλάδα είχε φθάσει εις το Zenίθ. Και η απόφασις ελήφθη: θα σπρωθώμεν πιά δεν αντέχομεν: Και σπρωθήκαμε. Μία νέα εταιρία σαν την Φιλικήν, υπό το όνομα «Εθνική Ἀμυνα» ανέλαβε να μνηστή τους Μακεδόνες για την απόφασιν αυτήν του Έθνους. Ενθυμούμαι μετά πόσης επιφυλακτικότητος και προσοχής και μυστικότητος εμυήθη και ο

γράφων, υπό του Μηνά Μερκούρη με την υποχρέωσιν όπως μνήσω και εγώ εν συνεχεία κατά τον ίδιον τρόπον άλλους τρείς. Ο όρκος και η εχεμύθεια ήσαν οι δυο πρώτοι όροι της μνήσεως. Επάνω στα δυο αυτά εστηρίζετο το οικοδόμημα της νέας Φιλικής Εταιρείας. Και η μνήσις συνετελείτο ούτω με αστραπιαίαν ταχύτητα.

Ένα αίσθημα υπερηφανείας με κατέλαβε Εθνικής διότι θα συνετέλουν και εγώ εις την επιτυχίαν του ιερού αγώνος. Η κατασκοπεία ωργιάζεν. Γι' αυτό και επεδόλλετο άφρα μυστικότητα. Τα μίσθαρνα όργανα της ξένης προπαγάνδας μας επεριτριγύριζον. Και

τα αυτιά των ήσαν τεττωμένα δια να αρπάξουν έστω και μίαν λέξιν, και να ανατρέψουν τα σχέδιά μας. Αλλά είχαν την γνώσιν οι φίλακες. Και τα στόματα όλων μας ήσαν κλειδωμένα.

Ένας κρατούσε το κλειδί των. Ένας μπορούσε μόνον να τα ανοίξη. Και αυτός ήτο ο αειμνηστος ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΕΜΜ. ΣΙΟΡΜΑΝΩΛΑΚΗΣ. Γόνος αρίστης οικογενείας της πόλεώς μας είχεν όλα τα προσόντα δια να αναλάβη το βαρύ έργον της ηγεσίας του αγώνος. Και το ανέλαβεν μετά ζήσεως.

Το ανέλαβε μετ' αυταπαρνήσεως. Το ανέλαβεν εν γνώσει ότι επωμιζόμενος την αρχηγίαν του Κέντρου, κέθαζε το κεφάλι του στον ντουρβά». Αλλά γι' αυτό δεν πολυεσκοτιζετο. Ἦρκει να επιτύγχανεν ο σγών. Ἦρκει να έβλεπε την πατρίδα του ελευθεραν. Και εξέλεξε το επιτελείον του μεταξύ των ενθουσιασθεστέρων συμπολιτών μας. Η ΠΡΩΤΗ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΙΣ ΕΓΕΝΕΤΟ εις το πατρικό μου σπίτι. Εις το σπίτι του αειμνήστου πατρός μου Εμμανουήλ Α. Χριστοδούλου, κείμενον έναντι του Ιερού Ναού της Μητροπόλεως. Εις την ιστορικήν αυτήν συνεδρίασιν παρευρέθησαν, ο Αναστάσιος Εμμ. Σιορμανωλάκης γεωργοκτηματίας, οι έμποροι Κωνσταντίνος Μαλούτας, Μερκούριος Καρακαστής, Εμμανουήλ Α. Χριστοδούλου, Αθανάσιος Παπαδήμος Περικλής Εμμ. Χριστοδούλου, οι Ιατροί Δημήτριος Τούσας και Εμμανουήλ Βελτισίδης, ο καθηγητής Χαράλαμπος Ιωαννίδης, οι διδάσκαλοι Αντώνιος Τσικερδάνος και Εμμανουήλ Ζάχος και ο φραγκοράπτης Εμμανουήλ Φουντούκας, άπαντες θαυόντες.

Εκεί ετέθησαν αι πρώται βάσεις των ενεργειών της Εθνικής Αμύνης. Εις τον γραμματέα της Κοινότητος και έμπιστον συμπολίτην μας Αναστάσιον Αντωνιάδην ανετέθη το Ταμείον. Ο δε Αρχιμανδρίτης Αμβρόσιος κατόπιν Λαμίας, ώρκισε τα μέλη της Εταιρείας.

Και υπό ακράτου ενθουσιασμού και πατριωτισμού ελαυνόμενοι οι Βεροιώεις, ελλαισίωσαν αμέσως τον αρχηγόν του αγώνος δώσαντες τον όρκον εγια του Χριστού στην πίστιν την Αγίαν για

της Πατρίδος την Ελευθερίαν». Και αφωσιώθησαν όλοι έκαστος εφ' ώ ε-
τάχθη. Και είδομεν τον αγώνα επιτυγ-
χάνοντα. Και καθαρίζοντες το έδαφος
από ακανθών και τριβόλων, προλειά-
ναμεν τον δρόμον, τον οποίον αργότε-
ρον, ηκολούθησεν ο νικηφόρος Έλλη-

νικός Στρατός.

Και εξυπνήσαμεν μίαν ωραίαν πρωί-
αν, τρίβοντες τα μάτια μας και βλέπον-
τες την κυανόλευκον να κυματίξη εις
το καμπαναργιό του Πολιούχου μας
Αγίου Αντωνίου και εις το ωρολόγιον
της πλατείας των δικαστηρίων.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

από το βιβλίο της Θάλειας Σαμαρά

Η Μακεδονία στα 1900

Μακεδονικός Αγώνας 1903-1908

Σκλαδιά μαύρη και πικρή πλάκωνει
τις ψυχές των ανθρώπων. Αιώνες τώ-
ρα οι Μακεδόνες περήφανοι, σκληρο-
τράχηλοι πολεμιστές δεν σκιάβουν εύ-
κολα τον αυχένα στον Τούρκο κατα-
χτητή, και έτσι κατά διαστήματα ξε-
πετιούνται σπίθες, ανάβουν φλόγες
ανταρσίας, ολόκληρες περιοχές ανα-
σαίνουν, για λίγο όμως, γιατί έπειτα
θάρχει ο τύραννος να σβύση στο αίμα
τα πάντα, αφήνοντας πίσω περήφανα
τραγικά ολοκαυτώματα.

Μέσα στα βάθη της ψυχής σκοιμη-
τος σιγοναίει ο πόθος για τη λευτε-
ριά, για μια καλύτερη αύριο.

Ευτυχώς, πάντα υπάρχουν ψυχομέ-
νοι αγωνιστές που θα τονώσουν το
φρόνημα, θα χαλυβδώσουν τη θέληση
και των πió ταπεινών στους δύστι-
χους αιτούς καιρούς, ίσια τώρα που
ένας δεύτερος εχθρός, ίσχυλος, σκλη-
ρός, αδίσταχτος, έρχεται να χτυπήση
τον τόπο.

Είναι οι κομιτατζήδες, γερά οργα-
νωμένες βουλγάρικες συμμορίες με ε-
πικεφαλής Βουλγάρους αξιωματικούς,
που περνούν τα σύνορα και ξεχύνονται
στη Μακεδονική γή για να εκτελέσουν
την εντολή της Σόφιας: «Πρώτα ν'
αφομοιώσουν γλωσσικά την ύπαιθρο
και να τροβήξουν τους χωριάτες στο
βουλγάρικο σχίσμα», και έτσι να φανή
στα μάτια της Ευρώπης η Μακεδονία
βουλγάρικη και να την προπαρτήσουν,
πριν προλάβει η Ελλάδα να την ελευ-
θερώσει.

Στην αρχή η προπαγάνδα τους είναι
καλοσυνήγηση, με χρήμα προσπαθούν να
εξαγοράσουν τους Έλληνες. Λένε: «Ε,
όλοι είμαστε Χριστιανοί, να ενωθούμε
να χτυπήσουμε τον Μωαμεθανό Δеспό-
τη και να ζήση ήσυχα η Μακεδονία για
τους Μακεδόνες».

Κι έπειτα, στη ζωηρή αντίσταση και

άρνηση του Ελληνικού πληθυσμού, η
δία, το τσεκούρι, η φωτιά, το μαχαί-
ρι. Χτυπούν τις κεφαλές πρώτα. Τους
παπάδες, τους δασκάλους, τους πρού-
χοντες. Τους απλούς ταπεινούς ανθρώ-
πους ύστερα.

Στη δία οι ντάπιοι αντιτάσσουν ή-
μινα, μα τα χωριά κάτω στους κά-
μπους μαρτυρούν. Κάθε μέρα ειδήσεις
από νέα εγκλήματα και αγριότητες κα-
ταφθάνουν και όλ' αυτά κάτω από τ'
αδιάφορο μάτι του Τούρκου που το
αλλήλοφάγωμα των Χριστιανών τον
συμφέρει.

Πρέπει να κρατηθή το ελληνικό φρό-
νημα ψηλά, ν' ασφαλίσουν τη ζωή
τους, τη ζωή των παιδιών τους.

Αλεγγνωσμένες εσκήσεις στέλνουν
στην Αθήνα, στη Μάνα Ελλάδα: «Η
Μακεδονία κινδυνεύει, βοηθήστε όσο
είναι ακόμα καιρός».

Σε λίγο ο Μακεδονικός αγώνας θ'
αρχίση. Ένας αγώνας άγνωστος στη
δύναμη και στο πάθος του και ως τα
σήμερα στους πολλούς. Αγώνας με πολ-
λές θυσίες, με πολλούς σιωπηλούς μάρ-
τυρες και ωραίους νεκρούς.

Το πρώτο αντίρτικτο Ελληνικό Σώ-
μα με αρχηγό τον ανθυπολοχαγό του
Πυροβολικού Παύλο Μελά, περνάει
μυστικά τα σύνορα στις 27 Αυγούστου
1904. Με βαθιά συγκίνηση και αγάπη
έρχονται ν' αγωνισθούν για τα σκλα-
βωμένα αδέρφια.

Αυτόν τον άγνωστο συγκινητικό α-
γώνα, που και ο πió ταπεινός άνθρω-
πος, ο πió ασήμαντος, μπορούσε να
γίνη παλικάρι και να πράξη έργα θαν-
μαστά, ώστε να βοηθήση το γένος ν'
αποτινάξη τη σκλαβιά και να διώξη
τους κάθε λογής καταχτητές, θα τον
ιστορήσω. Και τέτοιους αγώνες δεν
πρέπει να τους ξεχνάμε ποτέ, γιατί
λαοί που λημονούν την ιστορία τους

δεν μπορούν να δημιουργήσουν καινού-
ρια.

Γεννήθηκα εκεί πάνω στα βουνά, σε
μια πολιτεία της Μακεδονίας στα ριζά
του καταπράσινου, βαθύσκιου, πανέ-
μορφου Βέρμίου. Η πατρίδα μου στά-
θηκε ένα εθνικό κάστρο, που μέσα στη
διαδρομή των αιώνων, πάντα περήφα-
νο, βαστούσε κεφάλι στους κατακτη-
τές.

Στάσεις, κινήματα, επαναστάσεις,
πολιορκίες, με ψυχή ατσαλωμένη βα-
στούσαν, χτυπούσαν. Χαλασμός, φω-
τιά, κρεμάλα, μα όσοι απομείναν, πάν-
τα στο μετερίζι με τ' άρματα στο χέ-
ρι να διαφεντεύουν τον τόπο τους, τη
ζωή των παιδιών τους, την ελληνική
τους σκέψη και καρδιά.

Στο 1822 έγιναν όλα περήφανα ολο-
καύματα, στο 1878 άλλη επανάσταση
και τώρα, στο 1903, η πατρίδα μου
γίνεται ένα από τα ζωηρότερα κέντρα
του Μακεδονικού αγώνα. Του αγώνα
αυτού που τίλιξε τα παιδικά μου χρό-
νια, που μ' άφησε θύμισες βαθιές -
εικόνες, πρόσωπα, κλαγγές άπλων,
τραγουδία, θούρια μακρινά, θρήνοι,
μοιρολόγια, χτυποκάρδια, αγωνίες,
και περήφανες συγκινήσεις λεθεντιάς
και θυμίας, δουλειά, πίστη, μ' ένα
παλμό, μια ψυχή όλα, τα πάντα για τον
αγώνα, για την λευτεριά, μυστικά δο-
σμένα με απλότητα που συγκινεί. Εί-
ναι η ζωή της πολιτείας, είναι τ' αν-
τάρτικο στην Πατρίδα μου.

Η πατρίδα μου είναι η Νιάουστα -
Νάουσα. Και όταν, ύστερα απ' την π-
πελευθέρωση, μεγάλο παιδί, ξανσείδα
τους αρχηγούς του αγώνα, αυτοί, οι
παλιοί συναγωνιστές του πατέρα μου,
μου μίλησαν με συγκίνηση και αγάπη,
μου δώσανε στοιχεία για τις περήφα-
νες εκείνες μέρες. Γι' αυτό, ό,τι γρά-
φω είναι όλα αληθινά, τα πρόσωπα
πραγματικά, τα γεγονότα επίσης πραγ-
ματικά στη γενική τους γραμμή, και
η φυσική σκηνοθεσία, το μακεδονικό
τοπίο, αληθινό κι αυτό όπως το έζησα,
όπως τ' αγάπησα, όπως το βλέπω α-
κόμα ολοζώντανο μπροστά μου.

Και τώρα, αντικρίζοντας από μα-
κριά, βαθιά μέσα στο χρόνο τη συγ-
κινητική εικόνα του αγώνα, το πρό-
σωπό μου φωτίζεται, λάμπει σαν χει-
μωνιάτικο χιονισμένο τοπίο, ξαφνικά
φωτισμένο από τον ήλιο.

Αθήνα, 2 του Φλεβάρη 1967

Δόξα και τιμή στους αθάνατους ή-
ρωες και Μάρτυρες του μεγάλου και
ένδοξου Μακεδονικού Αγώνα.

Τα χρόνια εκείνα που δεν είχαν αυτουκίνητα κι τρώγα κι μπιζικλέτες, οι κόσμοι συργανούσαν μη τα άλουργα κι τους αραιπάδες κι αντί για γκαρτζια είχαν τα χάνια για να κοιμούνται οι άνθρωποι κι τ' άλουργα γιατί είχαν κι παχυνιά.

Τότε στη Νιάουστα υπαρχαν καμπόσα χάνια όπως του Μπίτσου του χάνι που του νοίκιαζειν ου Σαράτσης πούταν κι πιταλουτής. Άλλα χάνια πούταν πανδουχεία ήταν του Παπαφίλιππα, του Χριστόδουλου που γίνηκεν ύσταρνας Εινουδουχείου. Του χάνι του Σιφιρτζή που του νοίκιαζιν ου Πίπας ου Σαράτσης, του Μπαμπάση του χάνι, του χάνι του Τσιάρρα πούταν κι' αυτό πανδουχείου κι τούχειν ου Γιώργης ου Αρνής. Σιακουστό στη Σαλουνίκη ήταν του Πατέρα χάνι. Στα χάνια είχαν κι τρανή ουλή για τα πράματα κι αχούργια. Στα πλείοτερα πουλούσαν κι Ζαϊρέν τριφύλλι, άχυρου κι ταϊές για ταϊάμα. Είχαν κι απού μνιά βρύση μι πουσάβι τρανό για να πίνουν τα ζώα.

Τώρα τα χάνια κι τα πανδουχεία γίνηκαν Εινουδουχεία. Τότε όλα τα σπίτια της Νιάουστας ήταν χάνια γιατί όλοινοι φίληβαν ανθρώπους κι ζώα πούρχουνταν απ' τα χουριά για δουλειές.

Στα χάνια τότε κοιμούνταν σαργκιουλίτιδοι απ' τα τούρκικα χουργιά της λίμνης Σαριγκιόλ κι του Σόρουβιτς. Οι σαργκιουλίτιδοι μη τα τσαρούχια τα σαργκιουλίτικα ίφινραν σταφύλια στις κάσεις κι' άλλα καλούνγια για πούλημα. Κοιμούνταν κι μώμιστες απ' τα χουργιά Φλαμουργιά, Μισμερί, απ' τα Βουδινά πόρχουνταν για τουν τρύγου. Κοιμούνταν κι' άλλοι παζαρτζίδεις που έρχουνταν μη πιαμάτιες που τις πουλούσαν στου αργκι τα Σαββάτα. Έρχουνταν κι καμήλεις απ' τη Θράκη. Έρχουνταν κι Ζαρζαβατίδεις απ' τη Βέργια κι τη Σαλουνίκη κι' άλλα μέργια. Ύσταρνας τα χάνια γίνηκαν Εινουδουχεία όπως του Μπαϊνάνου τα Ουλίμπια, του Παπαφίλιππα Εθνικό, του Μπαλταδωρού η Σμύρνη, κι του Καρκάτα που πρώτους του ύνοιΕιν ου Μήτσιους ου Δούδους κι' ύσταρνας του βάσταξαν τα ντιγιό αδέρφκια Καρκάτα. Εκεί απού κάτου όντας έκλεισιν του Εινουδουχείου νοίκιασιν για πρώτη φουρά Λεσχη ου Σύλλαουγους Αποφοίτων του Γυμνασίου της Νιάουστας.

Τότι υι τώρα

ΤΑ ΙΣΝΑΦΚΙΑ

Χαντζήδοι, πιταλουτίδοι κι μπαρμπέριδοι στη Νιάουστα

Τώρα αυτό τα Εινουδουχεία έκλεισαν απάνου κάτου όλα. Τότε οι σημαντινοί φίλοι κι συγκινείς που γλέπουνταν ντόιμα είλιγαν: «Αϊντι καλουβράδι κι καλή αντόμουση στου Σκουρδά του χάνι» ή «Τώρα φεύγου κι δ'

ρι. Μι του σαντράτσι ίσιαζαν την πατούνα για να στρώσει καλά του πέταλου. Είχαν καρφιό τσιράγκουνα μη τρανό κιφάλι. Είχαν πέταλα κι καλταϊάδεις τριπητά έτοιμα για κάρφουμα κι οι πούλα σκέιδα για κάθε πουδάρι μικρό ή τρανό.

του Νίκου Σπάρση

ανταρουθούμι στου Σκουρδά του χάνι». Τάχα δάκαμναν πούλυν κινόν ν' ανταρουθούν είλιγαν για σιακάν. Την άλην την ημέρα πάλι μαζί ήταν.

Κι του Νισουστινό τραγούδι του Παπαγιώργη Λυμπινιά λέει:

Σκούζαν τα χάνια γι' άλουργα
κι τα τζιαριά γι' αγάδες...

Πιταλουτίδοι τότε ήταν ο Διουνύσης ου Πιταλουτής που νοίκιζειν μαγαζί πιταλουτήριου στα σπήτσια του Πρόδουμου, ου Τάκου ου Νουϊδης ου Ούτις, ου Στιφονής ου ΑΕιουματικός πούχειν πιταλουτήριου στου Σπήτι του Γούναρη καρσί απ' τα Χατζηδημητρείκα κι' ου Παλός ου Σαράτσης στου Μπίτσου του χάνι κι όλοινοι καμπόσοι.

Τα ιργαλεία ίπιργα του πιταλουτή ήταν του τσιουκάνι (σφιρί) μια τρανή τανόλια μι μακριά χειρούλια, του σαντράτσι ένα κουπίδι μη μακρύ χειρούλι οι Ειλένιου τσάκουμα πόκουφτειν τα νύχια απ' τα πουδάργια απ' τ' άλουργα κι τα μουλάργια ή κι τα βόντγια γιατί μικροί πιτάλουναν κι τα βόντγια μι ντιγιό μικρά πέταλα οι κάθε πουδά-

Κούρβαν κι τ' άλουργα, τα γουμάργια κι τα μουλάργια αργότιρα μη μνιά μηχανή που την έκλουθαν μι του χέρι. Είχαν κι αμώνι μη τρανύτηρου τσιουκάνι για να φκιάνουν πέταλα που τα ζέστηναν στου μηχανί μη του τρανό του φουιρό, τα γιούφτικα καστανίτικα κάρβουνα, κι του πουσάβι μη Ευλένια κάσα πούχαν τις μακριές τανάλιες του χαλκιά για να σβύνουν τα πέταλα.

Άλλου ιργαλείου για του πιτάλουμα ήταν ένα ταιμπιδι που θηλίκουνεν κι στην άλλη τη μιριά, μη τ' αυτό τσάκουσαν τη μύτη ή τη γκούσια απ' τ' άλουργα, τα μουλάργια κι τα γουμάργια που ταινούναν κι δε στέκουνταν να τα πιταλώσουν. Στα πέταλα κι τους καλταϊάδεις κάρφουναν τέσσιρα καρφκιά στη μνιά τη μιριά κι τέσσιρα στην άλλη τη μιριά. Όντας πιτάλουναν ου νοκουκέρης απ' του ζώου σήκουνεν κι τσάκουνεν του πουδάρι του ένα έτσι του πράμα δεν κουνιούνταν κι ου πιταλουτής έκουφτειν πρώτα τα νύχια, δουκίμαζειν να βρει του κανονικό πέταλου κι του κάρφουνεν μ' ένα καρφι χτυπώντας μη του τσιουκάνι κι βαστώντας απού κάτου κόντρα μη την τανάλια. Σαν που έβγηνεν όλου του καρφι τόκουφτειν μη την τα-

νάλια κι του στράβουνειν ουλίγου σια-
πάνου. Σαν που μπίτιζεν του κόρφου-
μα απ' τα καρφκιά είχειν έναν τρα-
γόν Ευλουφάϊαν που ίσιαζεν τα νύ-
χια κι τα καρφκιά έφκιανειν μανικιούρ.
Για τη δουλειά αυτήναν μικροί πιτα-
λουτίδοι είχαν ένα χαμπηλό τριπόδι
Ευλένιου μη τόπουν απού πάνου ίσια-
ίσια για του πουδάρι απ' τ' αλουγου.
Εκεί τ' ακουμπούσαν του πουδάρι κι
του λιμάριζαν.

Τώρα στη Νιάουστα καταργήθηκαν
κι τα χάνια κι οι πιταλουτίδοι κι' αντι
γι' αλουγα, μουλάργια, γουμάργια κι
βόντγια στα Καμένα κι ο' άλλεις πλα-
τίεις κι αλάνεις παρκάρουν αυτουκί-
νητα που κόντιφειν να τ' ανιβάσωμι
κι στα κιαραμίντγια.

Μικρά νέα αλουγα κι μουλάργια που
ήταν τάλια που ταινούσαν κι κλουτσού-
σαν όντας τα πιτάλουαν για πρώτη
βουλά τάβαναν μαζί μη του ταμπιδι
στη μύτη κι σασάκι στου κιφάλι για
να μη γλέπουν κι ακιάζουντει κι για
να καταφέρουν να τασκώσουν κι να
σηκώσουν του ένα του πουδάρι για να
μην αμπουρεί να κλουτσάει κι να του
πιταλώσουν. Μικροί τασκούναν μι του
ταμπιδι κι τ' ακκιά του ζώου που ται-
νούσαν.

Τώρα γιάμωσαν οι πλατίσις φουρ-
τηγά κι ιταλικίεις.

Παλαιοί μπαρμπέριδοι στη Νιάουστα
ήταν ου Κουσαντός ου Κούλης που-
ταν κι' ουδουντουγιστρός γιατί έβγα-
ζειν δόντγια. Τότι οι μπαρμπέριδοι ή-
ταν κι' ουδουντουγιστροί. Έβγαζαν τα
σάπια τα δόντγια καμνιά δουντάγρια
ταϊρουκικη κι κανένα δόντι που κου-
νιούνταν. Τότι τα δινάμει μη ένα γι-
ρό ράμμα κι τα τραβούσαν κι του δόν-
τι του πουλημούσαν στα κιαραμίντγια
όταν ήμασαν μικρά πιντγιά κι που-
λημιώντας του δόντι ιλιγάμι «Να κου-
ρώνα κόκαλου κι δόμι σιδηρένιου». Νο
βγάλουμε κινούργιου μάλι γιρό.

Οι μπαρμπέριδοι είχαν μικρές τανά-
λιεις έπιτούτου για δόντγια. Όταν
κάνα δόντι απού τρανόν δεν έβηνειν
εύκοιλα ήταν καμνιά τρανή ζουντά-
γρια τάδιναν καλά μι' ένα σύρμα λια-
νό κι του σύρμα τάδινειν ου μπαρμπέ-
ρης στου χειρούλι της τζάγκρας απ'
την πόρτα κι' έβανειν κι έναν να βα-
στάει τουν άνθρουπου που τουν που-
νούσαν που δόντι γιρά. Αυτός μέσα
μια τράβουσαι μη χούσχη την πόρτα
κι' η ζουντάγρια ξιριζώνουνταν.

Ου μπάρμπα - Κουσανός ου Κού-
λης δεν ήταν μούγκι μπαρμπέρης κι'
ουδουντουγιστρός ήταν κι δάσκαλος
της μουσικής. Είχειν ένα μαντουλίνου
κι μόθηνειν πιντγιά κι κουρίτσικια στα
σητήχια σαν δάσκαλους, του μαντου-
λίνου.

Μιτά απ' τουν Κουσαντό Κούλη
κουρέαδοι γίνηκαν του Γιώργη Κούλη
τα πιντγιά τα τρία αδέρφια Σταύρης,
Λόζους κι Νικηφόρης. Παλιοί μπαρ-
μπέριδοι ήταν Τούρκοι ένας τιλιφτοία
ήταν στα Καμένα αιμά στου Μπέρσου
του Φαρμακείου τότε.

Στα Καμένα ήταν κι ου Γιάννης ου
Τακτικίκους ου Σπανός που ύσταρνας
του κουρείου του του πήρειν ου Τά-
σης ου Τακτικίκους. Στου Πόζη του
σητή απού κάτου ήταν του Μπαρμπέ-
ρικου Άνθος του Μπουζουκιδι. Στου
Φασούλα κάτου στουν Αγία Μηνά ή-
ταν του κουρείου του μπάρμπα Γιάννη
του Δρουσά κι του Θανάση του Καρα-
τσιώλη που μας κούριβειν τα μαλιά μι
τη ψιλή τη μηχανή όταν πηγανόμι στου
δημουτκό κι στου γυμνάσιου κι μας
έφκιανειν του κιφάλι ρεπκα. Τότι όλα
τα πιντγιά στα δημουτκά κι του γυμνά-
σιου, ίσιαιμ μη την έκτη τα μαλιά γέ-
νουνταν Εουρμπαμαλιά όπους κι πα-
λητόηρα στου ακουλαρχείου.

Τώρα όλα τα πιντγιά έχουν μπόλκεις
κι ταιαμπάδεις ίσιαιμ κάτου που που-
λές γιουμόζουν ψίρεις ακόμη κι σή-
μρας. Πουλό πιντγιά τα φκιάνουν κι
πιρμανάντ σαν τους μαύρους στη ζούγ-
κλα.

Στου χουνό απού κάτου ίσιαιμ πρου-
χτές ήταν κι τ' αδέρφια του Μπασι-
ούρη ου Θανάσης κι' ου Κώτσιους ό-
πους κι' όλοινοι μπαρμπέριδοι στη Νιά-
ουστα. Τότι κι σι' όλα τα σητήχια εί-
χαν κι' απ' όνα Εουράφι μη λουρί για
να του τραχούν κι να Εουραφίζουν-
τι. Οι παλιοί μπαρμπιριζούνταν μιάφρας
του μήνα ίκουφταν τα μαλιά τους κι
μνιά ή ντγιά βουλές την ιβδουμάδα
Εουραφίζούνταν. Στου σητή έφκιανον
τα μουστάκια τους μη καλιαμούση κι
τάδιναν τη νύχτα που πλάγιαζαν μι'
ένα μαντίλι για να στραβώσουν σια-
πάνου κι να γένουν σαν τσιγκέλια.

Μάλι παλητόηρα οι άντριδοι είχαν γέ-
νεια κι μακριά μαλιά που τα χτένιζαν
μη λασαρινένιεις χτένεις.

Κι σι' όλα τα σητήχια είχαν χτένι
φαρδί κουκαλένιου απ' τη μνιά μινιό

μη φαρδιά δόντγια κι' απ' την άλλη
μι μυκνά για να βγαίνουν οι ψίρεις κι'
σι κόνιδεις όταν χτινίζουνταν σ' ένα
άσπρου τρανό μαντίλι για να φαίνου-
ντι οι ψίρεις κι να τις τασκίζουν μι τα
ντγιά τα νύχια απ' τα τρανά τα δά-
χτυλο. Πουλές βουλές έβαναν γκάζι
στα μαλιά για να σκουτουθούν οι ψί-
ρεις κι τα κουρίτσικια βρουμουκουπού-
σαν γκάζι.

Οι γυναίκεις όντας πήγηναν στην
ικκλησιά χτένιζαν τα μακριά μαλιά που
τα συγτίζαν μη ψεύτικεις κόσεις, μη
χάμικου αρακί κι βρουμούσαν αρακί
στην ικκλησιά όλεις οι γυναίκεις. Τό-
τι τάβαναν μη μωρή που τόφκιαναν
μη κηκήντγια που τα στοήμψιζαν στου
σιδηρόγούδι κι' έλιουναν τη σκόνι σι
νιρό που γένουνταν βαφή. Κι' αφού
μπίτιζαν τη βαφή λούζουνταν μη θιρ-
μόν κι' έβαναν ύσταρνας Εύδι για να
γιαλίσουν. Όντας έπιανειν καμνιά
βρουχή κι τη τύχυνειν στου δρόμου
χουρίς παρσάλι έτριχαν ζουμνιά μαύ-
ρα στου πρόσουπου. Τότι δεν υπήρ-
χαν κουμώτρειες.

Τώρα όλεις οι γυναίκεις κόφτουν κι
βάφουν τα μαλιά τους στις κουμώτρι-
εις.

Τα ίπριγα απ' τους μπαρμπέριδεις
ήταν όπους κι τώρα η πουλιθρόνα που
τράνιβειν τ' ακουμπιστήρι για να νταϊ-
κώνητει του κιφάλι γιατί οι παλιοί έ-
πρναν κι κάναν ύπνουν όταν μπαρμπι-
ρίζουνταν. Είχαν τα Εουράφια που
τα τραχούσαν μιάφρο του χρόνου σι
τραυχόν απού κάναν γιούφτουν κι' ύ-
σταρνας στην πέτρα την άσπρη κι
ντάιμο στου λουρί. Είχαν κι μηχανές
λιανή κι χουντρή, ψαλίντγια μέτρια κι
λιανά, χτένεις κι σιρβέτεις άσπρεις α-
πού χασέν για του λιμό κι τις πλά-
τεις να μη γιουμόζουν τρίχεις. Γιαλι
αμπρουστά να γιαλίζητει όποιους μπαρ-
μπιριζήτει κι μαγκάλι μη κόρβουνα για
νάχει θιρμόν για να φκιάνουν σαπου-
νάδα για Εούρισμα. Είχαν πισκίργια κι
φουρούσαν όπους κι τώρα άσπρεις
μπλουζεις. Είχαν κι λιβόντεις για να
βάνουν μύδα μιτά του Εούρισμα κι κρέ-
μεις κι στίψη αν έκουφταν κανέναν μι
του Εουράφι για να σταματήσει του
αίμα. Κι φουτουγραφίεις μη την ιστου-
ρία της Γινουβέφας, ιφημιρίδεις κι πι-
ριοδικά κι έγγραφειν σι μνιά νταμπέλα
«Οι Εξερχόμενοι χάνουσι την σειράν
των».

Μπομπότες και μπατζάρες...

Ήνα από τα βασικά είδη διατροφής του φτωχού λαού μας ήταν το καλαμπόκι. Η λέξη είναι αρβανίτικης καταγωγής από το καλάμ (καλάμι) και μπούκι (ψωμί). Το καλαμπόκι λοιπόν ή αραβόσιπος που σήμερα χρησιμοποιείται αποκλειστικά για κτηνοτροφικές ανάγκες πιο παλιά αποτέλεσε το γλυκό μας καλαμκότσιου ψωμί.

Η καλλ'έργεια και η παραγωγή του καλαμπουκιού σε όλες τις τις φάσεις είχε μια ποιήση και μια γοητεία απ' τον σπαρμό μέχρι τα τσαπίσματα, το κόψιμο, το ξεφλούδισμα, το στέγνωμα με τις πλέχτρες στον κουτιρό, και τις κουτισιμητές ρόκες στα στρουοίδια και το ξεσπύρισμα.

Όλες ετούτες οι δουλειές γίνονταν με τα χέρια και με πρωτόγονα μέσα. Μεγάλη γραφικότητα είχε το ξεφλούδισμα που γινόταν κάτω απ' την ασπροφεγγιά στην αυλή κι' έπαυρναν μέρος άντρες, γυναίκες, παλληκάρια και κοπέλλες καθώς και πιτσιρίκοι. Τα χέρια δούλευαν ατελείωτα για το ξεφλούδισμα και το πλέξιμο ενώ η γιαγιά έλεγε ασώπαστα το μακρόσυρτο μαχόσκου παραμύθι της. Τη νύχτα την απόδιωχναν ρόκες και κυδώνια ψημένα στη κόβολη και ρακή.

Βέβαια και σήμερα υπάρχουν, ρόκες ψημένες αλλά δεν έχουν τη νοστιμιά και το άρωμα εκείνου του παλιού ντόπου καλαμποκού. Τώρα είναι υβρίδια άνοστα.

Οι ρόκες οι γαλακτερές ψήνονταν στα κάρβουνα αλλά και οι στεγνές βράζοντας και τρώγονταν αλατισμένες. Τα φύλλα της καλαμποκιάς, η καλαμκιά, χρησίμευε για τροφή των καματερών ενώ οι φλούδες από τις ρόκες,

χρησιμοποιούνταν για το γέμισμα στρωμάτων και μιντεριών. Τα πολύφυλλα φύλλα γίνονταν τσιγαρόχαρτα για το στρίψιμο του κυπνού, τα μαλλιά της ρόκας ήταν φάρμακο για διάφορες παθήσεις και το πρώτο τσιγάρο για τους μικρούς επίδοξους καπνιστές που ήθελαν έτσι να φανερώσουν τον αντρισμό τους, τα κουκούτσια απ' τις ρόκες αποτελούσαν διαλεκτή καύση ύλη αλλά και τάπες για τα μπουκάλια.

Προϊόντα και υποπροϊόντα του καλαμποκού αξιοποιούνταν πέρα

του Στέλιου Σβαρνόπουλου

για πέρα όλα. Αλλά το βασικό προϊόν τράβηξε και στέγνωσε πα κι' είναι έτοιμο το πρώτο άλεσμα για το μύλο για να γυρίσει στο σπύτι μεταποιημένο σε χρυσό αλεύρι.

Και τί δεν μπορούσε να κάνει μ' αυτό το αλεύρι η παλιά νοικοκυρά με φαντασία, μεράκι κι' αγάπη για να θρέψει τη φάμλια της απλά, σωστά και υγιεινά;

Το νιβατό ήταν καλοζυμωμένο καλαμποκόσιου αλεύρι που κυνόταν σε βαθύ ταψί (νουχιό) και ψηνόταν στο φούρνο. Ζεστό-ζεστό με εληές, μπάτσιο και παλιά κραμιμύδια δεν ήταν απλώς ψωμί, ήταν σωστό παντεσπάνι και γλύκισμα.

Το καλαμκότσιου ψωμί ζυμωνόταν σε μικρά πλαστά και στη συνέχεια αλειφόταν με αραιή καλαμποκίσια κουρκούτη και ψήνονταν στο φούρνο. Ήταν χάρμα μαιών έτσι καθώς έβγαине καλοψημένο και ροδοκόκκινο απ' το φούρνο. Ζεστό με φασουλάδα νερόβραστη με κόκκινο πιπέρι και παλιά κραμιμύδια και συμπλή-

ρωμα ελιές, μπάτσιο, αρμιά αποτελούσε νόστιμη και χορταστική τροφή. Αλλά κι' όταν κρύωνε και ξεραίνονταν αυτό το ψωμί ξεναποχτούσε τη νοστιμιά του ξεναζεσπαμένο στην παρσά του τζακιού.

Με το χρυσοκίτρινο αυτό αλεύρι γίνονταν πολλά φαγητά και γλυκίσματα, όλα νόστιμα και θρεπτικά:

Καβουρντισμένη κουρκούτη, με τηγανητές, ξερές ντομάτες ή κανένα αυγό με τυρί για να φτουράει. Χαλβάδες στυρωτοί με καρύδια ή μύγδαλα ανώτεροι κι' από τους αεμιγδαλιένιους. Άλλα καλαμποκίσια παρασκευάσματα ήταν οι διάφορες παραλλαγές του κατσαμακού.

Το κατσαμάκι ήταν πολτός βρασμένος με νερό και αλάτι και γινόταν είτε ανακατωτό είτε βραστό. Στην πρώτη περίπτωση στο κοχλαστό νερό του τέντζερη ριχνόταν λίγο - λίγο το αλεύρι και ταυτόχρονα ανακατευόταν με τον πλάστη. Στη δεύτερη περίπτωση ριχνόταν το αλεύρι σαν μικρός λοφίσκος και στη μέση έμπαινε ο πλάστης και σιγόβαζε πολλήν ώρα.

Υπερα περικυνόταν με καυό χορινό λίκος (λίγδα), ψηλοκαμένο τσιγαριστό κρομμύδι, τσιγαρίδες και μπάτσιο κι' ήταν έτοιμο να καταλωθεί απ' την φαμελιά στο χαμηλό σουφρά και το σερίσισμά του γινόταν σε μικρές μπόλλες που τρώγονταν χωρίς πιρόι ή χλιαρί αλλά με το χέρι. Ακριβό βραστό κατσαμάκι μαγείρευαν οι τζομπάνηδες και οι δασεργάτες που το έβραζαν, όχι με νερό αλλά με πρόβειο βούτυρο.

Η μαρκαντάρα ήταν ένας αραιός βραστός πολτός ένα είδος ποι-

τίγκας που τραγόταν περιχυμένη με αραιωμένο νερόμελο ή πεπημέ-
ζι από σταφύλια με καλοκύθα,
κυδώνι, μελιτζάνα ή σύκα. Ήταν
μια πραγματική λιχουδιά.

Η μεγάλη αξιοποίηση όμως,
του καλαμπουκάλευρου ήταν οι
περίφημες μπομπότες. Η κλασι-
κή μορφή της μπομπότας ήταν το
καλοδουλεμένο ζυγιάρι με λίπος
χοιρινό και γέμιση τσιγαριστά
πράσα, τσιγαρίδες, ούρδα ή μπά-
τισιο. Είχε ανάλογο πάχος δυό με
τρία δάχτυλα και καλοψηνόταν
στο φούρνο για να στραγγίσει και
να ροδοκοκκύνει.

Όταν η νοικοκυρά ήθελε να
κάνει ένα γρήγορο γεύμα άλλα-
ζε τον τύπο της μπομπότας κι ε-
πιμήνιζε τις ριχτές καλαμπουκό-
πιτες τις λεγόμενες πασπάλες,
μπιτζάρες ή μπαρμπατοαλιές. Αυ-
τές ήταν πολύ φτηνές στο πάχος
και γίνονταν σε ρηχό ταψί.

Η νοικοκυρά άλειφε το ταψί με
χοιρινή λίγδα κατά προτίμηση
βασιλικό κι ύστερα έριχνε μια
στρώση αλεύρι την οποία κατά-
βρεχε με την ανάστροφη της πι-
λάμης της και στη συνέχεια έ-
στρωνε το ζαϊρέ (γέμιση) που
ήταν βραστά πράσα, πράσινα
κρεμμυδάκια, σπανάκια, αγριόχορ-
τα τσουκνίδια, λάπατα, λουβουδι-
ές, πιπιρούνες κ.ά. ανάμικτα με
τσιγαρίδες, μπάτισιο ή ούρδα και
λίγδα. Ύστερα άλλο πασπάλισμα
με αλεύρι, γέμιση, αλεύρι και το
ταψί ήταν έτοιμο να ψηθεί είτε
στο φούρνο είτε στην γάστρα για
πιο γρήγορα.

Παραλείψαμε στην αρχή του
σημειώματός να αναφέρουμε τις
νόστιμες παπαδόουλες ή τσιατίρ-
πατίρ που ήταν άσπρο ψηλό κα-
λαμπουκι (αράπικο) που ψήνον-
ταν στο ντουλάπι (καβουρντιστή-
ρι) κι ήταν περιζήτητη νοστιμιά
για μικρούς και μεγάλους. Φυσι-

κά καμιά σύγκριση δεν μπορεί
να γίνει με το σημερινό άγευτο,
και άνοστο πόπ - κόρν της μηχαν-
ής.

Τέλος πρέπει να πούμε ότι η
προτίμηση του λαού μας στην δι-
αιτροφή του με καλαμπόκι — για
πολλές γενιές — ξεκινούσε από
οικονομικές ανάγκες κι απ' τη
φτώχεια, γιατί το σιτάρι ήταν και
λιγοστό και ακριβό κι αποτελού-
σε πολυτέλεια, ακόμα και το σμι-
γό ψουμί που ήταν μίγμα καλα-
μπουκίσσιου και σταρένιου αλευ-
ριού.

Ίσως αυτά να φαίνονται πα-
ράξενα κι απίστευτα στην και-
νούργια γενιά κι όμως είναι πέ-
ρα για πέρα αληθινά και το κα-
λαμπόκι με τις μεταποιήσεις του
που αναφέραμε (δεν υπήρχε τό-
τες άνθος αραβοσίτου Γιώτη) α-
ποτέλεσε βασικό είδος διατροφής
των πιο παλιών γενιών.

Πρόκειται για μια βασική έν-
νοια για εκείνον που θέλει να ε-
λέγχει δημιουργικά το νού του.
Παρακολουθεί άγρυπνα την κά-
θε κίνηση του μηχανισμού επιτυ-
χίας και του μηχανισμού αποτυ-
χίας του. Στόχος του είναι να ο-
δηγηθεί προς την επιτυχία σαν
τρόπο ζωής. Κάνει ό,τι μπορεί
για να μην πέσει στην παγίδα της
αποτυχίας.

Ο άνθρωπος που ελέγχει δη-
μιουργικά το νού του, βάζει στό-
χο την επιτυχία και εργάζεται
για να ενισχύσει την εικόνα του
εαυτού του.

Βλέπει τον εαυτό του όπως εί-
ναι καλύτερος: ρεαλιστικά μιν,
αλλά από θετική άποψη.

Καταλαβαίνει τα δικαιώματά
του σαν άνθρωπος που επιδιώκει
στόχους. Στα δικαιώματα αυτά
περιλαμβάνεται η άρνηση να αι-
σθάνεται κατώτερος από άλλους
ανθρώπους. Δεν αισθάνεται κα-
τωτερότητα υπέναντι στις διαση-

ΔΙΑΒΑΣΑΜΕ

ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΣΑΝ ΤΡΟΠΟΣ ΖΩΗΣ

Μ. Μαλτζ: «Ψυχοκυβερνητική και ολοκλήρωση»

Εκδόσεις Γλάρος, σελ. 160—161

μότητες, τους πολιτικούς ή τους
πολυεκατομμυριούχους. Αναγνω-
ρίζει τα ταλέντα τους, τη μεταμ-
φισμένη επιθετικότητα τους,
την ικανότητά τους να χειρίζον-
ται καταστάσεις, την αυτοπεποί-
θησή τους όλα τα πλεονεκτήματά
τους. Δεν αισθάνεται, όμως κα-
τώτερα σε σύγκριση μαζί τους.
Είναι άνθρωποι όπως κι αυτός.
Κάθε μέρα κάνει ό,τι καλύτερο
μπορεί και αυτό του αρκεί. Δεν
είναι καλύτερος σε σύγκριση με
κανένα. Ο Θεός τον έπλασε σαν
ένα άτομο μοναδικό και με δικαι-
ώματα.

Θέτει μόνος τους στόχους του,
στόχους ρεαλιστικούς και επι-
πνευσμένους. Αφού θέσει τους
στόχους του, προγραμματίζει τη ζωή.

στρατηγική που θα τον βοηθήσει
να τους εκπληρώσει κι ύστερα θα
κινήσει προς αυτούς. Δεν τον εμ-
ποδίζουν η αποτυχία και η απο-
γοήτευση, γιατί υπάρχει πάντα
μια καινούργια μέρα και με την
καινούργια μέρα αναπνεύει την
επιδίωξη των στόχων του.

Ενισχύοντας την εικόνα του ε-
αυτού του, χρησιμοποιώντας θε-
τικά τη φαντασία του, αναγνωρί-
ζοντας τα ανθρώπινα δικαιώματά
του και προχωρώντας προς τους
στόχους του, επαναδραστηριοποι-
εί τη λειτουργία του μηχανισμού
επιτυχίας του και έρχεται να ζή-
σει μια ζωή επιτυχίας.

Θα πρέπει να κάνετε τρόπο ζω-
ής σας τον επιτυχημένο τρόπο

Η συνάντηση των Βλάχων στο Σέλι

ΤΟ ΕΘΙΜΟ

ΤΗΣ ΓΚΛΕΑΤΑΣ

Στις 23—24 του Ιούνη του 1984 έγινε στο Σέλι η «πρώτη συνάντηση των Βλάχων». Πήραν μέρος βλάχικοι σύλλογοι από πολλά μέρη της Ελλάδας και 10 χορευτικά βλάχικα συγκροτήματα, αναβίωσαν πανάρχαια έθιμα, χόρεψαν χαρακτηριστικούς βλάχικους χορούς, ακολούθησε λαϊκό γλέντι. Τις εκδηλώσεις παρακολούθησαν πάνω από 5000 επισκέπτες στις μαγευτικές πλαγιές του Βερμίου.

Η συνάντηση των Βλάχων έγινε 23—24 Ιούνη, γιατί τότε είναι τ' Αγιαννιού και οι Βλάχοι κάνανε την «γκλεάτα».

Το έθιμο της «γκλεάτας» έχει σχέση με τον αρχαίο Κλήδωνα. Γίνονταν στις 24 Ιούνη, την ημέρα τ' Αγιαννιού που καίνε τα στεφάνια.

Την παραμονή του Αγιαννιού, τα κορίτσια της ίδιας γειτονιάς ή από το ίδιο σόι μαζεύονταν σ' ένα σπίτι και έστελναν μιά άξια κοπέλα να φέρει «αμίλητο νερό». Όταν ερχόταν το νερό, σπόλιζαν το γκιούμι με αγριολούλουδα και κάθε κοπέλα έρχνε μέσα κάτι από τα ασημικά της, τα «ριζικάρια» όπως τα έλεγαν, γιατί απ' αυτά θα έβγαινε το μάντεμα, το ριζικό, η μοίρα της κάθε κοπέλας. Την νύχτα η «γκλεάτα» έμενε στο ύπαθρο για να την δούν τ' αστέρια και νάρθουν οι μοίρες να την ευλογήσουν.

Την ημέρα του Αγιαννιού, οι κοπέλες με την «γκλεάτα» πήγαιναν στις βρύσες του χωριού, όπου τραγουδούσαν, έκαναν μιμητικές κινήσεις και χόρευαν. Στο τέλος έβγρζαν τα ασημικά και κάθε κοπέλα που έπαυρε το δρόμο της, έκανε μιά ευχή.



Συγκρότημα Περιβολιωτών

Το έθιμο είναι πανάρχαιο, απαντάει σ' όλη σχεδόν την Ελλάδα με διάφορες παραλλαγές και σε πολλούς άλλους λαούς. Έχει μαζική, λατρευτική προέλευση με σκοπό την πρόκληση βροχής και το βρίσκουμε κύρια σε γεωργικούς και κτηνοτροφικούς λαούς.

Επίσης η εκδήλωση είχε σχέση με το ανέβασμα των Βλάχων στα βουνά και ιδιαίτερα στα χωριά του Βερμίου. Στο Σέλι, ανέβαιναν πρώτα οι βλάχοι του κάμπου της Βέροιας και της Θεσσαλονίκης, του Πολύκαστρου και της Κατερίνης και ύστερα οι βλάχοι από την Βέροια και την Νάουσα. Η πορεία συνδυασμένη με καλοκαιρία, ήταν εντυπωσιακή. Μπροστά πήγαινε ο κεχαγιάς και ακολουθούσαν τα κοπάδια. Το νοικοκυριό, όλο μέσα στα χαράγια ήταν φορτωμένο πάνω στα μουλάρια. Πάνω στις όμορφες φλοκάτες τα μικρά παιδιά, δεμένα πολλές φορές να μην πέσουν. Τα βελάσματα και τα κυττοκούδωνα, τα τραγούδια των κυρατζήδων και τα αλυχτήματα των σκυλιών δίνουν ιδιαίτερο τόνο εκεί που περνούσαν οι Βλάχοι. Μερικές φορές όμως η πορεία ήταν γεμάτη ταλαιπωρίες. Ανοιχτές μπόρες και κατεβασμένα πο

τάμια δημιουργούσαν πρόσθετες δυσκολίες. Η πορεία κρατούσε ακόμα και μέρες και οι διανυκτερεύσεις γινόταν σε οριομένα μέρη με τις χαρακτηριστικές τέντες.

Σαν έφταναν στο χωριό, τα μικρά παιδιά υποδέχονταν με σατυρικά τραγούδια. Τα σπίτια άνοιγαν ένα - ένα και το Σέλι ζωντάνευε. Όλοι μετείχαν στην οικονομική ζωή. Οι άντρες και τα παιδιά στα πρόβατα, οι γυναίκες νύχτα - μέρα στον αργαλειό. Οι φλοκάτες και οι βελντζές είναι ένα μόνο δείγμα της επάμνησης δουλειάς τους. Τα πανηγύρια, οι αρραβώνες, οι γάμοι δίνουν άλλο τόνο στο χωριό, καθώς οι βλάχοι ξεμερώνονταν στα γλέντια.

Αυτές οι εικόνες ξαναήρθαν φέτος στις μνήμες των γεροντότερων και στην φαντασία των νεότερων που συγκεντρώθηκαν στο Σέλι. Ακολούθηθηκαν πιστά οι παραδόσεις, προσφέρθηκε πατροπαράδοτο ρακί και λουκούμι, έγιναν συζητήσεις και ανταλλαγές απόψεων μεταξύ των επισκεψαλής των συγκροτημάτων και ακολούθησε γλέντι με ψημένα αρνιά και παραδοσιακή ορχήστρα από τα Γρεβενά.

Σύλλογοι: Βλάχων Βέροιας

Μήπως χάσαμε το νό

Γ'

Ο εκχυδαϊσμός του Ερωτα

Το δικό μου θέμα, απάντησα είναι κυρίως ως ποιό σημείο έφτασε ο εκχυδαϊσμός του Έρωτα, η αγελοποίηση των νέων κοριτσιών κάτω από την επήρεια των συνθημάτων «ελευθερία στο σεξ» σαν σύμβολο να θεωρείται η κοπέλα της σεξουαλικής πολυμειξίας και του απροσωποποίηση σεξ ως εξελιγμένη, προοδευτική, πρωτοποριακή, «ελευθερωμένη, κλπ. παρόμοια. Πάντως η ελευθερία την οποία εννοείται σείς και οι συνομήλικές σας κοπέλες της εφηβικής ηλικίας δεν έχει καμιά σχέση με την πραγματική Ελευθερία. Η πραγματική ελευθερία δεν είναι «ελευθερία των πιθήκων» οι οποίοι κάνουν αδίστακτα και αυθόρμητα ό,τι ντρέπονται να κάνουν δημόσια οι άνθρωποι. Ελευθερία είναι η ελευθερία των ανθρώπων που ντρέπονται να κάνουν στο δρόμο και απρόσωπα ό,τι κάνουν οι πίθηκοι! Πέρα λοιπόν από ορισμένα όρια η ανοχή δεν είναι φυσική συνέπεια της ελευθερίας. Είναι μιά απειλή και ένας έσχατος κίνδυνος εναντίον της... Όσο περνά ο καιρός και ξεκαθαρίζουν τα πράγματα, τόνισε ένας των κοινωνικών φαινόμενων σοφός (Μ. Βέμπερ) ο όρος «κοινωνία της ανοχής» καταντά ένας ευφημισμός' «υπάρχει ο κίνδυνος», είπε, «να ανακαλύψουμε μιάν ημέρα, όταν πιά θα είναι αργά, πως μια κοινωνία της ανοχής» δε δημιούργησε τίποτε άλλο, «παρά έναν μεγάλο... οίκο ανοχής».

Η σεξουαλική απελευθέρωση και μάλιστα με πολυγαμικές απροσωποποιημένες σχέσεις είναι κάτι που όχι μόνον το ανέχεται η κοινωνία μας, παρά στους κύκλους της νεολαίας αυτό εκτιμιάται και επαινείται, χωρίς να απεικάζει η νεολαία μας τους κινδύνους που διατρέχει από τη χωρίς χαλινό και πειθαρχία ζωή της. Μια ζωή η οποία δημιουργεί πολλά προβλήματα περισσότερο από περασμένες εποχές που κυριαρχούσαν τα λεγόμενα ταμπού. Με ρωτά όμως από αυτά βοηθούσαν την κοπέλα και τη νέα κυρία να φυλάξει την αξιοπρέπειά της και να μη φτάσει ως τον εξευτελισμό της προσωπικότητάς της, αντικρυζόμενη απλώς ως

«αγγελέον ηδονής» αποπροσωποποιού αντικειμένου.

Οι νέοι μας σήμερα ζούν έναν κόσμο, ο οποίος χαρακτηρίζεται από υπερβολική δημοσιότητα «σεξ». Τα πορνογραφικά, οι κινηματογραφικές ταινίες, οι στικές παραστάσεις της σεξ γύμνιας και λοιπά παρόμοια, οδηγούν προς τη χυδαιοποίηση του Έρωτα. Φαίνεται πως στις ημετέρες πράττονται και παρουσιάζονται δημόσια, να τείνομε να τους ανθρώπους «ηδοναβλέφει»

του
Ιωάννη Ν. Ξηροπούλου
ομοτίμου καθηγητή
κοινωνιολογίας Α.Ε.

γόμενη χειραφέτηση ή «απελευθέρωση της γυναίκας» με τον τρόπο αυτό λαμβανόμεστε τα πράγματα και τα ήματα αυτών των εννοιών γίνουν σε αδιέξοδα. Από που λοιπόν να ελευθερωθείς, αν εσωτερικά ελεύθερος ή ελεύθερη μπορείς έτσι να σταθείς μέσα στην κοινωνία που την περιρρέει «ακακή ατμόσφαιρα και να μην παύεις στην παμμειξία; Μια ατμόσφαιρα το ενδιαφέρον του ενός φύλου το άλλο περιορίζεται στις φουρτίες πλευρές των σχέσεων και συχνά γίνεται η αποπροσωποποίηση σαν να μην αποτελούν οι σχέσεις μέρος του εαυτού του άνδρα ώστε να μένει κανένας στην επαφή, απλώς στο σεξ απογονιζόμενος από κάθε τρυφερότητα και αγάπη. «Η σεξουαλική απελευθέρωση» δε λαβαίνει καθόλου υπ όψιν πως σε κανέναν δεν επιτρέπει να τραυματίζει τα αισθήματα του άλλου. Δηλαδή δεν πρέπει να πορεύεται πως αγαπά τον άλλον για να τον γελάσει κι ύστερα να τον προσβάλει, γιατί κατ' αυτόν τον τρόπο έχουμε εκδιασμό των αισθημάτων και με την πειθώ.

«Η σεξουαλική απελευθέρωση» και η σωρευτική βλημάτων χωρίς

Η αντίληψη πως ο ελεύθερος συντετέλεσε να ξεπεραστεί

ανθρώπινη αξιοπρέπεια και σεβασμό κι όχι από τον αυθαριετισμό των πειθμένων, γιατί αλλιώς ο άνθρωπος αποξενώνεται τέλεια από τους άλλους μέσα σε μια ερημιά ανάμεσα στους πολλούς, χωρίς να βρίσκει πουθενά λίγη ανάπαυση. Πάντως, εντιμότητα και ευθύνη απαιτούν όλες οι ανθρώπινες σχέσεις, όλες οι καταστάσεις απλές ή περίπλοκες κοινωνικές, σεξουαλικές κλπ. Οστίς ο ελεύθερος έρωτας, η σεξουαλική απελευθερωμένη κοπέλα ή κυρία, παραμερίζει αυτές τις αξίες σαν παλιά ταμπού, χωρίς να μαντεύει ότι η εν ονόματι της τάχα «ελευθερίας» του σεξ, κίνηση μπορεί να οδηγήσει στην εκπόρνευση, σε μια γιγαντιαία εκπόρνευση των κοριτσιών με τον ασχημάτιστο ακόμη ψυχικό, πνευματικό και σωματικό κόσμο τους, σε μια θλιβερή αλλοτρίωση της προσωπικής μοναδικότητας του ανθρώπου, σε ανάπηρες υπάρξεις που δεν θα κατορθώσουν ποτέ να αγαπήσουν, γιατί είχαν αφαιρεθεί να γίνουν όργανα του σεξ που τα μεταχειρίστηκαν σαν αντικείμενα, σαν αυτόματα· τα αυτόματα όμως δεν μπορούν ν' αγαπήσουν.

Κάτω από την έννοια «ελευθερία» αυτή που με το παραπάνω νόημα αναφέραμε δεν είναι φυσικά ελευθερία, παρά δουλεία, λέξη όμως που σαγηνεύει και αντηχεί έντονα με θαυμάσια απήχηση, όπου καλύπτονται, όπως και στην προκειμένη περίπτωση, επαναστάσεις και κινήματα, σαν τη λεγόμενη «σεξουαλική επανάσταση» που δεν είναι ούτε επαναστάσεις ούτε κινήματα, γιατί κινήματα και επαναστάσεις διέπονται από ορισμένες νομοτελίες, ενώ η σεξουαλική επανάσταση — όπως την αποκαλούν — καταργεί κάθε νόμο κλπ. Έτσι αυτή φαίνεται να μην είναι ούτε επανάσταση ούτε ελευθερία. Οστίς παραπλανά με τα συνθήματα: «ζήτω η ελευθερία, κάτω η παράδοση», χωρίς να λαβαίνει υπόψη της πως κανένας κοινωνικός οργανισμός δεν μπορεί να ζήσει χωρίς παράδοση, γιατί η σημερινή μας υπόσταση προϋποθέτει τη χτεσινή μας ύπαρξη. Από την παράδοση μπορεί κανένας να παραμερίσει ή να πετάξει ό,τι πια έχει τέλεια αποξηρανθεί και να πάρει το υγιές καινούργιο και να εγκατερίσει στο χλωρό και ζωντανό της παράδοσης κλάδο ή κτύπο. Αν θελήσουμε, όπως θεωρεί η λεγόμενη απελευθερωμένη κάθε τι που κληρονομήσαμε ως φραγμό και να

το κρημνίσουμε, τότε δεν μας μένει άλλο παρά να γυρίσουμε πίσω στις σπηλιές, οπότε η ελευθερία μ' αυτό το νόημα όχι μόνον δε σημαίνει πρόοδο, παρά οπισθοδρόμηση σε αρχαϊκές εποχές.

Η καταπολέμηση των ταμπού δεν γίνεται με την αχαλίνωτη ελευθερία.

Κάθε απόπειρα για την καταπολέμηση μερικών ταμπού κοινωνικών, θρησκευτικών κλπ. με την αχαλίνωτη ελευθερία, την έλλειψη ελέγχου του εαυτού μας ή την ακολασία δεν είναι λύση, τουναντίον αυτός ο τρόπος παρουσιάζει προβλήματα πιο δύσκολα από τα πρωτινά. Ο έρωτας είναι συνίπαρξη, μις ιδιαίτερης έντασης και ποιότητας, σεξουαλικής επιθυμίας και μις ειδικής φύσης συγκινησιακής έλξης. Ο έρωτας μπορεί να θεωρηθεί σαν το πιο τέλει πρότυπο επικοινωνίας ανάμεσα στα δυο φύλα, γιατί κάτω από την επίδρασή του το ανθρώπινο όγχος εξαφανίζεται και τη θέση του την παίρνει η αναγέννηση που τον συνοδεύει, φυσικά τότε μόνον, όταν με τον έρωτα αγαπούμε ένα άλλο πρόσωπο κι όχι τον εαυτό μας. Η απελευθερωμένη φυσικά παραμερίζει αυτό το νόημα και γεύεται το σεξ κατά τέλεια απρόσωπο τρόπο. Γυμνό από τρυφερότητα, χωρίς τίποτε το κοινό και το ενδιαφέρον με το άλλο πρόσωπο. «Δεν περιριζομαι ποτέ σε έναν άντρα. Αν κάποιος μου αρέσει δε διαστίζω να του το πω κι αν μην τον γνωρίζω» έλεγε μια απελευθερωμένη εικοσιτριάχρονη κοπέλα. Και συνέχισε: «η μονογαμία είναι πιά κάτι το ξεπερασμένο ως θεσμός γι αυτό και ο γάμος είναι πιά περιττός».

Ο γάμος δεν είναι θεσμός ξεπερασμένος.

Η κίνηση της σεξουαλικής απελευθέρωσης, επηρεάζει νέες και νέους, ώστε να θεωρούν το γάμο, μια και ζούτ και κινούνται με το νόημα του ελεύθερου έρωτα σαν θεσμό ξεπερασμένο. Σκοπός δέχεται τον γάμο κι αν ήταν μόνο και μόνο η τακτοποίηση των φυσικών σχέσεων των δυο γενών, και τότε αυτός δεν θα ήταν ξεπερασμένος

και περιττός θεσμός, γιατί χωρίς το γάμο οι φυσικές σεξουαλικές σχέσεις των δυο φύλων θα παρουσάσαν όντως ένα χάος. Φυσικά δεν θα έπαυε η διακίνηση του είδους. Η γυναίκα θα ανήκε σε οποιοδήποτε άντρα και αντίθετα. Τα παιδιά δεν θα είχαν ορισμένους γονείς. Η πατρότητα τουλάχιστον θα ήταν τελείως άγνωστη. Η οικογένεια, το βασικό αυτό κύτταρο της κοινωνίας δε θα υπήρχε. Τα παιδιά θα μεγάλωναν σε ιδρύματα χωρίς καμιά αγάπη, δηλαδή χωρίς τον πιο βασικό παράγοντα της ανάπτυξης, τόσο του σώματος όσο και του ψυχικού τους κόσμου.

Η σεξουαλική απελευθέρωση της γυναίκας, όπως διατυμπανίζεται στον τόπο μας, δηλαδή άπως εκφράζεται από πολλές, πως η μονογαμία είναι κάτι το ξεπερασμένο και πως και η παντρεμένη γυναίκα πρέπει να είναι απελευθερωμένη από τα ταμπού του γάμου, άπως τονίζεται σήμερα από κοπέλες και τάχατες κι από «διαφορισμένες» νεαρές κυρίες εξίσου κι αυτές «απελευθερωμένες». Κάτι που όχι μόνον δεν ανυψώνει τη γυναίκα, άς φυσικά και τον άντρα, παρά τους καταβάλλει ως την σβλιότητα και τους καταδουλώνει θλιβερά, ενώ ο γάμος έχει σκοπό την αλληλοσυμπλήρωση των δυο φύλων, η οποία οδηγεί στην αμοιβαία ανύψωσή τους από την πνευματική, ψυχική, σωματική, κοινωνική και ηθική άποψη.

Ο γάμος δεν είναι απλώς υπόθεση δυο προσώπων διαφόρου φύλου, άπως συνήθως νομίζουν οι πολλοί, παρά είναι κάτι με υψηλότερο, από τα δυο πρόσωπα, σκοπό, είναι κάτι το υπερατομικό. Είναι μια υπόθεση εθνική, ηθική, θρησκευτική, κοινωνική κι ακόμη κρατική. Την άποψη αυτή τη βρίσκουμε από παλιά σε όλους τους λαούς και εκφράζεται και ζει ακόμη μέσα στα ήθη, έθιμα των λαών, που όσο κι αν αφανίζονται πολλά απ' αυτά, ορισμένα μένουν ζωντανά σ' όμοια λαί τέτοια που από παλιά κι αρχαία χρόνια μας πιστοποιούν τη μεγάλη σημασία και το αναντικατάστατο του θεσμού αυτού.

Ο γάμος είναι μια κοινότητα αγάπης των δυο συντρόφων, αλλά πέρα απ' αυτό το σημείο είναι μια κοινότητα με όλα τα προβλήματα και με όλες τις απαιτήσεις που προβάλλει η ζωή. Είναι μια οικονομική κοινότητα όπως

επίσης είναι μια κοινότητα δύναμης, αλλά και θέσης μέσα στην κοινωνία. Πέρα όμως απ' αυτούς τους κύκλους ο γάμος είναι σεξουαλική, αισθητική, ηθική και θρησκευτική κοινότητα ανθρώπων. Έτσι που μπορούμε να πούμε κάπως γενικότερα, ότι ο γάμος είναι μια κοινότητα πολιτισμού.

Ο γάμος είναι ένα σοβαρό πρόβλημα — μια από τις πιο σοβαρές πράξεις και ενέργειες της ζωής μας, με πολύ μεγάλη κοινωνική σημασία — που απαιτεί, όπως κάθε κοινότητα, αλλά προπαντός αυτή, δύναμη για απάρνηση από πολλά, προετοιμασία για ευθύνη, υπομονή, καρτερία, καλή θέληση και θυσία. Ο γάμος δεν είναι ούτε διασκέδαση ούτε ανθόσπαρτος δίος κι ούτε βάρος κι ούτε φόρτωμα, παρά μια σοβαρή υπόθεση με την οποία πρέπει να καταπιάνεται κανένας με ελεύθερη βούληση. Κι ακόμη είναι καθήκον μας να φέρουμε ως το τέρας τη σπουδαία αυτή υπόθεση της ζωής μας τίμια και καλά.

Η επιτολαιότητα με την οποία πολλοί αντικρίζουν το πρόβλημα του γάμου βρίσκεται σε άκρη αντίθεση με τη σοβαρότητα του πιο σπουδαίου προβλήματος της ζωής μας. Η λεγόμενη «σεξουαλική απελευθέρωση της γυναίκας» είναι μια κίνηση που άμεσα ή έμμεσα αντιμάχεται τη στερεότητα του γάμου, όταν δεν τον θεωρεί όμως διόλου περιττό, φυσικό και την οικογένεια. «Βασικά είμαι κατά του γάμου», μου έλεγε μια κοπέλα, «τον βλέπω καταπιστικό δεσμό. Προτιμώ να συζώ με κάποιον κι όχι να τον παντρευτώ. Νομίζω ότι ένας γάμος θα μου δημιουργούσε ψυχολογικά προβλήματα. Θέλω να αισθάνομαι εσωτερικά ελεύθερη». Και μια άλλη πρόσθεσε: «ο θεσμός του γάμου, τι τα θέλετε, έχει κανταγτιήσει καταπιεστικώς για τα ζευγάρια». Εί-

ναι πολλές οι κοπέλες που διέπονται απ' αυτές τις αντιλήψεις για το γάμο, όπως και περισσότερες που πιστεύουν στη «σεξουαλική απελευθέρωση».

Έχει πάρει μορφή μόδας στις νέες κοπέλες, στα κορίτσόπουλα η ιδέα του «ελεύθερου σεξουαλισμού», ώστε να μη θεωρείται μια νέα κοπέλα εξελιγμένη, πρωτοποριακή, απελευθερωμένη, προοδευτική κλπ. παρόμοια όταν δεν περνά από μια ανδρική αγκαλιά με ευκολία στην άλλη, χωρίς έρωτα, τρυφερότητα, και συγκίνηση. Εκείνο που παρατηρεί κανένας όταν ενδιαφέρεται και ερευνά το θέμα αυτό, είναι που πολλές νεαρές κοπέλες κατέχονται από φόβο μήπως θεωρηθούν οπισθοδρομικές, σε μόνιμες, ηλίθιες ή αμαθείς, της εποχής της γιαγιάς τους. Είναι θλιβερά επικίνδυνη αυτή η ατιμωφαιρα και ο τρόπος αυτός του σκέπτεσθαι για τον πολιτισμό μας, για την υπαρκτή μας υπόσταση. Όπου η γυναίκα σκέφτεται και αντικρύζει τη ζωή με το παραπάνω νόημα η οικογένεια διαλύεται. Κι όχι μονάχα αυτή, αλλά και ο λαός που ανανεώνεται από το μητρικό έδαφος της οικογένειας. Είναι σωστό εκείνο που είπαν «πως από τη δύναμη της γυναίκας ζούν οι λαοί κι από την αδυναμία της πεθαίνουν».

Για το γάμο και το νόημά του δεν διδασκόμαστε τίποτε.

Δυστυχώς όμως για τη σπουδαία αυτή αποστολή της ζωής μας, δηλαδή για το γάμο και την οικογένεια δεν φροντίζουμε καθόλου να ετοιμασθούμε, γι' αυτό και προχωρούμε προς αυτόν με αποκαρδιωτική άγνοια και των πιο σημαντικών προϋποθέσεων του, χωρίς

να σκεφθούμε στα σοβαρά ή και καθόλου το βαθύτερο νόημα του μυστηρίου.

Πουθενά, σε κανένα σχολείο δεν ακούμε έστω και μια λέξη για το γάμο, για την ουσία των πραγμάτων της ζωής μας, δεν λέγει κανένας τίποτε ούτε και διαβάζουμε κάτι το σχετικό έστω και μια φορά στα αναγνωστικά μας. Τέτοια θέματα δεν ξέρομε γιατί δεν θεωρούνται ως κατ'άλληλα για τις νέες και τους νέους μας; ίσως γιατί δεν υπάρχει θέση γι' αυτά ύστερα από τόσα επουσιώδη που ακούγουν ή τους μαθαίνουμε, τα οποία φυσικά και λησμονιούνται. Έτσι δεν είναι παράξενο, όταν η νέα κοπέλα σου λέγει: «αφού συζώ, γιατί να αναλάβω με το γάμο ευθύνες και υποχρεώσεις; Είμαι ελεύθερη να φύγω όποτε θέλω». Μια κίνηση που ενισχύεται από τη λεγόμενη «σεξουαλική απελευθέρωση» δυστυχώς πάντα με το νόημα στον τόπο μας, πως τέτοιες καταστάσεις και ενέργειες θεωρούνται εξελιγμένες, προοδευτικές μορφές ζωής κλπ. Είναι θλιβερή η διαπίστωση που μπορεί να κάνει κανένας — αρκεί λίγο να προσέχει — το πόσο χωρίς θέληση, δηλαδή ασπόνδυλα νέα κορίτσια συναντά κανένας σήμερα. Έτσι γίνονται εύκολη λεία κάθε δήθεν νεωτεριστικής τάχτης θεωρίας ζωής, όπως και της «σεξουαλικής ελευθερίας» χωρίς όρια, χωρίς καμιά πειθαρχία. Μια χειραφέτηση που οδηγεί τα δυο φύλα σε νέα αδιέξοδα. Δε λείπει η διαφώτιση και η χειραφέτηση στον τόπο μας, παρά αυτή γίνεται κατά λαθμεμένο τρόπο και στραβή αντίληψη με εξαιρετικά δυσμενείς κοινωνικές επιπτώσεις στην υπό ανάπτυξη και ανώριμη πολιτιστικά ακόμη χώρα μας.

Συνεχίζεται

Διαβάζετε και διαδίδετε
ΤΗ «ΝΙΑΟΥΣΤΑ»

ΑΦΙΕΡΩΜΑ: Τραγούδια για την Ημαθία

του Νίκου Αδαλόγλου

ΗΜΑΘΙΑ ΓΗ

Απλώσαμε τις σκέψεις μας, μ' αγάπη και στοργή
επάνω σου πανώρια μάνα, Ημαθία γη,
γενέθλιο χώμα, της ομορφιάς και της χαράς.
Αίχνο των παιδικών μας στοχασιών
και των ονείρων μας...

Όμορφες πόλεις μες στην αγκαλιά σου
η Βέροια, η Νάουσα κι η Αλεξάνδρεια,
στολίζουν την ποδιά σου, πλουμισμένες
σαν νυφούλες. Και πλακισιώνουν τα βουνά σου
την γή σου την πλούσια
με τα ποτάμια και τα χωριά σου
και τα ιστορικά σου μνημεία...

Γελούν τα μάτια, μιλούν τα χείλη
μ' αγάπη και στοργή και καλωσύνη
όταν βρεθούμε κοντά σου
μικροί, μεγάλοι, κάθε φορά
για να χαρούμε την συντροφιά σου
Ημαθία γη, πατρίδα μας αγαπημένη...

ΒΕΡΟΙΑ ΓΛΥΚΕΙΑ

Βέροια γλυκειά, μας συντροφεύεις
στους πόνους μας και στη χαρά.
Βέροια τρανή, που μας μαγεύεις
Μάνα, Αρχόντισσα, Κυρά.

Έχεις μπαλκόνια στη ποδιά σου
το Πατά - Κιόσκι, την Ελιά.
Για να στολίσουν τη θωριά σου
ποτάμια, δένδρα και πουλιά.

Βέροια γλυκειά και ηρωϊκή
με τις πολλές τις εκκλησιές.
Βέροια τρανή, με πλούσια γη
και τις καθάριες ομορφιές.

Ρεφραίν

Βέροια γλυκειά, κι ιστορική
μέσ' του Βερμίου την ποδιά
φαντάζεις νύφη ζηλευτή
σαν μια πανώρια ζωγραφιά.

ΚΑΜΠΕ ΜΟΥ

Κάμπε μου με τη καρπερή σου γη
στην Ημαθία,
με τα χωριά σου τα κεντημένα, στη ποδιά σου
και την Αλεξάνδρεια, την ιστορική σου πολιτεία,
δε σε ξεχνώ ποτέ μου, στο διάβα της ζωής μου.
Μια ζωγραφιά η θωριά σου η αγροτική
στα μάτια μου λαμπυρίζει σα θεά
κι ένας παλμός μες στη καρδιά μου κυλάει,
σαν το τραγούδι του Αλιάχμονα...

Μου ξύπνησες και πάλι στη μνήμη μου
αγαπημένη μου κάμπε, στην Ημαθιακή γη
παλιές αναμνήσεις της ζωής
μες στην σκληριά τις μαύρες μέρες
στην ΚΑΤΟΧΗ
όταν πορευόμασταν με θανάτους κι αλυσίδες
για τον αγώνα μας, της λευτεριάς και της τιμής
μέχρι την τελική μας νίκη
στην Εθνική μας Αντίσταση...

ΝΑΟΥΣΑ

Θα σε τραγουδήσω πάλι
ηρωϊκή μου πολιτεία Νάουσα
με τα ιστορικά σου μνημεία
και των γυναικών τη θυσία
στην Αραπίτσα
για τους αγώνες της λευτεριάς
του εικοσιένα...

Θα σε τραγουδήσω πάλι
όμορφή μου πολιτεία Νάουσα
με τα πολλά σου τα νερά
τα λούλουδα στις αυλές
στα πάρκα και στους παχττέδες.
Τα καταπράσινά σου βουνά
και τους ανθρώπους σου τους γλεντζέδες
με τους χορούς και τα τραγούδια.

Θα σε τραγουδήσω πάλι
γαλήνια μου πολιτεία Νάουσα
απ' της καρδιάς μου τους παλμούς
για τους καημούς και τις χαρές σου
για την παλιά σου ιστορία
και την καινούργια σου πορεία
στο πνεύμα, στη τέχνη και δημιουργία
με των παιδιών σου τη δράση και προσφορά
στον τόπο και στο λαό μας.

Πότε μαθαίνουν καλύτερα τα παιδιά

Το πρόβλημα, σε ποιά ηλικία το παιδί μαθαίνει καλύτερα, δηλαδή με μεγαλύτερη ευκολία και περισσότερο αποτελεσματικά, απασχολεί τόσο τους γονείς όσο και τους δασκάλους. Για να μη παλαιωποιόμαστε άσκοπα μαθητές, γονείς και δάσκαλοι είναι απαραίτητο να έχουμε υπόψη μας τα σχετικά πορίσματα των εφηρμοσμένων μεθόδων των επιστημών της αγωγής για να ρυθμίζουμε αναλόγως την εργασία μας στο σχολείο και στο σπίτι.

Βασικά θα πρέπει να διευκρινιστούν με τι εννοούμε όταν λέμε στο χώρο του σχολείου μάθηση. Ορισμοί υπάρχουν πολλοί. Τον τελευταίο καιρό προτιμούμε οι περισσότεροι δάσκαλοι εκείνον που μας που μας έδωσε ο άλλοτε καθηγητής της Παιδαγωγικής στο Πανεπιστήμιο των Αθηνών Ν. Μελανίτης και σύμφωνα με τον οποίο, όταν λέμε μάθηση εννοούμε το ψυχικό φαινόμενο που συμβαίνει στον εκπαιδευτικό χώρο καθώς προσπαθεί να αποκτήσει και τον συνεπαγόμενο ασφάλιση Πείρας.

Για την μάθηση αυτού που είδους απαιτείται κάποια ωριμότητα, η οποία διαπιστώνεται ότι αρχίζει να εμφανίζεται στο νήπιο από το 4ο έτος της ηλικίας του. Αλλά για την πραγματική μάθηση, που συντελείται στο σχολείο, η ωριμότητα αυτή δεν είναι ακόμα αρκετή, γι' αυτό και φροντίση νηπίων 4—5 ετών μόνο σε Νηπιαγωγείο μπορεί να γίνει και αυτό όχι υποχρεωτικά για όλα τα παιδιά, όπως άλλωστε στην Γέννηση και στη χώρα μας.

Έρχεται μετά η παιδική ηλικία των 5 ή 6 μέχρι 12 ή 13 ετών, οπότε το παιδί υποχρεωτικά εγγράφεται στο Δημοτικό για να κάνει κατ'ήντα του όσα μορφωτικά αγαθά προδίδει το Επαισημο Αναλυτικό Πρόγραμμα Μαθημάτων για καθένα από τα έξι σχολικά έτη. Στην περίοδο αυτή η ωριμότητα του παιδιού έχει προχωρήσει αρκετά ώστε να μπορεί να το παρακολουθεί κάποιος μορφής συστηματική εργασία, επιπλέον είναι σε θέση πλέον να αφημοκάνει, να κρίνει, να έχει ενδιαφέρον για όλη του διδασκούν.

Έχει παρατηρηθεί από τα ψυχολογικά διδύγματα αναφορικά με τη μαθητική ηλικία, ότι το παιδί από 6—9 ετών που διανύει την πρώτη ηλικία του βασικού σχολείου ομαλά με ζωηρότητα και χωρίς διακοπή για να κάμει

Η μάθηση στα παιδιά

κατ'ήντα του γνώσεις του δικού του κόσμου. Η ορμή για πνευματική εξέλιξη στην ηλικία αυτή δεν διέπεται από κάποια σταθερότητα. Είναι ορμή γενική που κατευθύνεται σε κάθε αντικείμενο η οποία αντικειμένων που ανήκουν σε ολέθριες και τις αντιλαμβάνεται. Η βαθύτερη όμως σχέση που υπάρχει ανάμεσα στα αντικείμενα αυτά μένει έξω από την ορμή του παιδιού. Έτσι, όλος ο πνευματικός βίος των παιδιών στην ηλικία δεν ρυθμίζεται

του Κων. Λαπαβίτσα δασκάλου

ζεται από τα «έσω», από κάποια εσωτερική πνευματική απαίτηση, αλλά «έξωθεν», από τα πράγματα τα έξω από αυτό.

Στην ηλικία των 10—12 ετών κατά κανόνα το παιδί διανύει το στάδιο της προσφηθείας. Τα ενδιαφέροντα του τώρα είναι πιο σταθερά απέναντι στις κύριες σχέσεις των αντικειμένων και απέναντι στις κύριες σχέσεις των στοιχείων κάθε αντικειμένου μεταξύ τους. Γενικά τώρα όλη η συμπεριφορά του ρυθμίζεται από τον εαυτό του. Για παράδειγμα το παιδί της ηλικίας αυτής δεν ενδιαφέρεται μόνο για ζώα αλλά ενδιαφέρεται και για τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους: π.χ. τους χαιμλόδοντες, το μέγεθος, τα πόδια του ελέφαντα και για τις σχέσεις που υπάρχουν ανάμεσα σ' αυτά τα χαρακτηριστικά.

Οι έρεινες έχουν καταλήξει στα εξής συμπεράσματα:

1. Στην ηλικία των 9—10 ετών αρχίζει να οργανώνεται καλύτερα η νοημοσύνη.
2. Το παιδί στην ίδια ηλικία μπορεί να έχει παραστατική νοημοσύνη: μπορεί να ξεχωρίζει το απαιτητό από το ορθό.
3. Αρχίζει να μπορεί να διαλέγει ανάμεσα σε πολλά άλλα πράγματα.
4. Μπορεί να χαράζει οριζάντιο επίπεδο.
5. Μπορεί να καταλάβει ότι ο όγκος δεν αλλάζει, όταν αλλάζει η μορφή ενός αντικειμένου (μείωση συγκρισιμότητας).
6. Τώρα ενδιαφέρεται για το περιεχόμενο

μενο, δεν ασχολείται πια «πώς» θα το γράψει, αλλά στο τι θα γράψει, η γραφή από όργανο παράστασης γίνεται όργανο ανακοίνωσης. Σε αυτή την ηλικία συμπληρώνεται η βασική τεχνική για την κατώτερη της γραφής.

Στα 11—12 χρόνια αναπτύσσεται περισσότερο η κοινωνικότητα και η συναισθηματικότητα του παιδιού. Με την εφηβεία η αλλαγή ενδιαφερόντων η απειθαρχία και η ανησυχία των μαθητών η επιθυμία τους να διακριθούν, η ίδια η εφηβεία με τις δυσκολίες της, όλα αυτά δημιουργούν προβλήματα στον παιδαγωγό και συνεπώς προκαλούν διαταραχές στις σχέσεις ανάμεσα στους μαθητές και τους δασκάλους τους. Οι μελετητές των προβλημάτων των μαθητών στην εφηβική ηλικία καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι: αγωγή εξατομικευμένη, «επί μέτρο» (SUR MESURE) είναι ακόμη απαραίτητη γι' αυτή την ηλικία παρά για την παιδική.

Στην ηλικία των 10—12 ή 13 ετών τα παιδιά μπορούν να καταστήσουν καλύτερα, ευκολότερα και περισσότερα μορφωτικά αγαθά, όταν η ψυχολογική πορεία στην ζωή τους είναι ομαλή. Γι' αυτό και το πρόγραμμα του Δημοτικού είναι κατάλληλα προσαρμοσμένο στα ενδιαφέροντα του παιδιού.

Από την Δ' τάξη (9—10 έτη) και έπειτα το παιδί έχει κατακτήσει τα κλειδιά της μάθησης, δηλαδή ανάγνωση, γραφή και αριθμηση, μπαίνει πλέον στη λεωφόρο της μάθησης. Τώρα είναι πλέον σε θέση να ασχοληθεί για πολλές ώρες και ημέρες με το ίδιο θέμα, να το εξετάσει με βάθος και πλάτος, επειδή έχουν πια αναπτυχθεί οι ψυχολογικές του ικανότητες (προσοχή, μνήμη, φαντασία, συλλογιστική ικανότητα, δοξολογία), όπως και οι σωματικές. Γι' αυτό και η Δ' τάξη θεωρείται η πιο εύκολη, ακριβώς λόγω της ανάπτυξης αυτών των ικανοτήτων. Βοηθάει όμως σ' αυτό και η φύση των μορφωτικών αγαθών, τοιούχιστον στο πρόγραμμα Μαθημάτων της χώρας μας, καθώς και η απάντηση μαθητικών αρετών, όπως είναι η επιμέλεια, η τάξη, η εργατικότητα, οι συνήθειες για σχολική εργασία με τη φροντίδα που προηγήθηκε στις Α', Β', Γ' τάξεις. Κορίτωση αυτής της κατάστασης με τα

την φύση μερικών μαθημάτων, είναι η ΣΤ' τάξη, απέναντί το παιδί, μπορεί να μάθει πάρα πολλά πράγματα που θα του μείνουν εφ' όρου ζωής. Όλα τα αναστρέφω στοιχεία θεμελιώνουν την αντίληψη, ότι στο δεύτερο στάδιο της παιδικής ηλικίας (10—13 έτη) τα παιδιά μαθαίνουν καλύτερα από όσο κατά το προηγούμενο (6—9 έτη), όπως λανθασμένα πιστεύουν πολλοί. Στο σημείο αυτό θα αναφερθώ και σε μια προσωπική έρευνα περιορισμένης έκτασης. Οι απαντήσεις όσο κι αν προέρχονται από παιδιά είναι ενδεικτικές και ίσως αποκαλυπτικές. Κι είναι να θυμάσαι κανείς για τις παιδικές διαπιστώσεις που πολύ πλησιάζουν την αλήθεια. Αλλά ας δούμε τα συγκεκριμένα στοιχεία που συγκέντρωσα. Η μικρή έρευνα έγινε ανάμεσα σε μαθητές Ε' και ΣΤ' τάξης ενός Διθέσιου Δημοτικού Σχολείου της περιφέρειας Νάουσας. Από τους 25 μαθητές αυτών των τάξεων (αγόρια, κορίτσια) στα οποία τέθηκε η ερώτηση, «Σε ποιά ηλικία νομίζεις ότι μαθαίνει καλύτερα ο εννοούμενος ένα παιδί;» των 18 οι απαντήσεις τοποθετούν αυτή την ηλικία στα 10 με 13 έτη. Σηγχρόνως δίνουν και τις αιτιολογίες. Αναφέρω μερικές απαντήσεις πάνω σ' αυτή την ερώτηση που έγινε.

1. Ο μαθητής μαθαίνει καλύτερα «11 ετών, γιατί τότε καταλαβαίνει πιο πολύ» (Ελένη Σ. 11 ετών)

2. «12 ετών γιατί τότε αρχίζει το παιδί να μεγαλώνει» (Λεμονιά Σ. 11)

3. «10 ετών γιατί ο δάσκαλος η δασκάλα τους λέγει για περισσότερα πράγματα (Ντίνα Α 11 ετών)

4. «12 ετών, γιατί έχει επικοινωνία με ανθρώπους» (Γεώργιος Κ. 12 ετών)

5. «10 ετών, γιατί είναι περίεργος και θέλει να μάθει πολλά» (Γεωργία Ν. 11 ετών).

Γεννάται τώρα το εξής ερώτημα «ποιά είναι τα κίνητρα που ωθούν για μάθηση;» Τα κίνητρα για μάθηση είναι «επιτελικής ή εξωτερικής φύσεως. Οι οργανικές ορμές, όπως της αυτοσυντήρησης, οι κοινωνικές, όπως η ορμή για επικοινωνία, μίμηση και αναγνώριση. Οι πνευματικές (ορμή για γνώση, καλλιτεχνία είναι κίνητρα εσωτερικής φύσεως.

Οι πονείς, οι αμοιβές, η καθοδήγηση, ο λίγος φόβος, η λίγη άμυλλα, η ελπίδα και ο ανταγωνισμός, και διαιμίνες αυτές της ζωής κατά τον Ε. SOYRBAU, η αυτοεκτίμηση, η επιτυχία, η διαβολολογία, το περιβάλλον (σαν

οικογένεια, σχολείο, κοινωνία κ.λ.π.) είναι μερικά από τα πολλά κίνητρα «εξωτερικής φύσεως.

Εδώ θα πιάσει να τονισθεί ότι ο κάθε είδους δάσκαλος κάνει καλά την δουλειά του, όταν είναι καλά πληροφορημένος σχετικά με τους μαθητές του. Όταν δηλαδή γνωρίζει ποιά είναι τα κίνητρά τους, για να εφαρμόσει τους καλύτερους, τους πιο πρακτικούς και αποδοτικούς τρόπους για να τους ικανοποιήσει. Πολλές φορές το μορφωτικό αγαθό που πρόκειται να διδαχθεί πρέπει να αντιστοιχείται και στα εσωτερικά κίνητρα των μαθητών. Γι' αυτό ένα μεγάλο μέρος των προσπαθειών των διδασκόντων είναι να ελκύουν το ενδιαφέρον των μαθητών τους προς τα διδασκόμενα με μέσα που ανταποκρίνονται κάθε φορά στην ψυχοσύνθεσή τους.

Στην ερώτηση «ποιές αιτίες εμποδίζουν το μαθητή και δε μαθαίνει;» μερικές από τις απαντήσεις που πήραμε είναι:

- 1) «Διέτρωε φταίει που δεν έχει το παιδί θέληση»
- 2) «Καταπίεση των γονέων»
- 3) «Η τηλεόραση»
- 4) «Το πολύ παιχνίδι, ή ένα δυσάρεστο γεγονός στο σπίτι»
- 5) «Το ότι ο μαθητής δεν προσέχει στο μάθημα»
- 6) «Αμελεί τα μαθήματά του για να δει τηλεόραση»
- 7) «Δε διαβάζει αλλά παίζει και διαβάζει MIKY — MAOYΣ»
- 8) «Η φασαρία μέσα στο σπίτι και η απροσεξία του».

Η άλλη ερώτηση αφορά στα κίνητρα. «Τι διευκολύνει το μαθητή στο να μαθαίνει πιο εύκολα και πιο πολλά πράγματα;»

Εδώ δόθηκαν απαντήσεις, όπως οι παρακάτω:

- 1) «Το ότι αγαπάει τα γράμματα και έχει θέληση»
- 2) «Ο δάσκαλος και η μελέτη»
- 3) «Όταν προσέχει και είναι δραστήριος»

4) «Ο τρόπος που το λέει ο δάσκαλος το μάθημα και τους το εξηγεί». Από όλα τα ανωτέρω γραφόμενα μπορούμε τώρα να μιλήσουμε και ποιά τρόποι μαθητικής υπάρχουν. 1) Μαθαίνει κανείς λίνοντας οποιασδήποτε φύσεως πρόβλημα. 2) Με στιγμιαία σύλληψη ιδεών. 3) Συνδέοντας τα νέα με τα παλιά τα γνωστά με τα άγνωστα. 4) Μιμώμενος τους άλλους στην ομιλία, δόξα και άλλες συνήθειες. 5) Με

κατανόηση κι απομνημόνευση. Οι 1η και 5η απόψεις προβάλλονται από την συνειδητική ψυχολογία, η 2η από τη μορφολογική και οι 3η και 4η από την ψυχολογία των «εξηρηπμένων αναλαμπών» (KEFLFXES CONPITIO-NELLES).

Άλλοι ψυχολόγοι (THORNDIKE, WERTHEIMER, KOFFKA κ.ά.) διατύπωσαν επτά νόμους που διέπουν την μάθηση και αναφέρονται περίληπτικά 1) ο νόμος της ασκήσεως: με επανάληψη η χρήση ο δεσμός ανάμεσα στο ερέθισμα και στην απόκριση γίνεται ισχυρότερος, όταν λείπει η επανάληψη, αυτός εξασθενεί. «Εκ των ομοίων ενεργειών οι έξεις», κατά τον Αριστοτέλη. 2) Ο νόμος του αποτελέσματος: Ο δεσμός ανάμεσα στο ερέθισμα και την αντίκριση διυναμώνει κάθε φορά που το αποτέλεσμα κάποιας προσπάθειας φέρνει ικανοποίηση στο άτομο. Το αντίθετο συμβαίνει σε προσπάθεια που δε φέρνει ικανοποίηση. 3) Ο νόμος της συνάφειας: Ο σύνδεσμος ανάμεσα σε δύο γεγονότα ταυτόχρονα ή διαδοχικά έχει σαν αποτέλεσμα μάθηση και αμοιβαία ανάσπασή τους αργότερα. 4) Ο νόμος της αφομοιώσεως (ASSIMILATION): Όσοι φορές το άτομο αντιμετωπίζει νέα κατάσταση μάθησεως, ξαναφέρει στη μνήμη του τα στοιχεία εκείνα της παλιάς πείρας, τα οποία επειδή έχουν σχέση με το καινούργιο βοηθούν στην οικειοποίηση, την αφομίωσή του. 5) Ο νόμος της αναλογίας: Όσοι μαθαίνει τελείως νέα κατάσταση αντίθετα σ' ορισμένο μόνο στοιχείο της ή σ' άλλη κατάσταση που μοιάζει μ' αυτή. 6) Ο νόμος της εντάσεως: η μάθηση προχωρεί γοργά και αποτελεσματικά, όταν τον μαθητευόμενο κατέχει ευχάριστη συναισθηματική κατάσταση που προικίζεται προσπατώντας από αυτά τα ίδια τα πράγματα που έχει να μάθει. 7) Ο νόμος της ανάλυσεως και της συνθέσεως: Το υποκαίμενο μαθαίνει αναλύοντας τα σύνθετα στα απλά στοιχεία τους ή αντίστροφα συνθέτοντάς τα.

Συνοπτικά συμπεραίνεται ότι και η καλύτερη μέθοδος δε μπορεί να κάνει εφόσον όταν η ψυχή του παιδικού κυριαρχείται από την απάθεια. Όλη η επιτυχία της μάθησεως και γενικά της αγωγής έγκειται στην προσπάθεια που θα κάνει το παιδί. Τίποτα δεν μπορεί ν' συνεισιστάσει την προσωπική προσπάθεια. Χρειάζεται λοιπόν και μέθοδος διδασκαλίας. Και ακόμη το παιδί πρέπει να βοηθηθεί ώστε να γίνει ικανό να ανακαλύπτει μόνο του αυτά που

θα μάθει. Αυτή είναι η λεγόμενη επανααναλύση.

Τί μαθαίνουν τα παιδιά;

Το πρόβλημα «τι μαθαίνουμε» αναφέρεται στο υλικό που απομεινώνουμε και κάνουμε κτήμα μας. Το υλικό αυτό περιλαμβάνει αντιλήψεις, έννοιες, γνώσεις, ιδέες, ικανότητες, συνήθειες, (έξεις), διαθέσεις, ενδιαφέροντα, ανάπτυξη ψυχικών δεξιοτήτων. Τέλος υπάρχουν και οι διαταραχές της μάθησής. Τα αίτια διαταραχών της μάθησής μπορεί να είναι: α) Ενδογενή (εσωτερικά του ατόμου): έλλειψη ενδιαφέροντος, αργός ρυθμός εργασίας (αργοκίνητο παιδί), απροσαρμοστίες, αρρώστιες, (εγκεφαλίτιδες, αμυγδαλίτιδες, τραυματισμοί κ.λπ.), βλάβες αδένων, χαρακτηρισολογικά (επιθετικότητα, δειλία, αποθάρσυνση, φόβος κ.λπ.). β) Εξωγενή: οικογενειακά προβλήματα 1) ορφάνια μερική ή ολική, δεύτερος γάμος του ενός γονέα, διαζύγιο, διαμονή σε οικοτροφείο, δυσμεμονίες με αδελφία ή γονείς, διέγερση ερωτισμού φιλοδοξιών κ.ά. 2) Σχολικά προβλήματα: ιδιαιτερότητα προσωπικότητας δασκάλου, διδακτηριακά προβλήματα, έλλειψη μέσων διδασκαλίας, δυσκολίες μαθημάτων κ.λπ. 3) Προβλήματα ευρύτερου περιβάλλοντος: κακή γειτονιά, κακές συντροφικές, μακρινή πορεία για μετάδασή κι επιστροφή από το σχολείο κ.λπ. Εδώ υπάρχει ένας φαιτός κίνδυνος: τα αίτια δημιουργούν διαταραχές στη μάθηση, αλλά και οι διαταραχές δημιουργούν αίτια. Η αργώστεια π.χ. διακόπτει τη μάθηση, το παιδί μένει καθυστέρημένο, το στενοχωρούν έπειτα γονείς, δάσκαλοι, συμμαθητές που έμεινε σε χαμηλά επίπεδα μάθησής.

Το παιδί τότε πεισιμαίνει, δε μελετά και κατεβαίνει σε πιο χαμηλό επίπεδο κ.ο.κ. Τί μέτρα θα ληφθούν; Αυτό είναι εύκολο να το πει κανείς: να επιστημανθούν τα αίτια, να θεραπευθούν αν θεραπεύονται, να μειωθούν αν μειώνονται, να γίνουν ανεκτά η τελευταία λύση. Ο Γερμανός παιδαγωγός W. CORREL λέγει «σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να τιμωρείται η άρνηση για εργασίας». Εύκολο είναι να τα λέγει κανένας αυτά που λέχθηκαν παραπάνω, δύσκολο είναι να τα εφαρμόσει.

Η ΠΑΡΕΛΑΣΗ

Έφυγεν ο Λευτέρης, ο μεγάλος
ο αδερφός του Μίλτου, με την τρίτη τάξη
να παρέλάσει... μεγαλεία!
Κι ο Μίλτος ο μικρούλης
— γι αυτόν δεν άνοιξε μήτε το Νηπιαγωγείο —
κλαίει και δέρνεται, παρηγοριά δεν έχει.
και τί θα γίνει με την πολυκατοικία...

Αχ! ας μπορούσαν κάπου κάπου κι οι μεγάλοι
για μικροπράματα που φεύγουν να δακρύζουν,
πες για το σπίτι το παλιό, για την αυλή που
εχάθη,
για τα πορτοπαράθυρα που έγιναν ξένα,
για τους γειτόνους που σκορπίσαν στους ανέμους.

Κλαίει με λυγμούς ακόμη ο Μίλτος ο μικρούλης.
Κοντεύει μεσημέρι. Δεν τον μέλλει
για τους ενοίκους. Για τον αδερφό του,
το σύντροφό του, που έφυγε, αυτός κλαίει.

Ο ΤΟΠΟΣ ΜΟΥ

Αυτόν τον κάμπο τον πλατύ
από του Βέρμιου τα ριζά που απλώνεται,
τεντώνεται, θαρρείς, τη θάλασσα
για να φιλήσει
μες στην καρδιά τον έχω.

Κι αυτό το όμορφο βουνό
που απ' την καρδιά του κάμπου βγαίνει
κι ανεβαίνει να σμίξει με τον ουρανό
μες στην ψυχή μου τό 'χω.

Και τη μικρή πατρίδα μου
που σαν την πέρδικα μες στο βουνό φωλιάζει
κι όλο τον κάμπο σεργιανά
πώς να το πώ;
Μες στην ψυχή, μες στην καρδιά την έχω.

του Θωμά Γαβριλίδου

Η προστασία της Αρχιτεκτονικής μας κληρονομιάς σαν φορέας εθνικής μνήμης

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί μια συρραφή σημειώσεων που χρησιμοποιήθηκαν σαν βάση για μια συζήτηση, με σχετικό θέμα, που οργάνωσε ο «Εκπαιδευτικός Όμιλος Νάουσας» τον Οκτώβριο του 1984, και θέβαινα δεν έχει απαιτήσεις μιας ολοκληρωμένης μελέτης. Οι σημειώσεις αυτές στηρίχτηκαν κυρίως σε μιά σειρά άρθρων που δημοσιεύτηκαν στο περιοδικό «Αρχιτεκτονικά θέματα» τ. 9, 1975, Ορ. Δουμάνης, Αθήνα 1975 και πιά συγκεκριμένα, στα άρθρα των:

α) Σ. Κοτσαράτου, αρχιτέκτονα: «Η προστασία της Αρχιτεκτονικής κληρονομιάς» Καταβολές και χαρακτηρισμός μιας ιδεολογίας».

β) Γ. Σαρηγιάννη, αρχιτέκτονα - πολεοδόμου: «Μνημεία και παραδοσιακά σύνολα σαν ενεργά στοιχεία της Πόλης».

γ) Ι. Κνιδάκη, αρχιτέκτονα: «Οι διεθνείς αρχές των αναστηλώσεων σήμερα».

δ) Π. Κομίλη, αρχιτέκτονα - πολεοδόμου: «Περιφερειακή Ανάπτυξη και διατήρηση των Παραδοσιακών οικισμών», όπου και παραπέμπονται οι ενδιαφερόμενοι για πληρέστερη βιβλιογραφία.

Παρά όλο τον αποσπασματικό τους χαρακτήρα, κρίθηκε σκόπιμη η δημοσίευση των σημειώσεων αυτών, απ' τη μιά μεριά λόγω του επίκαιρου του θέματος, με την ευκαιρία της σύστασης της πολεοδομικής μελέτης της Νάουσας και της αναγνώρισης του οικιστικού της πλούτου, κι απ' την άλλη γιατί μπορούν να αποτελέσουν την αρχή



Σπίτια στην οδό Χ' Κουρκούτα (Γαλάκεια) στη Νάουσα. Τυπικό παράδειγμα ζωντανού παραδοσιακού οικιστικού συνόλου

ενός γόνιμου διαλόγου που θα οδηγήσει στην εναισθητοποίηση της κοινής γνώμης στα θέματα της προστασίας της αρχιτεκτονικής μας κληρονομιάς και κύρια της παράδοσης

του

**Αλέξανδρου Γ. Οικονόμου
αρχιτέκτονα - πολεοδόμου**

του πρόσφατου παρελθόντος μας (19ου - 20ου αι.) με στόχο την ανάδειξη της, την προβολή της και την αντίληψη διδαγμάτων ωφέλιμων για την παραπέρα εξέλιξη της σύγχρονης οικοδομικής, αλλά και του τρόπου της ζωής μας.

Αναγκαιότητα ύπαρξης εθνικής μνήμης.

Σε κάθε έθνος, η ύπαρξη και τόνωση της εθνικής του μνήμης, είναι απαραίτητη για την ίδια του

την υπόσταση και την εθνική του ανεξαρτησία. Η εμπέδωση και η σκυροποίηση της αυτογνωσίας τους έθνους γίνεται όχι μόνο με την γνώση της πολιτικής του ιστορίας αλλά και με την ύπαρξη και ένταξη στην καθημερινή του ζωή των άλλων φορέων της εθνικής του μνήμης, ανάμεσα στους οποίους ξεχωριστή θέση κατέχει το ανθρωπογενές περιβάλλον, όπως αυτό διαμορφώθηκε κατά την διάρκεια της Ιστορίας.

Ιστορική αναδρομή

Από την χαρραγή του πολιτισμού οι άνθρωποι έσπεσαν με κάποιο σεβασμό απέναντι στα δημιουργήματα των προηγούμενων εποχών, και κύρια σ' αυτά που είχαν ή αποκτούσαν κάποια αξία συμβολική ή μνημειακή. Ωστόσο ο σεβασμός αυτός ήταν αρκετά περιορισμένος και σπάνια στέκον

Η προστασία της Αρχιτεκτονικής κληρονομιάς



Παλιό αστικό σπίτι με αυλή στην οδό Κοραή



Παλιό σπίτι στα Μπατόνια

ταν εμπόδιο στην αντικατάσταση των παλιότερων μνημείων από άλλα νεώτερα έργα (π.χ. Ακρόπολη Αθηνών, όπου τα παλιότερα ιερά αντικατεστάθηκαν αρκετές φορές κατά την διάρκεια των αιώνων).

Το ενδιαφέρον για την διαφύλαξη των αρχαιοτήτων αρχίζει από την ελληνιστική περίοδο και τα πρώτα διατάγματα για την προστασία αρχιτεκτονικών μνημείων βγαίνουν από τους τελευταίους ρωμαίους αυτοκράτορες.

Η έρευνα όμως για τα ιστορικά μνημεία, όπως σήμερα την εννοούμε, αναπτύχθηκε στην Αναγέννηση, μέσα στα πλαίσια της όλης αρχαιολογικής της εποχής, αρχαιολογία που αποτέλεσε ταυτόχρονα την αποκλειστική γλώσσα της άρχουσας τάξης που επιδίωξε να δημιουργήσει έτσι μια βαθιά πολιτιστική διάσταση από το λαό πράγματα που δεν συνέβαιναν στον μεσαίωνα. Έτσι μειώθηκε και κηλιδώθηκε η λαϊκή κουλτούρα και ότι αυτή είχε δημιουργήσει (γοτθικοί ναοί, COMEDIA DEL ARTE κλπ. χαρακτηριστικά βάρβαρα και άξεστα κατα-

κευάσματα).

Ο ρομαντισμός και ο συνακόλουθός του ιστορισμός, αντιδρώντας σ' αυτήν την άποψη, κατάφερε να δειρύνει σε μεγάλο βαθμό την έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς και να περιλάβει τα γοτθικά μνημεία και γενικά την χριστιανική τέχνη, να καταξιώσει το λαϊκό και γηγενές στοιχείο, την λαϊκή παράδοση, και τέλος να ερευνήσει το τοπικό και χρονικά απομακρυσμένο, το εξωτικό, το περιφερειακό και το πρωτόγονο.

Το αίτημα για συντήρηση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς αποκρυσταλλώθηκε σαν αντίδραση προς τις συνθήκες που δημιούργησε η βιομηχανική επανάσταση, με πρώτη μάλιστα την Αγγλία, σε συνδυασμό με περιβαλλοντικά προβλήματα που προκάλεσε η βιομηχανική επανάσταση.

Γενικά διαπιστώνεται ότι το κίνημα αυτό της προστασίας της πολιτιστικής μας κληρονομιάς παρουσιάζεται σ' όλη την ιστορική του διαδρομή μ' έναν αμφίθυμο χαρακτήρα: Απ' τη μία μεριά

σαν συντηρητικό και αντιδραστικό, στο μέτρο που εκφράστηκε σαν νοσταλγία επιστροφής σε προκοπιταλιστικές μορφές κοινωνικής οργάνωσης, και από την άλλη σαν προσδευτικό, στο μέτρο που είδε την ιστορική διάσταση της πραγματικότητας και υιοθέτησε αξίες περιφρονημένες από την άρχουσα τάξη. Ακόμη και σήμερα δεν έχει ξεπεραστεί αυτή η θεώρηση.

Σήμερα, η οικολογική προσέγγιση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, που εντάσσεται σε μια ευρύτερη θεώρηση του περιβάλλοντος σαν χώρου ζωής, προσελκύει στο κίνημα της προστασίας ευρύτερες κοινωνικές ομάδες. Παράλληλα εκδηλώνεται η σύγκρουση ανάμεσα στην ιδεολογική ανάγκη ενός μέρους της άρχουσας τάξης να διατηρήσει στο επίπεδο της κατανάλωσης (τουρισμός) κάποιους θύλακες προστατευόμενης ομορφιάς ή σημαντικότητας, και στην πρακτική ενός άλλου μέρους της άρχουσας τάξης να υποστηρίξει, στο επίπεδο της παραγωγής, μια ορισμένη οικονομικοπολιτική πραγματικότητα που καθορίζει την χωρίς όρια

ανάπτυξη, με όλες τις θυσίες και καταστροφές που αυτή επιφέρει σε επίπεδο τρόπων ζωής και περιβάλλοντος.

Ενεργοποίηση μνημείων ως φορέων εθνικής μνήμης.

Στην Ελλάδα, η πρακτική που ακολουθήθηκε μέχρι τώρα αποσκοπούσε στην απομόνωση και αποστέωση ή κερδοσκοπική εκμετάλλευση των μνημείων (τουρισμός), ανάλογα με την διδασκαλία της ιστορίας. Ειδικά για τα παραδοσιακά σύγχρονα μνημεία πρέπει να τονιστεί, ότι η εγκατάλειψη και εξαφάνισή τους έχει άμεση σύνδεση με την προσπάθεια αποφυγής της γνώσης της σύγχρονης εθνικής ιστορίας, επειδή ακριβώς είναι από επικίνδυνη η γνώση και η συνειδητοποίησή της. Ανάλογο είναι το φαινόμενο και με τα βυζαντινά και μεταβυζαντινά μνημεία.

Τα αίτια της εγκατάλειψης των κερδοσκοπικών τάσεων και όχι του σεβασμού και της διατήρησης των παραδοσιακών μνημείων και συνόλων εντάσσονται στο όλο πλαίσιο της ελληνικής μεταπολεμικής οικονομίας. Οι βασικές δομές της οικονομίας αυτής που επιδρούν στην καταστροφή των συνόλων είναι δύο:

ΓΕΝΙΚΗ: πλαίσιο καταναλωτικής οικονομίας που έχει σαν προϋπόθεση ύπαρξης την συνεχή αύξηση κάθε είδους οικονομικής δραστηριότητας και άρα, της οικονομικής.

ΕΙΔΙΚΗ: πλαίσιο εξειδίκευσης της μεταπολεμικής ελληνικής οικονομίας στην οικοδομική και όχι σε άλλες δραστηριότητες



Αστικό σπίτι, στο πρότυπο των Πλακωτικών σπιτιών. Πάροδος οδού Κοραή

(π.χ. βαριά βιομηχανία), ενταγμένη σε γενικότερες συνδέσεις και εξαρτήσεις της ελληνικής οικονομίας από άλλες ευρωπαϊκές ή υπερ-ατλαντικές οικονομικές δομές.

Οι παραπάνω διαπιστώσεις δεν πρέπει να οδηγήσουν στην άρνηση της σημασίας που έχουν οι προσπάθειες για την προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος μέσα στα πλαίσια του καπιταλιστικού συστήματος. Η αποτελεσματικότητά τους είναι βέβαια περιορισμένη, μία που οι φορείς τους δύσκολα μπορούν να ξεπεράσουν κάποια προσυμφωνημένα όρια στην αντιδικία τους με τους φορείς των οικονομικοπολιτικών συμφερόντων της τάξης στην οποία ανήκουν. (Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι σε καμιά αιματοφορία για την προστασία του παραδοσιακού περιβάλλοντος δεν παραλείπεται το επιχείρημα της μακροπρόθεσμης έστω οικονομικής απόδοσης). Ωστόσο, χάρη σ' αυτές τις προσπάθειες αποτρέπεται ένα μέρος τουλάχιστον απ'

τις ανεπανόρθωτες καταστροφές, στις οποίες οδηγεί η λογική του συστήματος. Κι αυτό είναι σπουδαίο κέρδος, τόσο για την σημερινή όσο και για την μελλοντική κοινωνία.

Πρόταση

Το μνημείο είτε είναι αρχαίο ή απλός χώρος, είτε είναι χρησιμοποιούμενο σήμερα κτίριο ή περιοχή πόλης, πρέπει από μόνο του να αποτελέσει πηγή διδασμάτων, εθνικού φρονηματολογίου και βασικό φορέα εθνικής μνήμης, που θα δώσει αφορμή στους κατοίκους της πόλης να το συνδέσουν με τους άλλους αντίστοιχους φορείς μνήμης και τελικά να ενεργοποιήσουν την γνώση της πολιτικής και πολιτιστικής ιστορίας. Επομένως το μνημείο πρέπει να αποτελέσει αναπόσπαστο τμήμα, ζωντανό και ενεργό του πολιτισμού της πόλης.

— Αν δεν είναι «οικιστικά χρήσιμο», να ενταχθεί σε δίκτυο πράσινου — ελεύθερου χώρου — άξονα κυκλοφορίας πεζών, γενικά σε άξονα κοινωνικής ζωής της πόλης.

— Αν είναι «οικιστικά χρήσιμο», τότε πρέπει να πάρει λειτουργία ανάλογη με την αρχική του χρήση ή άλλη που του ταιριάζει, κάτω από ελεγχόμενες συνθήκες χρήσης για την αποφυγή αλλοίωσης ή καταστροφής του.

Ειδικότερα για τις περιοχές κατοικιών, που αποτελούν τα καθαυτό παραδοσιακά σύνολα, και σε πόλεις που δεν έχει αυξηθεί η αξία γής, είτε λόγω μικρών συντελεστών δόμησης είτε λόγω κατακρεούργησης των μικρών τ

διοικησιών από το νέο «ορθολογικό» ρυμοτομικό σχέδιο, πρέπει να σημειώσουμε ότι διατηρούνται σε μεγάλο βαθμό «παραδοσιακές κοινωνικές σχέσεις», η έννοια «γειτονιά» έχει την ουσιαστική της σημασία, οι σχέσεις διατιθέμενης γής — κατοίκων και ανοιχτών - κλειστών χώρων είναι σχεδόν ιδεώδεις και γενικά αποτελούν νηαίδες ορθής πολεοδομικής δομής και στεγαστικών παραμέτρων βασισμένες στην ανθρώπινη κλίμακα.

Η οποιαδήποτε επομένως επέμβαση σε τέτοιες περιοχές πρέπει πρώτα απ' όλα να διαφυλάττει τον χαρακτήρα τους από άποψη κοινωνικού περιεχομένου. Ξεφεύγοντας από το όλο κύκλωμα της «κατανάλωσης» της κατοικίας, η έννοια της αποκατάστασης — αναστήλωσης — μαζί με την ενεργό χρήση, αποτελούν τα μοναδικά μέσα για την διατήρηση ενός πολεοδομικού συνόλου.

Επίλογος

Ανακεφαλαιώνοντας και συνοψίζοντας επισημαίνουμε:



Σπίτι και μύλος Ματθαίου στην οδό Σωφρονίου. Παράδειγμα συνύπαρξης κατοικίας και βιοτεχνικής δραστηριότητας

Ορισμένα εκρηκτικά φαινόμενα της εποχής μας (υπέρμετρη διόγκωση αστικών κέντρων, εγκατάλειψη υπαίθρου, εντατική και αλόγιστη εκμετάλλευση των φυσικών πόρων, βιομηχανική και εμπορική ανάπτυξη με απαιτήσεις για μεγάλης κλίμακας τεχνικά έργα, ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού), ασκούν πιέσεις ακόμα και σε περιθωριακές περιο-

χές.

Με τις καταστροφές που προκάλεσαν αυτά τα φαινόμενα, τα στοιχεία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς του παρελθόντος έγιναν σπανιότερα (και επομένως πολυτιμότερα) σαν ιστορικά και πολιτιστικά τεκμήρια. Κυρίως όμως απόκτησαν μια μοναδική αξία σαν οάσεις ισορροπίας, ποιότητας και ανθρώπινου μετρου μέσα στο σύγχρονο τεχνοκρατικό περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από αναρχία, μονοτονία και γιγαντισμό ή ακόμα σαν πρότυπα για την δημιουργία ενός ανθρωπινότερου περιβάλλοντος στο μέλλον.

Έτσι, παραλλάζοντας το σύνθημα του Συμβουλίου της Ευρώπης «ένα μέλλον για το παρελθόν μας» για το έτος «Ευρωπαϊκής Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς» (1975), σε «ένα παρελθόν για το μέλλον μας», (Σ. Κονταράτος) μπορούμε να πούμε ότι παίρνει νέο νόημα το παρελθόν σαν θεμέλιο του μέλλοντός μας, το νόημα που θα δώσουμε στην πράξη, δουλεύοντας για το μέλλον της χώρας μας μέσα από ένα δικό μας όραμα.

Αφιέρωμα στον Μάριο Χάκκα

1931: Γέννηση στη Μακρακώμη της Φθιώτιδας.

1935: Η οικογένεια Χάκκα στη Καιοσαριανή.

1950: Αποφοίτηση από το Γυμνάσιο — Φοίτηση στη σχολή Σαμαρειτών του Ερυθρού Σταυρού. Εθελοντής νοσοκόμος στο στρατιωτικό πολιτικών κρατουμένων της Γιόρδαν.

1952: Πρωτοετής φοιτητής στην Πάντειο. Γράφει τα πρώτα του ποιήματα.

1954: Σύλληψη και καταδίκη σε τέσσερα χρόνια με δόση το Νόμο 509. Εκτίει την ποινή στις φυλακές της Καλαμάτας και της Αίγινας. Γράφει τα πρώτα του διηγήματα.

1958: Αποφυλάκιση. Υπηρετεί τη στρατιωτική του θητεία ως μουλαράς σε διάφορες μονάδες των Α.Ο.Μ.

1960: Αφηνήρευση. Ενεργό μέλος της Ε.Α.Α.

1962: Πρώτα σημάδια ρήξης των σχέσεών του με την επίσημη αριστερά.

1963: Σημαντική πολιτιστική δραστηριότητα ως μέλος της Φ.Ε.Ν. (Φιλοποροδοεντικής Ένωσης Νέων).

1965: Τυπώνει την ποιητική συλλογή «Όμορφο καλοκαίρι».

1966: Κορύφωση της ρήξης με την επίσημη αριστερά. Τυπώνει τη συλλογή διηγημάτων «Τυφεκιοφόρος του εχθρού».

1969: Προσβάλλεται από καρκίνο. Συνεχώς μεταστάσεις. Αγωνίζεται, όπως μπορεί, να προλάβει να τελειώσει τα γραπτά του.

1970: Κυκλοφορεί τη συλλογή διηγημάτων «Ο μπιντές και άλλες ιστορίες».

1972: Πειθαίρεται τα ξημερώματα της 5 Ιουλίου, χωρίς να προφτάσει να δει τυπωμένο το τελευταίο του βιβλίο «Το κοινόβιο».

Το μικρό αφιέρωμα της Νιάουσας στο Μάριο Χάκκα, έναν από τους αξιολογότερους νεοέλληνες πεζογράφους, ενιάσσει: στα πλαίσια της προσπάθειάς της να φέρει κοντινότερα τους αναγνώστες της στη σύγχρονη λογοτεχνία. Για το σκοπό αυτό θα ακολουθήσουν και άλλα αφιερώματα σε σύγχρονους έλληνες λογοτέχνες...

Σχόλια για την ιδεολογική περιπέτεια του Μάριου Χάκκα

Η περίπτωση του Μάριου Χάκκα, για όσους δε φορύν κομματικές προτιμήδες, δεν είναι τίποτα άλλο παρά η φυσιολογική συμπύκνωση του δράματος χιλιάδων ανθρώπων που πίστεψαν κάποτε στο αριστερό όραμα και, απογοη-

Χρήστος Μουχάνιερ

τεινμένοι από τις αλλεπάλληλες διαφύσεις, προτίμησαν την κοινωνική αποστασιοποίηση, έσχιστο μέσο διαφύλιξης των υπολειμμάτων της ατομικής τους αξιοπρέπειας.

Πράγματι, η ιχνηλασία της βιωματικής του πορείας δεν έχει να μας αποκαλύψει τίποτα το ιδιαίτερα ξεχωριστό: είναι η τυπική περίπτωση χιλιάδων αγωνιστών της αριστεράς, που ανακάλυψαν ότι η εξουθένωση της ιδεολογικής τους πίστης δεν αφεόλταν μόνο στη συντριβή του επαναστατικού εγχειρήματος από τους ταξικούς τους αντιπάλους αλλά και στη διάβρωση του κομματικού φορέα της επανάστασης από το σταλινικό σαράκι. Η παραιτήση, λοιπόν, και η οδύνη της αυτοαπομόνωσης ήταν η αναπόφευκτη κατάληξη μιας πορείας γεμάτης από προσωπικούς θυσίες και έντονες ιδεολογικές δοκιμασίες που δεν είχαν ανάμνηση. Πού πρέπει, όμως, να αναζητήσουμε την «ειδοποιό» διαφορά του Χάκκα από τους υπόλοιπους; Νομίζω στο γεγονός ότι ο Χάκκας υπήρξε ένας

από τους ελάχιστους που τόλμησαν να μιλήσουν σε «καιρούς δύσκολους» και παρέκαμψαν το ψευδοδίλημμα του τύπου «ό,τι συμφέρει στο κόμμα», που τόσο ταλάνισε τον αριστερό χώρο και οδήγησε χιλιάδες αγωνιστές της στην απόγνωση της σιωπής και της παραίτησης.

Δεν είναι δύσκολο να επσημάνουμε τις ιδεολογικές μεταλλάξεις του Χάκκα. Αρχικά εντοπίζονται στο διάστημα της τετραετίας φυλάκισής του (1954 — 58), όπου, εκτός από τη δοκιμασία της μόνωσης, ανακάλυψε και το διάτρητο της σταλινικής ηθικής. Οι πραγματικές εμπειρίες του Χάκκα κατά την περίοδο αυτή, όπως αργότερα αποκαλύπτονται στον «Τυφεκιοφόρο του εχθρού» (δες λ.χ. τα 5 διηγήματα «Της Φυλακής»), ή στο «Κοινόβιο» («Με τη βέλησή μου», «Μπροστά σ' έναν τάφο») και στο διήγημα «Τα κόκκινα μερμήγκια», που δεν το συμπεριέλαβε σε καμιά από τις τρεις συλλογές (γιατί άραγε;), παραπέμπουν σταθερά στην ιδεολογική υπονόμηση της αριστερής συνείδησης όχι μόνο από τους ταξικούς της αντιπάλους αλλά κυρίως από τους ίδιους τους υπερασπιστές της.

Η δίχρονη περιπέτεια της στρατιωτικής του θητείας (1958 — 1960) φαίνεται ότι συντέλεσε στην ανασύνταξη της κλονισμένης του πίστης. Τα διηγήματα «Του στρατού» στον «Τυφεκιοφόρο του Εχθρού», παρά τον πικρό και σαρκαστικό χαρακτήρα τους, εμφανίζουν σαφή δείγματα αγωνιστικής εγκαρτέρησης που βοηθάει στην αξιοπρεπή υπέρβαση των δυσκολιών εις οποίες αντιμετωπίζει ένας χαρακτηρισμένος στρατιώτης Γ' κατηγορίας και μάλιστα μουλαράς.

Ο Χάκκας διέκοψε ουσιαστικά τις σχέσεις του με το κόμμα το 1966. Στο διάστημα αυτό φαίνεται ότι εξάντλησε όλα τα περιθώρια συναισθηματικής και λογικής ανοχής που διέθετε απέναντί του. Είναι η περίοδος της σκληρής απομυθοποίησης των νεανικών οραμάτων, της βαθμιαίας αποκάλυψης της πραγματικής ταυτότητας της ελληνικής αριστεράς. Κι όλα αυτά, παρά το

ότι εμφανίζει μίαν αξιολογική κομ-
ματική δραστηριότητα: αμέσως μετά
τη θητεία του ως ήρωας μέλος της
ΕΔΑ, γύρω στα 1963 ως μέλος της
Φιλοσοφικοθεωρητικής Ένωσης Νέων και
από το 1964 ως δημοσιεύς σύμβουλος
Καισαριανής. Η αναζήτηση των λόγων
αυτής της ρήξης μας παραπέμπει προ-
φανώς στην εμμονή του Χάκκα να υ-
περασπίζεται ορισμένα αιτήματα για
εκδημοκρατισμό του κόμματος, αλλά
αυτοχρόνια και στην ικανότητά του
να αντιληφθεί έγκαιρα τη ραγδαία μι-
κροαστικοποίηση της αριστερής συνεί-
δησης και, κατά συνέπεια, την ανυ-
παρξία επαναστατικής προοπτικής. Βέ-
βαια, ο ίδιος δεν εξείρεσε τον εαυτό
του από το άγγισμα της αναπόληρα-
σης φθοράς των αξιών που διέκρινε
την εποχή του και ιδιαίτερα το
χώρο όπου ανήκε: ιδεολογικά. Αυ-
τό φαίνεται να λειτουργεί σχεδόν
υπαινωτικά στον «Τυφειοκόφρος» (στις
ενήπιες «Της ζωής» και «Τ' ανάπο-
δο»), αλλά ομολογείται πια απερίφρα-
στα στις δυο επόμενες συλλογές (Δες
ενδεικτικά: «Το τουλάχιστον», «Το νε-
ρό», «Ο μπιντές», «Το λαχείο» στον
«Μπιντές» και το «Έτοχος ενοχής» στο
«Κοινόβιο»).

Είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον το γε-
γονός ότι ο Χάκκας υπερασπίστηκε τό-
τε αιτήματα που λίγο αργότερα υπήρ-
ξαν το σημείο αναφοράς των δυνάμε-
ων της ανανεωτικής αριστεράς και ο-
δήγησαν στη διάσπαση του Κ.Κ.Ε.
Πρώτιστι, όλες οι αιτιάσεις του Χάκ-
κα εναντίον του κόμματος περιστρέ-
φονται (μονότονα θα λέγαμε) γύρω α-
πό τους εξής άξονες:

1. Παραχώρηση των ιδεών του Μάρξ
— Σταλινισμός.
2. Δουλική εξάρτηση του κόμματος
από τη Σοβιετική Ένωση.
3. Απουσία επωκομματικής δημοκρα-
τίας - ψευδοεπαναστατισμός, καριε-
ρισμός, αμοραλισμός, χαφιεδισμός των
στελεχών (σ' όλη την κλίμακα της κομ-
ματικής ιεραρχίας).

Τα γεγονότα που επακολούθησαν λί-
γο καιρό μετά την απομάκρυνσή του
από το κόμμα (Πραξικόπημα της 21ης
Απριλίου, εισβολή των σοφισμάτων
του Συμφώνου της Βαρσοβίας στην
Τσεχοσλοβακία, διάσπαση του Κ.Κ.Ε.
κ.ά.) επιβεβαίωσαν, με τον πιο δρα-
ματικό τρόπο, την ορθότητα των κα-
ταγγελιών του Χάκκα.

Πρέπει επίσης να επισημάνουμε ότι,

ενώ καταπιώσθηκε με την πεζογραφία
από την περίοδο της φυλακής, εμφα-
νίστηκε στο χώρο της λογοτεχνίας με
την ποιητική συλλογή «Όμορφο καλο-
καίρι» στα 1965. Στα ποιήματα αυτά,
μόλο που η λειτουργία τους μπλοκαρε-
ται από άφθονα πεζολογικά στοιχεία
και από αναφομοιωτά ποιητικά δάνεια,
δεν περνούν απαρατήρητα το ιδεολογι-
κό αδιέξοδο, η απουσία προοπτικής
του ανθρώπου «που μορφαίνει (...),
που ο ψυχικός του μηχανισμός έχει
γίνει πραγματικός μηχανισμός, ενεργό
στοιχείο μιας καθολικής ανθρώπι-
νης παραμόρφωσης», όπως, πολύ εύ-
στοχα, παρατηρούσε ο Βύρων Λεοντά-
ρης στην «Επιθεώρηση Τέχνης» το Σε-
πτέμβριο του ίδιου χρόνου. Τον ίδιο
μήνα δημοσιεύθηκε στο περιοδικό «Λα-
ϊκός Λόγος» του Βασίλη Ρώτα, που
ήταν ένας από τους «αιρετικούς» δια-
νοούμενους της αριστεράς, το πρώτο
που διήγημα: «Οι κοινοί». Στο διή-
γημα αυτό ο Χάκκας, 34 ήδη χρόνων,
εγκαταλείπει το συμβολισμό του ποιη-
τικού λόγου και καταγγέλλει απροσά-
λυτα τον καριερισμό και το χαφιεδι-
σμό που επικρατούν μέσα στο κόμμα.
Έχει δρει, επιτέλους, το δρόμο του
για να εκφράσει χωρίς αναστολές την
προσωπική του διαμαρτυρία για τα
τεκταινόμενα στο χώρο της αριστεράς.
Πρέπει να έχει αντιληφθεί την αλή-
θεια της οξύντας αλλά δίκαιης παρα-
τήρησης του Λεοντάρη ότι «αν η ποί-
ηση αυτή έχει παρόν, το μέλλον της
είναι προβληματικό. Δεν έχει περιθώ-
ρια για συνέχεια», αλλά, το κυριότερο,
πρέπει να αισθάνθηκε ότι ο ποιητικός
του λόγος δεν επαρκούσε για να εκ-
φράσει με αποκαλυπτική αμεσότητα
την ιδεολογική του συντριβή.

Δε γνωρίζουμε τι αντιδράσεις προ-
κάλεσε στο χώρο της δογματικής αρι-
στεράς η πρώτη συλλογή διηγημάτων
του «Τυφειοκόφρος του εχθρού», που
κυκλοφόρησε τον Ιούλιο του 1966. Α-
σφαλώς, όμως, οι σχέσεις του Χάκκα
με το κόμμα θα έφτασαν σε οριστικό ση-
μείο. Ο ίδιος στο «Κοινόβιο» εξομολο-
γείται ότι μόλις στα 35 του μύδρεσε
να αποτινάξει την αφέλειά του. Ως
κύριο λόγο προβάλλει ότι δεν άντεξε
να τον καμπατιάζουν και να τον δου-
λώνουν το στάμα όσες φορές διατύ-
πωνε κάποια αντίρρηση. Η ομολογία
αυτή δε σημαίνει, βέβαια, και το ορι-
στικό διαζύγιο Χάκκα - κόμματος. Γι-
ατί δεν εξηγείται αλλιώς πώς το Φε-
βρουάριο του 1967 δημοσιεύθηκε στην
«Επιθεώρηση Τέχνης» το διήγημά του
«Μη μόναν όλην». Το περιοδικό, όπως

αυτοενοχοισμό. Ο Χάσας ποθεύει

δε θεολογολογεί για την κατάντια της, ποθεύει δε γαίωται να επιβάλει για τα πλάη της. Αλλά δεν μπορεί να σι-
ατήσει. Πρέπει, μέσα από την καρδιά
θεση της ατομικής του μαρτυρίας, να
αποστείλει κάποια όλη τη διαδρομή της
τη διαπραγμά. Από την εποχή των νε-
ανίσκων οραμάτων ως την εποχή της
ιδεολογικής και ηθικής κατάργησης.

Η προπαγάνδα του επικεντρώνεται πια
στο να προορτάει να μιλήσει πριν η
ψυχή του σφάσει παντα. Η αγωνία
για μαρτυρία της ζωής του (απαράστα-
ση, ότι γλιτώμα. Γιατί δεν έχει ψευ-
δαιδοίσεις για το επιζήμινο τέλος
του από το κατέκρη που του τρώει τα
οσφυά) τον κάνει να γράψει στο «Και
νόθιος» (σελ. 332):

«Αι - Πάση, κοιτάς και ποσά-
τη μου, άπορε να τελείωσι αυτές τις
σελίδες. Δεν έβγαλ πόνος. 'Όσο θα νο-
μίζω πως κάτι πώ να πω κι ες μην
το λέω: Εσύ έβρεις πως δεν μαρτυ-
ρείς, πως δεν πείσω τη μάλλα έβω
για καθοριότητα. Απολογούμαι τίμια
μ' αυτή την υπόθεση περιγύροντας το
έξω στήλον φίλων μου που ήσαν πεί-
τες και ήσαν αγνοήματα. Άλλα και
ο δικός σου έσπερε έξω με το «Συ Κη-
φός», άσχετα αν ο Πέτρος μεταμηνί-
θηκε και επαληθεύ. Και οι δικοί μου
είναι μετανοήσαντες, όμως δεν έχουν θυ-
νήσεις για επιστροφή, όσο κι αν μέσα
τους λαχταράνε μια πίστη, και πού να
τη δοώμε, όλα αβύσσους, από πού να
γυμνασθούν οι άνθρωποι που όλα να
τρέχουν».

Η φιλοσοφία του Χάσας στην περίο-
δο αυτή, έτσι όπως αναδύεται μέσα
από τον αλάντρε και το «Κοινώνιον»,
μας δίνει την εντύπωση ότι είναι ένα
κατάσχετο αυτοκατανοήσιμ και μηδενι-
σμού. Ο Χάσας δεν κοιτάζει να ε-
παιδαγωγεί ότι έχει απορρίψει κάθε
ιδεολογία. Γράφει μαρτυρησιακά στο
βιβλίο «Κατά Μάνα» (Μανιές, σελ.
221):

«Δε θέλω οπαδούς, χειρονομήματα,
ισχυρισμούς, αντιθέσεις ν' ακολουθά
νε επάνω μου, ιδέες, γεγονατικές ιδέες
που σε κάνουν ν' αγιάσει το φροτίο
σου, σου ανοίγουν ένα κόσμο μαρτύ-
ρο και τρεβές πως τα ναι, κι αυτό
απεί να μεγαλώνει γίνεται όλο να μι-
νότερο, όλο και πιο μικρόν, τελείω-
νει η ζωή σου και μένεις μ' ένα νε-
κρικό χαμόγελο πως ε' όραμά σου.

Υποψιάζομαι όμως ότι, όσο ποσέρχτι

κι κι αν ψυθίζοι το πλάνοπό του,
δεν καταφέρει στο τέλος να μας κατέ-
ψει κάποια σημάδια, αποκαθίκα της
πίστης που δεν έχουν οβίσει εντάως,
αλλά η γνώση του παραγόμενου θανά-
του δεν τους αφήνει περιθώρια να έα-
νανόουν:

«... καλή κακή αυτή είναι η ζωή
σου. Πώς να τη διαγέσεις για να έα-
ναγέσεις. Και καλέ να έχεις περιθώ-
ρια για ένα καινούργιο ξεκίνημα, κι
εγώ δεν τα έχω, δεν μπορώ να μιλή-
σω όργω κατένα, δεν έσυνένομαι εί-
ναι χρονό, αυτό είναι βέβαιο. Κι έ-
πειτα δεν έβγα αν δε θα έσυνέγχε
πάλι τα ίδια, γιατί δε γλιτώνεις έσ-
κόνα από τον κοινωνικό θάνα μά-
στα αρχίζεις τη ζωή σου από την Κα-
σαμένη της Κατοχής κι έχεις αυτή
την ρομπερή παντα εναντίον του θού-
λογισμού» (Κοινώνιος σελ. 343).

Εξάλλου, πού νόημα έχει η πυρε-
τική επιμονή του να περιγράφεται
γίγιο από το τυμανικό πλάμα μιας
υπόθεσης για την οποία υποστηρίζει
ότι δεν τον ενδιαφέρει πια; Ο Χά-
σας δεν είναι εύκολο ν' απολαγεί α-
πό τα οράματα της νύκτας του, αλλά
δεν έχει χρόνο να τα διαγείρει σε
ένα βολικό ιδεολογικό κανάλι και να
παλέψει ξανά γι' αυτά. Η αίσθησή της
ασημένιας του, της επιζήμινης δυ-
λογικής του κατάργησης, τον έσχεψε
πως τη άσχημη, ματαίωσε κάθε διά-
θεση για αγωνιστική προδοχή του νε-
ανικού ιδανικού, που όμως δείχνει ό-
τι πάντα το σέβεται και το υπολογίζει
(δε φταίει αυτό, αλλά οι άνθρωποι
που το καταστράπαν. Δες το «Αλγο-
στό ο' ένωσ τάρος»). Κι αν μοιάζει να
έξενταλει να θεματογραφικά του όργω
μάνοντας στην περιουσία της αποστο-
φής, σίγουρα δεν πρόλαβε να πει τον
τελευταίο του λόγο:

«Δε θέλω χρόνο, Ζωή θέλω, μ' όλο
που το βέβαιο ποσάοιόθετα το πούρο,
ζωή να τη σπαταλώσι πίσω από τις
φράσεις, ζωή να χτίσω παραγόμενους,
να αυτοδοήσω ένα έργο δίωτον στο
λόγο μια ζωή διάσταση...» («Αλτιν-
τάς», σελ. 254).

Ο Χάσας, λοιπόν, δεν αναθεωρεί
την προσηυμένη ζωή του. Ζητεί α-
πώλε χρόνο να καταθέσει τη μαρτυρία
του, να εσάσει τους λόγους της πο-
λιτικής και ιδεολογικής του απεινώ-
σης. Δεν έχει αποστείρωση για τη σο-
δοότητα των μαρτυρών που ποσά-
πει στη δογματική αποστάξ. Μας χί-
ναι όλο αυτό όμως να διαγείρε τις δι-

αθεδαύσεις του για την απόρριψη κά-
θε ιδεολογίας. 'Όσο ορθολογικά απο-
θεύεται την κομμουνική του αμφοδι-
τηρη, κάθε άλλο παρά πειστική μας
φάσεται η ιδεολογική (μέχρι μηδενι-
σμού) αποστασιοποίησή του. Ο ανθρω-
πισμός που αποβάλλει σαν αντίδοτο
στο δηλητήριο της κάθε πολιτικής ιδε-
ολογίας δεν παύει μεταφυσικές δι-
αστάσεις αλλά μένει μαρτυρητικός στη
γη. Είναι ένας υλιστικός μαρτυρητικός
ανθρωπισμός, που ενδιαφέρεται να ε-
παιδαώσει τις πάμπες του ατόμου που
πάζει από τη διαφθαμένη εξουσία.
Δε φταίει, ανεντός, η ίδια, αλλά η
διαδραστική της από τους παραγόμενες
της:

«'Όλα ξεκίνησαν απ' αυτό το γυνι-
τένιο καβάλι (του Μπαξέ) που στέκει
μαρτοά μου, κι επάνω κι οι άλλοι,
κι επάνω κι οι μετέπειτα, κι οι κα-
λολ, κι οι καλολ, μόνο που οι καλολ
έργησαν γρήγορα από τη μέση, πάλω-
σαν να γυμνασθούν και τους έστρά-
σθηκαν έτσι που μέιναν επάνω μόνο
οι αγρόντοι. Είς μου πείνε αθέστε
μου μια μαρτοβάλα που να δοξεί το
γέλο χροίς να το χόρεια. Αυτό πο-
σασθώ τόσο χρόνο, κάθε ποσά λέω
να ποσάξω για να μη γυμνασθούν και
πάντα την παθίλω. 'Έτσι την πάλωμε
όλοι, κι ίσως κι ο ίδιος ο Μπαξέ γιατί
δεν πιστεύω να ήθελε αυτούς τους α-
χόνειντους» («Κοινώνιον, σελ. 432).

Πιστεύω ότι ο Χάσας, με τις επί-
μονες αναγρές του στην οργιστική α-
ποδολογοποίησησή του, δεν κάνει τί-
ποτε άλλο από το να υπολογεί το α-
μείστο ενδιαφέρον του για το χρόνο
που έσχεψε να περνώ στο οράματα.
Τότες γιατί αυτό το ενδιαφέρον δε
μεταγράφτηκε σε θετική στάση που να
συντηρεί μιαν αυτοδοχή ιδεολογική
προσποική από μέρους του, αυτό πρό-
πει να το αναγείρουμε σε δύο λόγους:
στο επιζήμινο διολογικό του τέλος
και στην εξαγνήσιμη οργών των ελ-
πίδων του για ανανέωση της αοιστε-
ράς πάνω σε μιαν αληθινά επαναστα-
τική βάση.

Γιατί, όσο δεν έσχεψε συσταίτες για
το αναπόδικο τέλος του, όλο τόσο
έσχεψε να ελπίσει για τη γλιτική ανω-
νέωση της αοιστεράς, σε μιαν εποχή
μάλιστα που τα χαρακτηριστικά της Χούν-
τας αλλά και ο αλληλοκαταστροφικός που
αυτοδοήθηκε τη διάσταση του Κ.Κ.Ε.
έδωαν την εντύπωση ότι την είχαν
έξυθινώσανε. Κι αν η διάσταση έφτα-
σε από μόνη της τα σέβαστα της αυτο-
δοής προσποτικής, το πρηνό ήσαν που

ο Χάκκας δεν μπόρεσε να πείσει τον εαυτό του να πιστέψει σ' αυτήν την προοπτική.

Βιβλιογραφία

1. Βαρίκας, Β., «Η άρνηση του κατεστειμένου», «Το Βήμα», 24.1.1971.
2. Ζάννα, Π., «Τα πεζογραφήματα του Μάρου Χάκκα. Παρεία: Χρονικό».
3. Ζήρα, Α., «Μια πρόκληση και μια δύσκολη κατάσταση για το Μάριο Χάκκα», Αντί, τ. 77 - 78.
4. Λαμπρίδη, Μ., «Η άρνηση των αβίων του συστήματος στο έργο του Μ. Χάκκα», Αντί, τ. 77 - 78.
5. Παταγεωργίου, Κ., «Η κριτική απέναντι στο Μάριο Χάκκα», Αντί, τ. 77 - 78.
6. Ρηγάτου, Γ., «Η ψυχοπαθολογία του καρκινοπαθούς στο έργο του Μ. Χάκκα», στον τόμο «Μάριος Χάκκας — Κριτική θεώρηση του έργου του», Κέδρος, 1979.
7. Τσίρκα, Σ., «Στήλη — Μάριος Χάκκας» περ. «Συνέχεια» τ. 2.
8. Χάκκα, Μ., «Απαντα», Κέδρος, 1978.
9. «Επιθεώρηση Τέχνης», τ. 146, 1967.

ΤΟ ΝΕΡΟ

Ενα διήγημα του Μ. Χάκκα από τη συλλογή «Ο μπιντές»

ΣΤΗΝ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗ, στο μοναστήρι, υπάρχει μια δρύση. Το νερό τρέχει από το στόμα κριού, αρχαία ειδικολογική κατασκευή, κι όσες γυναίκες πίνουν νερό απ' το κριάρι κάνουνε παιδιά και μάλιστα αρσενικά. Έτσι λέει ο μύθος, ένα πρωτότυπο μαρκάκισμα που γίνεται με το νερό. Με το νερό; Ναι, άμα βγαίνει από στόμα ζώου που έχει την ικανότητα να επισκέπτεται ολόκληρο κοπάδι προβατίνες, όλα γίνονται. Θραϊά σύλληψη αρκετά παγανιστική και άκρως ρεαλιστική.

Στα βυζαντινά χρόνια όπου πνευματικοποιούνται περισσότερο τα πράγματα κάποιος καλόγερος, (ίσως κι ο χρόνος — ακριβώς δεν ξέρω — έκοψε λίγο τα κέρατα του κριαριού, έτσι που να μοιάζει λίγο και αμνός. Δεν τα πολυκατάφερε, γιατί εκείνο, παρά τα κοντοσυρμένα κέρατά του, επιμένει να έχει όψη κριαριού. Όμως το νερό του αναγκαστικά έχασε τις παλιές ιδιότητές του κι έγινε αγίασμα για πάσα νόσο και πάσα μαλακία.

Στα χρόνια μας ο κριάς - αμνός έμεινε ένα σκυλάκι και τίποτε παραπάνω, ενώ το νερό του απλώς καλό χωνευτικό νεράκι. Έτσι είναι, τελειώνουν οι μύθοι κι έρχεται η επιστήμη να εξηγήσει μερικά ανεξήγητα φαινόμενα, έρχεται η διαλεκτική και εξετάζει την αλληλοεπίδραση νερού κι επαναστατικής ψυχολογίας. Έτσι κι εγώ, εξολιγισμένος με τη διαλεκτική μέχρι τα μπούτια, λέω να ερμηνέψω τη πυμπεριφορά των καισαριανιστών τα ιριόγνια τελευταία χρόνια, με μπου-

σούλα αποκλειστικό γεύτο το νερό.

Μια ώρα δρόμο με τα πόδια από τα τελευταία στίβια της συνοικίας δεν είναι λίγος. Φτάνει κανένας ιδρωμένος και ξεθεωμένος από τον ανήφορο και πέφτει με τα μούτρα στο νερό που, είπαμε, έχει μια συγκεκριμένη ιδιότητα: Σεπλάνει τ' άντερα. Τι φταίει το νεράκι αν πεινάς; Τι φταίει αν δεν έχεις τι να φας; Κι όπως έχεις θέα από δω πάνω την πολιτεία πιάτο μπρος σου, επαναστατικοποιείσαι κι οργιάς. Αυτή είναι η κατοχική περίπτωση της Καισαριανής.

Οι ξυλάδες ακάθαρτα να βρούν της κουμαριάς τη ρίζα. Άλλοι ψάχναν για χελώνες. Οι γυναίκες μάζευαν τα τελευταία χόρτα. Δεν είχε μείνει τίποτα επάνω στο βουνό. Μόνο μια καπαμά τσιουκνίδες και δίπλα ετούτο το νερό που μόλις τό'πινες σου έκανε το άντερο φιλόγερο. Σκούριαζαν οι σου γιάδες που 'βγαζαν τα χόρτα, αργοί οι γκασμάδες και τα κρόσωπα όλα ρουφηγμένα. Έτσι γεννιούνται οι ήρωες, οι γαϊδουροκεφαλές κι οι σφερδουλολεφτεδες. Όλ' απ' ανάγκη. Έτσι μεγεουργούν οι τόποι κι έρχονται έπειτα κοντυλοφόροι μυθοπλάστες να σου μιλήσουν για ιδέες άπιαστες, για κόρες και θεές που κατεβαίνουν απ' τα όρη. Τίποτε. Το στομάχι τις φέρνει, το στομάχι τις παίρνει, ιδέες νεράιδες με πρόσωπο ολοπρόγγυλο ψαμί, με μάτια κατάμαυρα ελιές, με μάγουλα ροδάκινα, με στήθη γάλα ή ρύζι. Αφηνιάζει καθώς σου λείπουν όλ' αυτά (πες το ιδέα, πες το Λευτεριά, το ίδιο μου κάνει), αρπάζεις τη σημαία

και χύνεις στους δρόμους αποζητώντας καλό βόλι. Έτσι κι αλλιώς το κρύο χνάτο της πείνας από πίσω πλησιάζει.

Τί μ' έχει πιάσει και γελοιοποιώ τα πάντα; Μπορεί πάλι τα πράγματα νά'ναι σοβαρά και το γελοίο να φωλιάζει μέσα μου. Πάντως έχοντας τάξει για σκοπό την απομυθοποίηση ορισμένων καταστάσεων δεν πρόκειται να σιάξω άλλους μύθους. Καλύτερα η γελοιοποίηση. Αν έβλεπα τα πράγματα έτσι μιιάς αρχής ίσως είχα γλιτώσει τις φανφώρες, τ' άσκοπα ζήτω, τα μεγάλα λόγια κι εκείνο το «Καισαριανή μας». Γιατί «μας» κι όχι «τους»; Τι στο διάβολο συμβόλαιο ιδιοκτησίας υπογράψαμε κι όσο κι αν φεύγει το έδαφος κάτω από τα πόδια μας, όσο κι αν διθυζάμαστε στα σύννεφα πομπωδών φράσεων, αυτή εκεί να μας ανήκει μπάσταμας;

Αλλά ας επιχειρήσουμε και μια φορά στο σοβαρό:

Λευτεριά, αμνοί σταλιάζουμε, αμνοί δαλιάζουμε το γάλα των μαστιών σου. Λευτεριά, ουράνιο δώρο σε προσμένουμε, μες στα βιβλία σε ζητιανεύουμε. Λευτεριά, σ' έγραφα στο βουνό και στη θάλασσα, τα πνευμόνια μου μάτωσα και τα νιάτα μου χώλασα. Λευτεριά... αλαργέν να τελειώνει το μελό. Δώστου κλώτσο, δώστου μπάτσο να τελειώνουμε με τη μυθοπλασία.

Λευτεριά της αυλής, του ούζου και του ταβλιού, Λευτεριά της βδομαδιάτικης δουλειάς και της κυριακάτικης εκδρομής, εσένα λατρεύω. Λευτεριά, μ' ένα οικοπεδάκι σ' εξαγόρασα κι ένα βιβλιάριο καταθέσεων. Λευτεριά, τ' αυτοκίνητό μου τρέχει μ' εκατόν είκοσι την ώρα, μεγάλη ταχύτητα, ούτε τα δέντρα δεν προλαβαίνω να κοιτάξω, πού να διακρίνω χέρια κι αλυσίδες. Λευτεριά, πώς σου φαίνεται η καινούργια μου γραβάτα και το πουκάμισο με τα μοντέρνα γιγασκάκια; Ποιό κουστοίμι να φορέσω όταν έρθεις κι αν έρθεις; Και το πατούμενο; Καλό, έ; Όπου πατώ τρίζει, όχι θέβαινα η γή. Κάποτε πατούσα ξιπάλυτος κι έτριζε η γή. Άλλα χρόνια. Τώρα, Λευτεριά, κάνω δίαιτα γιατί ξέρω πως εσύ στεφανώνεις πάντα τους σπαθάτους άντρες. Μας πήραν και τα χρόνια σθάβρα, κοιλήτσα (λες νά'ναι απ' τη γραβάτα αυτό το πράγμα που φουσκώνει;) ίχνη σαφή αλαπτεκίας, τι να κάνουμε; Πίνω το ουίσκι μου και σε ξεχνάω. Αν αύριο με χτυπήσει το πα-

πούται μου μπορεί να σε συλλογιστώ για λίγο.

Από τα τελευταία σπίτια της Καισαριανής με τ' αυτοκίνητο μέχρι το μοναστήρι, είναι δεν είναι δέκα λεπτά. Κατεβαίνεις φρέσκος φρέσκος με την καλαθούνα και την πλαστική νταμιζάνα στο χέρι και τραβάς κάτω από τα πλατάνια. Το κριάρι από μακριά σε παρακολουθεί. «Μπα, τι συμβαίνει μ' αυτόνε», απορεί. «Γιατί δεν πλησιάζει;». «Άσε», του κάνεις νόημα να ρίξω κάτι στο στομάχι μου». Ανοίγεις

το καλάθι κι αρχίζεις το τζατζίκι και το χλιαποδάκι ορεχτικό. «Έρχομαι», λες στο κριάρι και πετάγεται μέχρι τη βρύση όπου κατοικοποιείς την πρώτη στρώση. Έπειτα πάλι στο καλάθι και στη νταμιζάνα με το κρασί, και να τα κεφτεδάκια, και να τα σουκωτάκια και να το κατόπουλο, δεύτερη στρώση. Άτιμη κατάφυξη, λες, τι μου κάνεις, αντέρεψες όλο το μαρξισμό. Κάθεσαι κάτω από τα πλατάνια και το κριάρι απαθόστατο σε παρακολουθεί. «Πού θα πάει», λέει, «εδώ πάλι θά 'ρθει να

τσουγκρίσουμε τα κέρατά μας». Πιάνεις την κοιλιά σου πού 'χει γίνει μακρούλο καρπούζι και σηκώνεσαι με χίλια ζόρια. Οραία! Εντυχώς που υπάρχει αυτό το χωνευτικό γεράκι. «Ν' ανοίξουμε κανένα κονσερδάκι με καβούρια Ρωσίας;» ρωτάς το σύντροφό σου. Άτιμη συντήρηση, ξετίναξες και το λενινισμό. Πάει κι αυτός. Τίποτε δε μένει όρθιο. Κι από ιδέες, τώρα με γεμάτο στομάχι πού να σκαφτώ. Αύριο ίσως. (Ματακατοχική περίπτωση της Καισαριανής).

ΔΙΑΒΑΣΑΜΕ

Α. Λασκαράτου: «Ιδού ο άνθρωπος»

Βασική Βιβλιοθήκη Ι. Ζαχαρόπουλου, Αθήνα 1959, σ. 156—157

Ο υποκριτής είναι νόμισμα κίβδηλο, που γυρεύει να περάσει δια γνώση. Προσποιείται αγιοσύνη, και είναι ανόσιος φίλια, και είναι αδιάφορος: αυταπάρνηση, πατριωτισμό και είναι πλάνος. Όλα τα είδη της αρετής τα προσποιείται ο υποκριτής: επειδή ο υποκριτής είναι ηθοποιός, φύσει ηθοποιός εις τη σκηνή του Κόσμου.

«Εγώ να χύσω το αίμα μου για την πατρίδα!» Και φεύγει δια νυχτός αν του πέσει ή μην του πέσει να γένει στρατιώτης.

«Αρχή σοφίας φόβος Κυρίου!» Και τραπεζορραγεί επιβούλως και ασυνειδήτως.

«Θυσιάζομαι για το φίλο μου!» Και στην περίπτωση προφασίζεται και τραβιέται.

«Δουλεύω για τα παιδιά μου!»

Και τα παιδιά του τ' αφήνει αμόρφωτα και ανίκανα.

Αυστηρώνει το πρόσωπό του αν ακούσει λέξη την οποίαν να μη θεωρεί τάχα ακριβώς ευπρεπή: και είναι ασελγής και άσωτος.

Κατακρένει τη διαφθορά της κοινωνίας: και είναι ουσιαδώς διεφθαρμένος.

Αν ο υποκριτής τύχει νάναι και κούφος, βάνει τον κόσμο ανω - κάτω, και προσπαθεί δια παντοίων μέσων να του ανοιχθεί είσοδος σε τιμές και σε θέσεις. Εν ταυτώ καμώνεται ότι υποχωρεί εις τες παρακλήσεις των φίλων, αλλ' ότι είναι θυσία τούτη δια αυτόν. «Εχτέθηκα εις τον εκλογικόν αγώνα... Εδέχθηκα τη θέση που μου προσφέρθη... δια να

ευχαριστήσω τους συμπολίτας μου... Οι φίλοι μου με εβίσαννε...». Και είναι από καιρό που μέρα - νύχτα ο νούς του και οι προσπάθειές του εδουλεύανε διό να τον κατορθώσει!

Συνήθως ο υποκριτής εκλέγει το σιάδιο το οποίον προτίθεται να εκμιαλλευθεί, και σ' αυτό ενσαρκούται και υποκρίνεται το πρόσωπον εκείνο που μπορεί να του είναι ωφέλιμο στο σκοπό: μενόν του. Έτσι, έχουμε τον θρησκευτικόν υποκρατή, τον πολιτικό, τον ερωτικό, κλπ.

Η συμπεριφορά του είναι σοβαρή, αυστηρή, υποψιαστική. Σπανίως αστειεύεται: σπανίως χορεύει. Το γέλοιο του είναι γέλοιο σοβαρού ανθρώπου, και πηγάζει πάντοτε από σκέψη: ποτέ από καρδιά. Απόφευγε να συναλλάσσεται με τον υποκριτή τούτον: επειδή το νόμισμα με το οποίο σε πληρώνει, δεν έχει ενδόμυκτη αξίαν.

Συχνά ζητούν από τους ψυχίατρους και ιδιαίτερα από τους ψυχαναλυτές να δώσουν τη συμβουλή τους για τον τρόπο με τον οποίο θάπρεπε να ανατρέφονται τα παιδιά, και συνήθως εκείνοι προθυμοποιούνται ν' αναλάβουν την ευθύνη αυτή. Αλλά, όπως παρατήρησε πρόσφατα ο Τσάρλς Ράιφαρφτ, ψυχαναλυτής, δεν έχουμε κανένα λόγο να συμπεράνουμε ότι οι ψυχαναλυτές είναι καλύτερα εξοπλισμένοι από τα υ-

ΔΙΑΒΑΣΑΜΕ

**Άντονι Στορ:
Ανθρώπινη επιθετικότητα
Γλάρος σελ. 161**

πόλοιπα ανθρώπινα πλάσματα για να συμβουλευθούν τους γονείς πάνω στο θέμα αυτό. Η βασική φροντίδα του ψυχαναλυτή είναι να καταλάβει τον ασθενή του και να τον βοηθήσει να καταλάβει τον εαυτό του και κατά συνέπεια βγαίνει από τη φυσική του σφαί-

ρα όταν παρουσιάζεται σαν ειδικός στις μεθόδους ανατροφής και φροντίδας του παιδιού. Δεν υπάρχει ωστόσο αμφιβολία ότι η αυξημένη γνώση και η κατανόηση των αναγκών του μικρού παιδιού θα μας οδηγήσει, με τον καιρό, σε μεγαλύτερη επιθυμία να κοινοποιήσουμε τις ανάγκες αυτές και επομένως σε μια κάποια μείωση της εκθρόισης της ενήλικης ζωής που προέρχεται από στέρση στην παιδική ηλικία.

Τα αλλεργικά νοσήματα στα παιδιά η διάγνωση και η θεραπεία τους

Με τον όρο αλλεργία χαρακτηρίζουμε γενικά την ανώμαλη αντίδραση του οργανισμού στην είσοδο ενός αντιγόνου (αλλεργιογόνου). Η κληρονομικότητα παίζει μεγάλο ρόλο στην εκδήλωση ενός αλλεργικού νοσήματος. Εάν οι γονείς είναι αλλεργικοί υπάρχει κίνδυνος 30 - 40% στο παιδί τους να εκδηλώσει αλλεργία. Εάν υπάρχει ένα παιδί στην οικογένεια με αλλεργικό νόσημα και οι γονείς είναι εντελώς καλά τότε ο κίνδυνος για το επόμενο παιδί είναι 20 - 35%.

Τέλος, αν υπάρχει θετικό ιστορικό ο κίνδυνος αλλεργικού νοσήματος ανέρχεται σε 5 - 80%. Εκτός από την κληρονομικότητα, το φύλο, ο τύπος της διατροφής, και το περιβάλλον συμβάλουν στην εκδήλωσή του.

Έχει διαπιστωθεί ότι ο μητρικός θηλασμός ακόμη και από αλλεργικές μητέρες προστατεύει το παιδί από μελλοντική εκδήλωση αλλεργίας.

Η αλλεργία πολύ συχνά εκδηλώνεται με συμπτώματα από το δέρμα, όπως το έκζεμα και η κνίδωση. Το έκζεμα χαρακτηρίζεται από επίμονη ερυθρότητα, οίδημα, πάχυνση του δέρματος, που μπορεί να καλύπτεται με λέπια ή εφελκίδες και συνοδεύεται από κνησμό. Στη βρεφική ηλικία αρχίζει από το πρόσωπο, τα αυτιά, το τριχωτό της κεφαλής, ενώ στα μεγαλύτερα παιδιά συνήθως κατανεμάται τα γόνατα, τους αστραγάλους, τους αγκώνες.

Η κνίδωση μια άλλη αλλεργική αντίδραση του δέρματος εκδηλώνεται με ρόδινους πομφούς και λευκωπό κέντρο (σαν τη βλάβη δέρματος μετά από επαφή με τσουκνίδα), που συνοδεύεται από κνησμό και αίσθημα καύσου.

Η αλλεργία άλλοτε εκδηλώνεται με συμπτώματα από το αναπνευστικό, όπως το βρογχικό άσθμα και η αλλεργική ρινίτις. Ο παροξυσμός του βρογχικού άσθμα

Γουσόπουλος Νικόλαος ιατρός

τος αρχίζει με ρινική συμφόρηση, καταρροϊκά φαινόμενα, βήχα, συρίππουσα αναπνοή, εκπνευστική δύσπνοια και τέλος η κυάνωση συμπληρώνει τη κλινική εικόνα μιας σοβαρής κρίσεως. Το παιδί κυριολεκτικά έχει δίψα για αέρα.

Η αλλεργική ρινίτιδα εκδηλώνεται με συμφόρηση και καταρροϊκά φαινόμενα, υδαρή έκκριση, πταρμούς και κνησμό του ρινικού βλεννογόνου.

Η αλλεργία των οφθαλμών είναι η αλλεργική επιπεφυκίτις, εκδηλώνεται με κνησμό, δακρύρροια, ερυθρότητα των επιπεφυκικών.

Η τροφική αλλεργία, μπορεί να εκδηλώνεται σαν αλλεργία του πεπτικού με πόνους στη κοιλιά, ναυτία, εμέτους ή η αλλεργία από διάφορες τροφές να έχει εκδηλώσεις και από άλλα συστήματα όπως το αναπνευστικό, το δέρμα κλπ. Οι συνηθέστερες τρο-

φές που προκαλούν αλλεργικές εκδηλώσεις στα παιδιά είναι το γάλα της αγελάδας, ιδίως όταν χορηγείται στο βρέφος από πολύ μικρή ηλικία, το αυγό, το σιτάρι, η σοκολάτα, τα θαλασσινά είδη, το κοτόπουλο, οι ξηροί καρποί και από τα φρούτα οι φράουλες, οι νταμάτες, ο ανανάς. Αντίθετα οι τροφές που σπανιότατα προκαλούν αλλεργικές αντιδράσεις είναι το ρύζι, το κρέας προβάτου, και από τα φρούτα τα μήλα.

Τέλος, η αλλεργία από τα φάρμακα μπορεί να είναι ελαφρά όπως εξάνθημα του δέρματος, ελαφρό οίδημα ή βαρύτερη, όπως αλλεργική ρινίτιδα, βρογχικό άσθμα ή και εξαιρετικά επικίνδυνη, όπως σόκ. Τα φάρμακα που προκαλούν συχνότερα αλλεργία είναι η πενικιλίνη, η ασπιρίνη, οι σουλφαμίδες, η λουμινάλη, η ινσουλίνη, ρινκίες σταγόνες. Επίσης ορισμένα εμβόλια μπορούν να προκαλέσουν αλλεργικές αντιδράσεις.

Ποιά είναι η σημασία των δερματικών tests στη διάγνωση της αλλεργίας;

Τα δερματικά tests είναι μια ειδική εξέταση για την διάγνωση του αιτιολογικού παράγοντα σ' ένα ελαφρικό νόσημα. Έχουν ιδιαίτερη αξία για την διάγνωση του αλλεργιογόνου στο άσθμα και την αλλεργική ρινίτιδα, αλλά μπορούν να βοηθήσουν σε μικρότερο βαθμό για την διάγνωση του αλλεργιογόνου στο έκζεμα και την τροφική αλλεργία.

Στο δέρμα του παιδιού με τη μέθοδο του νυγμού ή με ενδοδοερμική ένεση γίνεται η εισαγωγή του αλλεργιογόνου. Όταν υπάρχει ευαισθησία στο εσχαθέν αλλεργιογόνο, τότε σε 15' - 20' δημιουργείται μια τοπική αντίδραση δηλαδή ένας πομφός με ερύθημα. Το θετικό αποτέλεσμα σημαίνει ότι ο οργανισμός έχει ευαισθησία σ' αυτό το αντιγόνο γιατί ο πομφός δημιουργείται από την δράση εδικών αντισωμάτων (τις αντιδρασίνες) που είναι αυξημένες σε ορισμένα αλλεργικά νοσήματα. Για να επιβεβαιωθεί όμως ότι αυτό το αλλεργιογόνο είναι ο αιτιολογικός παράγοντας του αλλεργικού νοσήματος, π.χ. του βρογχικού άσθματος ή της αλλεργικής ρινίτιδας, πρέπει να γίνει μια «δοκιμασία προκλήσεως» δηλαδή να χορηγηθεί κατάλληλα το πιθανό υπεύθυνο αλλεργιογόνο και αν προκαλέσει την αλλεργική αντίδραση που του αποδίδεται, τότε υπάρχει μια επί πλέον απόδειξη ότι αυτό το αλλεργιογόνο είναι ο αιτιολογικός παράγοντας του νοσήματος. Επίσης για την ορθή αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των δερματικών tests πρέπει αυτά να συμφωνούν με το ιστορικό της αλλεργίας του παιδιού αλλά και με νεώτερες εξετάσεις αίματος, που προσδιορί-

ζουν τα ειδικά αντισώματα που δημιουργούνται στα διάφορα αλλεργικά νοσήματα.

ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΑΛΛΕΡΓΙΚΩΝ ΝΟΣΗΜΑΤΩΝ

Η θεραπεία των αλλεργικών νοσημάτων πρέπει να περιλαμβάνει τέσσερες στόχους: 1) Τα παιδιά που έχουν βαρύ κληρονομικό αλλεργίας να προφυλαχτούν όσο είναι δυνατό ώστε να μην ευαισθητοποιηθούν. Έτσι αφ' ενός συνιστάται ο μητρικός θηλασμός, αφ' ετέρου η καθυστέρηση της σίτισης του βρέφους με τροφές όπως το αυγό, το κρέας, ψάρι, σοκολάτα κλπ. Επίσης το περιβάλλον του σπιτιού πρέπει να είναι όσο το δυνατόν ελεύθερο σκόνης και να μην υπάρχουν κατοικίδια ζώα στο σπίτι. 2) Όταν το αλλεργιογόνο γίνει γνωστό ορισμένες φορές είναι δυνατόν να αποκλεισθεί εντελώς από το αλλεργικό παιδί π.χ. ένα τροφικό αλλεργιογόνο, ή τράχες και κύτταρα από ένα συγκεκριμένο ζώο. 3) Ειδική θεραπεία με διάφορα φάρμακα από το στόμα (σιρόπια ή χάπια) σε υπόθετα, ενέσεις ή αεροζόλ 4) Η απευαισθητοποίηση είναι μια θεραπεία που μπορεί να προσφέρει πολλά όταν γίνεται με σύνεση και με λογική, σε σ-

βαρά αλλεργικά νοσήματα που δεν ρυθμίζονται με την συνήθη θεραπεία. Κατ' αρχάς πρέπει να εξακριβωθεί το υπεύθυνο αλλεργιογόνο με μεθόδους που αναφέρθηκαν προηγουμένως.

Η αρχή της απευαισθητοποίησης είναι να εισάγονται μικρές δόσεις αλλεργιογόνου στον οργανισμό, βαθμιαίως αυξανόμενες και έτσι το ανοσολογικό σύστημα παράγει άλλου τύπου αντισώματα τα οποία μπλοκάρουν το αλλεργιογόνο με αποτέλεσμα να μην προκαλούνται οι ανεπιθύμητες αλλεργικές αντιδράσεις.

Είναι βέβαια γνωστό ότι μερικές φορές η απευαισθητοποίηση αποτυγχάνει. Η αποτυχία μπορεί να οφείλεται στα εξής: 1) Όταν δεν γίνει σωστή εκλογή του αλλεργιογόνου. 2) Όταν η αλλεργική αντίδραση είναι άλλου τύπου και δεν έχει σχέση με τις αντιδρασίνες (καθ' όσον αυτές κυρίως καταπολεμούνται με την απευαισθητοποίηση. 3) Όταν το άτομο παρουσιάζει ευαισθησία και σε άλλα αλλεργιογόνα εκτός από αυτά για τα οποία γίνεται η απευαισθητοποίηση. Επειδή πολλές φορές η θεραπεία των αλλεργικών παιδιών δεν είναι απλή και γρήγορα χρειάζεται υπομονή και συνεργασία γιατρού και γονέων.

Η καρπόδεση της ποικιλίας αχλαδιάς DECANA DEL COMIZIO (Ντεκάνα ντελ Κομίτσιο)

Ύστερα από επαφές που είχα με τους αρμόδιους γεωπόνους του Ινστιτούτου Φυλλοβόλων Δένδρων (έδρα Νάουσα) αποφάσισα να εγκαταστήσω στην Ακρολήμνη Γιαννιτσών ένα αχλαδώνι με βασική ποικιλία την Ντεκάνα ντελ Κομίτσιο (DELICANA DEL COMIZIO) και επικονιαστική την ποικιλία Γκραν Σιάμπιον (GRAND CHAMPION).

Επειδή η Ντεκάνα ντελ Κομίτσιο έχει αρκετά προβλήματα γύρω από την καρποφορία, (όπως είναι η καθυστέρησή της, μετά πολλά έτη, είσοδος των δέντρων στην ανθοφορία, μη σταθερή καρπόδεση, οι καρποπτώσεις των μικρών καρπιδίων μετά την γονιμοποίηση κλπ.) πήρα όλα τα μέτρα εκείνα για να αυξήσω τις πιθανότητες καρπόδεσης και καρποσυγκράτησης των καρπιδίων της Ντεκάνας.

Φύτευσα τα δέντρα του αχλαδωνιού ως εξής: Δύο γραμμές με την ποικιλία Ντεκάνα ντελ Κομίτσιο και μία γραμμή με την Γκραν Σιάμπιον στις εξής αποστάσεις: 2,5 μέτρα επί των γραμμών και 3,5 μέτρα μεταξύ των γραμμών. Έτσι εξασφάλισα πολύ καλή σταυρογονιμοποίηση.

Τα δέντρα είναι μπολιασμένα επάνω σε κυδωνιά. Τα δεντρούλια τα προμηθεύτηκα από το εργοστάσιο του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και τα φύτευσα με κομμένο οφθαλμό την Άνοι-



ξη το 1979. Ας σημειωθεί ότι τους εμβολιοφόρους οφθαλμούς τους προμηθεύτηκα από το Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων Ναούσης.

Παρατήρησα ότι τα δέντρα που έχουν μικρότερη ανάπτυξη, εξαί-

του Παν. Τζιώτζορα

τίας της μικρότερης γονιμότητας του εδάφους μπήκαν ενωρίτερα στην ανθοφορία και δώσαν καρπό. Τα πιο ζυγηρά δεν ανθισαν. Συγκεκριμένα: Τα ζυγηρά δέντρα με περιφέρεια λαιμού (καρμού δέντρου) διαστάσεων από 0,39 μέτρα έως 0,41 μέτρα έδωσαν ελάχιστους καρπούς. Τα δέντρα με περιφέρεια λαιμού διαστάσεων

από 0,28 μέτρα έως 0,31 μέτρα έδωσαν παραγωγή από 20—40 κιλά το δέντρο (1984).

Προβλήματα ανθοφορίας και καρπόδεσης δεν παρουσίασε η ποικιλία Γκραν Σιάμπιον, η οποία μάλιστα μπήκε ενωρίτερα στην ανθοφορία κατά ένα έτος. Τα δέντρα Γκραν Σιάμπιον έδωσαν από 20—30 κιλά το δέντρο (1984).

Για να περιορίσω την ανάπτυξη των ζυγηρών δέντρων κατά την Άνοιξη του 1984 κατάργισα την αζωτούχο λίπανση. Πρέπει επίσης να τονίσω ότι όσοι κλαδίσκοι λυγίσθηκαν ενωρίς πριν ένα ή δύο χρόνια, αυτοί δώσανε πολλούς και καλούς καρπούς. Αντίθετα συνέβη με τους κατακόρυφους κλαδίσκους. Εφέτος την Άνοιξη όσα δέντρα δεν είχαν ικανοποιητική ανθοφορία, γι να περιορίσω την βλάστησή τους, έκανα τομές στον κεντρικό κατακόρυφο άξονα του δέντρου και εφάρμοσα αυστηρά λυγίσματα με συνέπεια τα δέντρα αυτά δεν δημιούργησαν προβλήματα λαιμάργων και παρουσιάζουν σήμερα πολλούς ανθοφόρους οφθαλμούς.

Σκέπτομαι για τα νέα δέντρα αχλαδιάς, να χρησιμοποιήσω το πιο νάνο υποκείμενο, την κυδωνιά τύπου C, για να εξασφαλιστεί μεγαλύτερος νανισμός στην Ντεκάνα και συνεπώς μεγαλύτερη καρπόδεση.

ΔΕΝΤΡΟΚΟΜΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

1. Ο κόκκινος τετράνυχος και η καταπολέμησή του

Όπως κάθε χρόνο έτσι και φέτος οι τετράνυχες προξένησαν αρκετές ζημιές στα φυτά (πολυετή και ετήσια). Ο πολλαπλασιασμός των τετρανύχων ευνοήθηκε φέτος ιδιαίτερα από το ξηρό και θερμό καλοκαίρι. Πρέπει να ομολογηθεί όμως ότι η εξάπλωση των τετρανύχων βασικά οφείλεται στους παρακάτω λόγους:

α) Καταπολέμηση σε λάθος εποχή. Ψεκάζουμε όταν δεν πρέπει και δεν ψεκάζουμε όταν πρέπει.

β) Χρησιμοποίηση φαρμάκων (ακαρεοκτόνα) με αμφίβολη ή περιορισμένη αποτελεσματικότητα.

γ) Χρησιμοποίηση κατά κόρου εντομοκτόνων που ευνοούν την αύξηση του πληθυσμού των τετρανύχων (Σεβίν Πυρεθρίνες κ. λ.π.).

δ) Στην αλόγιστη χρήση ισχυρών εντομοκτόνων που εξαφάνισαν τα οφέλιμα έντομα.

ε) Στην δημιουργία ανθεκτικών φυλών η οποία οφείλεται στην συνεχή χρήση ενός μόνου είδους ακαρεοκτόνου στους διαδοχικούς ακαρεοκτόνους ψεκασμούς. Η εναλλαγή ακαρεοκτόνων είναι απαραίτητη.

Όπως και άλλη φορά τονίστηκε από τις στήλες της «Νιαόου-στας» ένα σωστό πρόγραμμα ψεκασμού πρέπει να ξεκινάει ενωρίς την Άνοιξη και να στηρίζεται σε επήσα βάση. Την Άνοιξη όμως επειδή οι προβολές είναι λίγες και όχι ορατές, δεν προσελκύουν το ενδιαφέρον του παραγωγού. Το γεγονός αυτό παρασέρνει τον παραγωγό στο να αναβάλλει και να ματαιώσει τους ανοιξιάτικους ψεκασμούς, κάνον-

τας την λαθεμένη σκέψη ότι δεν προβλέπεται να έχει ζημιές από τα έντομα και τα ακάρεα. Έρχεται όμως το καλοκαίρι τότε που αυξάνονται τα έντομα και τα ακάρια με καταπληκτική ταχύτητα και ο παραγωγός πελαγώνει κα-

του
Οδυσ. Ντινόπουλου
Γεωπόνου

ταξοδεύεται και σε πάρα πολλές περιπτώσεις κάνει την μάχη προστασίας των φυτών.

Το τονίσαμε και παλαιότερα και το επαναλαμβάνουμε και τώρα. Η μάχη εναντίον των τετρανύχων και των εντόμων θ' αρχίσει την Άνοιξη. Και ανάλογα με τον εχθρό που έχουμε σκοπό να αντιμετωπίσουμε επιλέγουμε την ορθή ημερομηνία επεμβάσεως. Προκειμένου για τον κόκκινο τετράνυχο η πρώτη μάχη και η σπουδαιότερη που πρόκειται να δώσουμε προσδιορίζεται με ικανοποιητική ακρίβεια. Πότε θα επέμβουμε: Η απάντη-

ση είναι: απλή. Ασφαλώς τότε που αρχίζει η εκκόλαψη των «εκειμω-ν άτικων αυγών». Η εκκόλαψη σημιπύπτει με την έναρξη της ανθοφορίας της μηλιάς και συγκεκριμένα με την έναρξη της ανθοφορίας της ποικιλίας Στάρκιν. Όταν οι μηλιές της ποικιλίας Στάρκιν βρίσκονται στο βλαστικό στάδιο «Κόκκινη κορυφή» ψεκάζει κανείς όλα τα είδη των δέντρων (μηλιές, σπιδιές, ροδακινιές κ.λ.π.) στην συγκεκριμένη περιοχή. Είναι αυτονόητο ότι τα αυγά του κόκκινου τετράνυχου θα εκκολαφθούν την ίδια ημερομηνία ανεξάρτητα σε ποιο δέντρο η ποικιλία ή είδος δέντρου βρίσκονται. Η εκκόλαψη των αυγών επηρεάζεται από τις καιρικές συνθήκες και όχι από το δέντρο που βρίσκονται.

Για τον ψεκασμό χρησιμοποιεί κανείς ένα εκλεκτό ακαρεοκτόνο πλικιτράν ή περοπάλ κλπ. Εάν είναι ανάγκη μετά - την ανθοφορία της μηλιάς επαναλαμβάνουμε τον ψεκασμό.

2. Λιπάσματα και λιπαντικές μονάδες

Στη θρέψη των φυτών και φυσικά των δέντρων, το άζωτο (N), ο φώσφορος (P) και το κάλι (K) παίζουν πρωτεύοντα ρόλο. Είναι τα τρία στοιχεία που τα φυτά καταναλώνουν τις μεγαλύτερες ποσότητες.

Τα λιπάσματα που κυκλοφορούν σε διάφορες συσκευασίες, είναι απλά ή σύνθετα. Τα απλά περιέχουν ένα από τα παραπάνω θρεπτικά στοιχεία άζωτο ή φώσφορο ή κάλι. Αναφέρουμε μερικά απλά χημικά λιπάσματα: α) α-

ζωτούχα: θειϊκή αμμωνία, νιτρική αμμωνία, σασεπούχος νιτρική αμμωνία κλπ. β) Φωσφορούχα: το αραιό υπερφωσφορικό και το πυκνό υπερφωσφορικό λίπασμα. γ) Καλιούχα: το θειϊκό κάλι και το χλωριούχο κάλι.

Τα λιπάσματα που περιέχουν δύο ή τρία από τα παραπάνω στοιχεία διακρίνονται σε χημικά σύνθετα και σε μικτά λιπάσματα ή μηχανικά σύνθετα. Στη πρώτη περίπτωση τα λιπαντικά στοιχεία βρίσκονται χημικώς εναρτημένα και

αποτελούν χημικές ενώσεις όπως είναι το Νιτρικό Κάλι που περιέχει άζωτο και κάλι, η φωσφορική αμμωνία που περιέχει άζωτο και φώσφορο. Τα μικτά λιπάσματα περιέχουν στοιχεία σε πρό αμιξη μηχανική. Κυκλοφορούν πολλοί τύποι α) 11-15-15, β) 8-15-16 κλπ.

Στα σακιά συσκευασίας αναγράφονται τρία νούμερα. Το πρώτο νούμερο αντιπροσωπεύει το άζωτο (N) το δεύτερο τον φώσφορο (P) ή π ό σωστά το πεντοξείδιο του φωσφόρου (P_2O_5) και το τρίτο το κάλι (K) ή π ό σωστά το οξειδίο του καλίου (K_2O). Τα νούμερα αντιπροσωπεύουν την

περιεκτικότητα των αναφερομένων στοιχείων σε εκατό κιλά λίπασμα. Έτσι το λίπασμα θειϊκή αμμωνία που περιέχει 21ο)ο άζωτο γράφεται με τον τύπο 21-0-0, που σημαίνει επίσης ότι σε 100 κιλά του παραπάνου λιπάσματος δεν υπάρχει φώσφορος ούτε κάλι αλλά μόνο 21 κιλά άζωτο.

Συνέχεια στην 168 σελίδα

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΟΥ ΔΕΙΧΝΕΙ ΠΟΣΑ ΚΙΛΑ ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΥΝ ΣΤΙΣ ΛΙΠΑΝΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ

α) ΑΖΩΤΟΝ

ΛΙΠΑΝΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΑΖΩΤΟΥ	Νιτρική αμμωνία 21ο)ο 21-0-0	Νιτρική αμμωνία 33-0-0	Φωσφορική αμμωνία 20-10-0	Νιτρική άσβεστος 15ο)ο 15-0-0	Ουρία 46ο)ο 16-0-0	Άσβεστόχυος Νιτρική αμμωνία 20,5ο)ο 20,5-0-0	Σύνθετο 11-15-15	Σύνθετο 8-16-16	XY — 60 15-30-15
1	4,762	3,030	5	6,67	2,173	4,878	9,09	12,5	6,67
2	9,524	6,060	10	13,34	4,346	9,756	18,18	25	13,34
3	14,286	9,090	15	20,01	6,519	14,634	27,27	37,5	20,01
4	19,045	12,120	20	26,68	8,692	19,512	36,36	50	26,68
5	23,810	15,150	25	33,35	10,865	24,390	45,45	62,5	33,35
6	28,572	18,18,1	30	40,02	13,038	29,268	54,54	75	40,02
7	33,333	21,211	35	46,69	15,211	34,146	63,63	87,5	46,69
8	38,095	24,241	40	53,36	17,384	39,024	72,72	100	53,36
9	42,857	23,271	45	60,03	19,557	43,902	81,81	112,5	50,03
10	47,619	30,300	50	66,67	21,073	48,780	90,90	125	66,67

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΟΥ ΔΕΙΧΝΕΙ ΠΟΣΑ ΚΙΛΑ ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΥΝ ΣΤΙΣ ΛΙΠΑΝΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ

β) ΦΩΣΦΟΡΟΣ (Πεντοξείδιο του φωσφόρου) γ) ΚΑΛΙΟ (Οξειδίο του Καλίου)

ΛΙΠΑΝΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	Υπερφωσφοριό αραιό 16ο)ο 0-16-0	Υπερφωσφορικό πυκνό 40ο)ο 0-40-0	Φωσφορική αμμο 20-10-0	XL — 60 15-30-30	ΛΙΠΑΝΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	Θειϊκό Κάλι 50ο)ο 0-0-50	Σύνθετο 11-15-15	Σύνθετο 8-16-16	XL — 60 15-30-15
1	6,25	2,5	10	3,33	1	2	6,67	6,25	6,67
2	12,50	5 —	20	6,66	2	4	13,34	12,50	13,34
3	18,75	7,5	30	9,99	3	6	20,01	18,75	20,01
4	25 —	10 —	40	13,32	4	8	26,68	25	26,68
5	31,25	10 —	50	16,65	5	10	33,35	31,25	33,35
6	37,5	15 —	60	19,98	6	12	40,02	37,50	40,02
7	43,75	17,5	70	23,31	7	14	46,69	43,75	46,69
8	50 —	20 —	80	26,64	8	16	53,35	50	53,35
9	56,25	22,5	90	29,97	9	18	60,03	56,25	60,03
10	62,50	25	100	33,3	10	20	66,67	62,50	66,67

Εάν σε ένα σακί λιπάσματος εί-
ναι γραμμένος ο τύπος XL - 60
5-30-15 θα πρέπει να συμπερά-
νουμε ότι σε 100 κιλά του ανη-
ρομένου λιπάσματος περιέχον-
ται 15 κιλά άζωτο, 30 κιλά πεν-
οξείδιο του φωσφόρου και 15 κι-
λά οξείδιο του καλίου.

Στη γλώσσα της Λιπασματολο-
γίας χρησιμοποιείται ο όρος «λι-
παντική μονάδα».

α) Μία λιπαντική μονάδα αζώ-
του ισούται με ένα κιλό άζωτο.

β) Μία λιπαντική μονάδα φω-
σφόρου ισούται με ένα κιλό πεν-

τοξείδιο του φωσφόρου.

γ) Μία λιπαντική μονάδα κα-
λίου ισούται με ένα κιλό οξειδίου
του καλίου.

Ανάλογα με την πυκνότητα
και την περιεκτικότητα του κάθε
είδος λιπάσματος στα αναφερόμε-
να θρεπτικά στοιχεία, η λιπαντι-
κή μονάδα αντιστοιχεί σε διαφο-
ρετικά ποσά λιπάσματος. Οι προ-
ηγούμενοι πίνακες είναι αρκετά
ενημερωτικοί και δείχνουν την
αντιστοιχία των λιπαντικών μονά-
δων προς τις διάφορες μορφές
και τύπους λιπασμάτων.

3. Η λίπανση στην εγκατάσταση

του σπυρνώνα

ΚΑΛΙΟ - ΦΩΣΦΟΡΟΣ

Τα δέντρα στο χωράφι σαν πο-
λυετής «αλιέργειας» που είναι,
προβλέπεται να μείνουν αρκετό
ρόνο «εν ζωή» και σποδοήποτε
χουν εξασφαλίσει τρόπον πινά,
μία κάποια μονιμότητα». Όσο
εγαλνουν τα δέντρα, το ριζικό
ύστημα ξαπλώνεται οριζόντια
και κάθετα, διακλαδίζεται προς
άθε κατεύθυνση με αντικειμενι-
κό σκοπό να εκμεταλλευθεί γρη-
γορότερα και καλύτερα το έδα-
φος. Έτσι λοιπόν όπως διαμορ-
φώνεται η κατάσταση, με την πά-
ροδο των ετών η «λίπανση βά-
θους» και όχι η «επιφανειακή» δη-
μιουργεί προβλήματα και παρου-
πάζει σημαντικές δυσκολίες.

Για να αντιμετωπισθούν διάφο-
ρες τροφονενίες και εφόσον α-
παιτείται «λίπανση βάθους» (γύ-
ρω στους 25 πόντους), στις πε-
πιτώσεις αυτές — αναγκαίον κα-
όν — επιβάλλεται ν' ανοιγούν
υλάκια κατά μήκος της προβο-
λής της κόμης των δέντρων
γραμμικά σχήματα παλμάττες)
τύπες γύρω στο δέντρο πάν-
οτε στην προβολή της κόμης
σχήματα κύπελλα ελεύθερα κ.
π.) εν γνώσει μας θέβαια ότι

θα προξενήσουμε ζημιές στο ριζι-
κό σύστημα των δέντρων.

Για πολλούς και διαφόρους λό-
γους η φωσφορούχος και καλλι-
ούχος λίπανση επιβάλλεται να
διενεργείται από το Φθινόπωρο
(μέσα) έως τις αρχές του Χειμώ-
να.

Για να αποφευχθούν δυσάρε-
στες καταστάσεις στα ανεπτυγμέ-
να δέντρα, επιβάλλεται ο δεντρο-
καλλιεργητής κατά την εγκατά-

σταση του σπυρνώνα να ενσωμα-
τώσει στο έδαφος τις αναγκαίες
ποσότητες λιπασμάτων για τις
μελλοντικές ανάγκες των δέν-
τρων. Για τα βασικά θρεπτικά
στοιχεία φωσφόρο και κάλι πο-
τα δέντρα απορροφούν και κατα-
ναλίσκουν μεγάλες ποσότητες
ενσωμάτωση είναι επιβεβλημένη.
Μία ανάλυση εδάφους θα μα-
πληροφορήσει επαρκώς το τι συ-
βαίνει στο έδαφος από πλευράς
θρεπτικών στοιχείων.

Παράδειγμα. Όσον αναφο-
ρά το Κάλι και τον φωσφόρο εν-
δεικτικά αναφέρουμε ότι απαι-
τούνται έστω 18—20 λιπαντικές
μονάδες φωσφορικού λιπάσμα-
τος και 20—30 λιπαντικές μονά-
δες Καλιούχου λιπάσματος αν-
στρέμμα.

Εφόσον χρησιμοποιηθεί αραιό
υπερφωσφορικό λίπασμα (0-21-0)
για να συμπληρωθούν οι 18—20
λιπαντικές μονάδες πρέπει να
προσθεθούν 90—100 κιλά από το
παραπάνω λίπασμα στο στρέμμα.

Εφόσον χρησιμοποιηθεί θειικό
κάλι (0-0-50) για να συμπληρω-
θούν οι 20—30 λιπαντικές μονά-
δες πρέπει να προσθεθούν 40—
60 κιλά από το παραπάνω λίπ-
ασμα στο στρέμμα.

4. Παραγωγή αχλαδιών στις χώρες της ΕΟΚ 1983 - 1984

Η παραγωγή αχλαδιών στις
χώρες της ΕΟΚ κατά το έτος
1983 ανήλθε στους 2.415.000 τόν-
νους. Υπολογίζεται ότι κατά το
έτος 1984 η παραγωγή θα ανέλ-
θει στους 2.112.000 τόν. Σύμφωνα

να με τα στοιχεία που δημοσιεύ-
σε το Γαλλικό περιοδικό ARBO-
RICULTURE FRUITIERE οι
παρακάτω ποικιλίες αποτελού-
τον μεγαλύτερο όγκο της αχλα-
δοπαραγωγής.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Παραγωγή και καλλιεργούμενες ποικιλίες στις χώρες της Ε.Ο.Κ.

Ποικιλίες	Παραγωγή σε χιλιάδες τόννων	
	1983	1984
WILLIAMS (Ουίλιαμς)	296	312
CONFERENCE (Κόνφερενς)	257	225
Dr. JULES GUYOT (Δρ. Τζιούλ Γκιγιό)	164 —	163

PASSE CRASSANE (Πας Κρασάν)	239	162
ABATE FETEL (Αμπάτε Φέτελ)	214 —	136
KAI-SER ALEX. (Κάιζερ Αλεξάντερ)	155	120
DECANA DEL COMTZIO (Ντεκάνα)	124	97
COSCIA (Κόσια)	74	67

Πρέπει να σημειωθεί ότι η ποικιλία Ουίλλιαμς καλλιεργείται κυρίως στην Γαλλία, Ιταλία και Μεγάλη Βρετανία. Η Κόνφερανς στην Βόρεια Ευρώπη. Από τις θε-

ρινές ποικιλίες ο Ντάκτωρ Γκιγώ κατέχει την πρώτη θέση και δεσπόζει κυρίως στην Γαλλία. Ευκαιριακά αναφέρεται ότι είναι πολύ διαδεδομένη στην Ισπανία.

Ωριμάζει την ίδια περίοδο με την Σάντα Μαρία. Η Ιταλία καλύπτει την μισή παραγωγή αχλαδιών στις χώρες της ΕΟΚ. Κατά το έτος 1983 η παραγωγή έφθασε τους 1.202.000 τόννους, το δε έτος 1984 υπολογίζεται στους 1.030.000 τόννους. Οι αναφερόμενες ποικιλίες καλλιεργούνται κατά κύριο λόγο στην Ιταλία.

5. Παραγωγή μήλων στις χώρες της ΕΟΚ

Η μηλοπαραγωγή στις χώρες της Ε.Ο.Κ. για το έτος 1984 υπολογίζεται να ανέλθει στους 7.065.000 τόννους. Για χάρη των αναγνωστών της «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ» δημοσιεύονται παρακάτω πληροφορίες που αφορούν την μηλοπαραγωγή στις χώρες της Ε.Ο.Κ. και τις καλλιεργούμενες ποικιλίες.

Λίγο πολύ είναι γνωστό ότι σ' όλες τις χώρες της Ε.Ο.Κ. πλην της Ελλάδας, η Γκόλντεν Ντελίτσιους είναι η πρώτη καλλιεργούμενη ποικιλία. Εκείνο που δεν είναι γνωστό είναι ότι η Τζόναγκολντ μία καινούργια εκλεκτή ποικιλία καλλιεργείται κυρίως στο Βέλγιο. Σε σύνολο παραγωγής μήλων 93.000 τόννων της ποικιλίας Τζόναγκολντ στις χώρες της Ε.Ο.Κ., το Βέλγιο έρχεται πρώτο με παραγωγή 50.000 τόννους και η Ολλανδία δεύτερη με 25.000 τόννους. Πρέπει να τονισθεί ότι οι δυο παραπάνω χώρες από τις πιο προηγμένες χώρες αποφάσισαν να ποντάρουν και να διαδώσουν μία νέα εκλεκτή ποικιλία μηλιάς. Δεν στηρίχθηκαν σε παλιές παραδοσιακές ποικιλίες διότι ήταν δύσκολο να ανταγωνισθούν τις μεγάλες μηλοπαραγωγικές χώρες Γαλλία, Ιταλία, Γερμανία. Λόγου χάρι στις Γκόλντεν, Στάρκιν Γκράννη Σμιθ κλπ. Το Βέλγιο και Ολλανδία διακρίθηκαν πλήρως και το

μήλο Τζόναγκολντ κατέκτησε την Ευρωπαϊκή αγορά και ιδιαίτερα την Γερμανία. Για την ανωτέρω ποικιλία βλέπε σκεπτικό

άρθρο των Ηλίας Σαζακλίδη και Οδυσ. Ντινόπουλου «Μουσού και Τζόναγκολντ» «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» Τεύχος 20—21 1982 σελ. 144.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Παραγωγή μήλων στις χώρες της Ε.Ο.Κ.

Χώρες	Παραγωγή σε χιλιάδες τόννους				
	1980	1981	1982	1983	1984
ΔΥΤΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ	1841	765	2527	1470	1700
ΓΑΛΛΙΑ	1831	1465	1973	1550	1825
ΙΤΑΛΙΑ	1932	1742	2594	2031	2149
ΒΕΛΓΙΟΝ	322	131	263	200	236
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	590	325	490	403	430
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	7	3	8	7	5
ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ	357	234	357	340	316
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	9	7	8	8	7
ΔΑΝΙΑ	63	43	59	47	55
ΕΛΛΑΔΑ	288	304	254	319	340
ΣΥΝΟΛΟ	7291	4990	8533	6736	7063

Ποικιλίες

Παραγωγή σε χιλιάδες τόνους

	1983	1984
GOLDEN DELICIOUS (Γκόλντεν Ντελιτσιους)	2325	2477
RED. DELICIOUS (Κόκκινα Ντελιτσιους)	804	977
IMPERATORE (Ιμπερατόρε)	247	253
COX ORANGE (Κοξ όρανς)	301	241
BOSKOOP (Μποσκοφ)	204	246
GRANNY SMITH (Γκράννη Σμιθ)	177	203
CANADA (Ρενέτες Καναδά)	93	47
JONATHAN (Τζονάθαν)	92	102
J. GRIEVE (J. Γκρέιβ)	66	55
INGRID M. (Ίνγκριντ Μαίρη)	54	48
JONAGOLD (Τζόναγκολντ)	50	92
GLOSTER (Γκλόστερ)	46	52
GLOCKEN (Γκλόκεν)	18	20
GRAVENSTEIN (Γκραβενστάιν)	17	18
ΔΙΑΦΟΡΕΣ	1894	2232
ΣΥΝΟΛΟ	6376	7063

ΤΕΙΑ ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΠΑΘΗΣΗΣ BITTER PIT (ΚΗΛΙΔΩΣΗ) ΤΩΝ ΜΗΛΩΝ ΜΕ ΑΣΒΕΣΤΟ-Υ-ΛΗ

σκεται στη τοποθέ-
ξω από την Νά-
ας προς το χωριό
ευμένο με μηλι-
κιλία την Σιάρ-
. Εδώ και τρία
οβλήματα μικρο-
βλάστησης και
κρής κηλιδώσης
στα μήλα. Όλα
ματα με ανάγκα-
ξέταση του εδά-
ύλλων των δέν-
εξέταση (1982)
ι δέντρα υποφέ-
μη ασβεστίου και
περιέχει ασβέσι-
δ την εδαφολογι-
υ συνέστησαν οι
ω στο έδαφος υ-
ει ασβέστη (μαρ-
εστόλιθοι, σκέτη
πόσκινη κ.λ.π.)
ι ασβεστούλη του
Βιομηχανίας Ζα
ακεται στο Πλα-
υνέστησαν να λι-
ι μόνο με ασβε-
μηνία.

ηθείθηκα από το
γοστάσιο 15 κυ-
την περίοδο της
δέντρων. Επειδή
ο να σκορπίσω
σ' όλη την έν-
ος αναγκάσθηκα
ήσω σε σκουρές
ων αυλάκων. Το
όπιομα παρέσυρε
ν ασβεστούλη αρ-
αι την μετέφερε
ση του κτήματος.

Το νερό γινόταν άσπρο σαν το
γάλα.

Το αποτέλεσμα της ασβεστώσε-
ως φάνηκε ομέσως την ίδια χρο-
νιά (1983). Όπου το κτήμα ασ-
βεστώθηκε κανένα πρόβλημα δεν
παρουσίασαν οι μηλιές και τα
μήλα. Αντίθετα στα σημεία του
κτήματος που δεν ήταν δυνατόν
να μεταφερθεί ασβεστούλη το

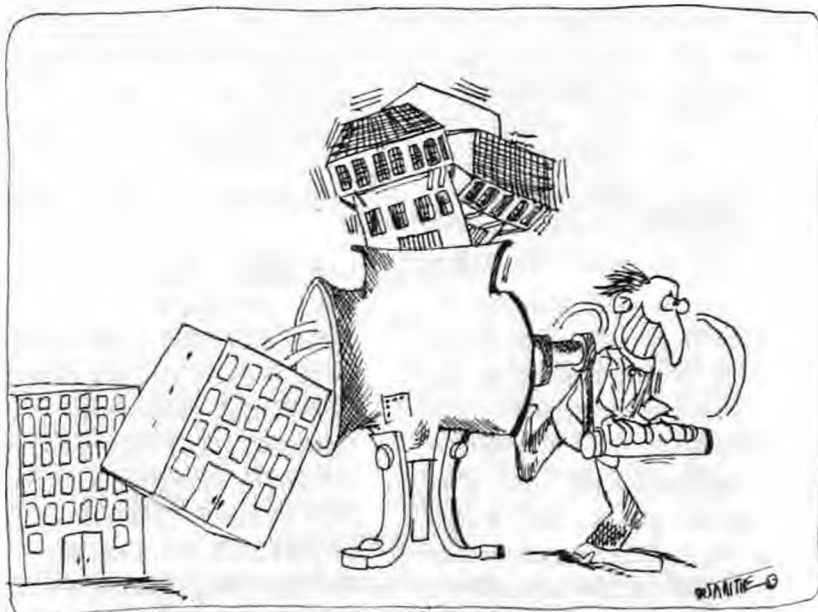
πέρασι. Ύστερα από τα παραπό-
νω αποτελέσματα θγαίνει ξεκά-
θαρα το συμπέρασμα ότι τα προ-
αναφερθέντα συμπτώματα οφεί-
λονταν στην έλλειψη ασβεστίου.
Γι' αυτό αποφάσισα φέτος να
σιτώσω όλο το κτήμα με ασβε-
στούλη σκορπώντας την όπως α-
κριθώς την κοπριά σ' όλη την
έκταση του κτήματος.

του Γεωργ. Σακελλαρίου

πρόβλημα παρέμεινε όπως ήταν
δηλαδή μικροφυλλία, καχεκτική
βλάστηση και φυλλώδεις κηλί-
δες (BITTER PIT - πικρή κη-
λίδωση).

Φέτος η εικόνα είναι όπως και

Σημ. Νιάουσας: Σχετικό για
την ασβέστωση των εδαφών δει-
άρθρο του Ινστιτούτου Εδαφολο-
γίας Θεο(ν)ικής, των Νηκ. Σ. Κο-
ροζενίδη και Νίνας Παπαδοπού-
λου Ανδρουλιδάκη. «Οδηγίες για
την ασβέστωση των όξινων εδα-
φών». Νιάουσις τεύχος 20—21
1982 σελ. 142—143.



Το άθλημα της αναρρίχησης και οι Ναουσαίοι ολπινιστές

Η αναρρίχηση είναι ένα άθλημα πολύ παλιό. Σύμφωνα με το βιβλίο των δυο έμπειρων ορειβατών HASSE και STUTTE «METEORA FELSEN», οι πρώτοι αναρριχητές του κόσμου είναι οι καλόγεροι των Μετεώρων με αρχικές αναρριχήσεις, στους προαναφερόμενους βράχους, ανάμεσα στον 9ο και 11ο αιώνα.

Πολύ αργότερα έχουμε την πρώτη ανάβαση του MONT VENTOUX στην Προβηγκία το 1356 από τους αδελφούς PETRARCA. Πάνω το 1492 ο ANTOINE DE VILLE με οκτώ συνοδούς και με την βοήθεια «υλικού» ανεβαίνει στο MONT AIGUILLE στη DAUPHINE. Σήμερα βέβαια η αναρρίχηση έχει μιά αλματώδη εξέλιξη σε όλες τις χώρες του κόσμου και προβλέπεται να διαδοθεί περισσότερο.

Με την αριθμητική άνοδο των Ναουσαίων αναρριχητών ανοίγει μιά καινούργια σελίδα για την ορειβατική ιστορία του τόπου μας, συμπληρώνοντας έτσι τον αθλητισμό των χιονοδρόμων μας και της πρωτοπορεία των ορειβατών μας.

Για την ασφάλεια των αθλητών μας υπάρχουν ανάλογα υλικά τα οποία και τον βοηθούν για το σκαρφάλωμα. Σαν υπό σπουδές αναφέραμε το πιολέ, το σχοινί, τα καραμπίνερ, το σφυρί, τις ασφάλειες, τα καρυδάκια, τις σκάλες, την κάσκα, τη ζώνη και τα καρφά. Σήμερα βέβαια προοδεύει η ελεύθερη αναρρίχηση δηλαδή χωρίς καρφά κ.λ.π.

Για την μετάδοση των γνώσεων υπάρχουν ειδικοί εκπαιδευτές που έχουν τελειώσει διάφορες σχολές.

Όλοι οι βράχοι δεν είναι ίδιοι αλλά ανάλογα με τη δυσκολία



Ο Δ. Παπαϊωάννου στην Αναρρηχητική Σχολή Ολύμπου

που παρουσιάζουν χαρακτηρίζονται σε βαθμούς δυσκολίας, με αποτέλεσμα τη διάκριση των αθλητών που σκαρφαλώνουν.

Κάθε καινούργια διαδρομή παίρνει το όνομα που της δίνει αυτός

του Τάκη Μπαίτση

που την πρωτοπερνά, που την ανοίγει όπως λέμε.

Η Νάουσα που όπως είπαμε δεν ήταν δυνατό να μείνει έξω από την αναρρίχηση πήρε μέρος με 18 αθλητές και αθλήτριες του ΕΟΣ ηλικίας 15 ως 22 χρόνων σε ανάλογες σχολές που οργάνωσε



Ο αθλητής Δημ. Καράμπελας στο CHAMONIX της Γαλλίας

η ΕΟΧΟ ή και άλλοι αδελφοί σύλλογοι, σε διάφορα βουνά, όπως στη Βαράσοβα, στον Όλυμπο, στην Ασπράδα, στα Γρεβενά και αλλού. Κατάφερε μάλιστα να στείλει και αθλητές μας στο CHAMOYNIX στη Γαλλία όπου πήρε μέρος φέτος το καλοκαίρι με την εθνική μας ομάδα.

Εκείνο που πέτυχε ο ΕΟΣ σήμερα με την αναγνώριση των ικανοτήτων των αθλητών του είναι να λειτουργήσει το Πάσχα του '85 50ήμερος σχολή αναρρίχησης βράχου στον τόπο μας και συγκεκριμένα στην Κράστα. Εδώ συμμετέχουν αθλητές από όλη την Ελλάδα και θα έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν τη σχολή και πολλοί φίλοι, σθεατές.

Γενικά η αναρρίχηση είναι το σκέλος της ορειβασίας που συγκεντρώνει το ενδιαφέρον των νέων και τη χαρά της κατάκτησης μιάς κορυφής από τον αθλητή και δε μπορεί να τη νοιώσει παρά μόνο αυτός που ασχολήθηκε. Όλοι οι υπόλοιποι έχουμε τη χαρά να τους θαυμάζουμε και την υποχρέωση να τους βοηθήσουμε στην προσπάθειά τους αυτή.

Κ.Α.Π.Η. ΔΗΜΟΥ ΝΑΟΥΣΑΣ

Η τρίτη ηλικία χρειάζεται σή-
φερα ιδιαίτερη φροντίδα και προ-
στάσια.

Αντιμετωπίζε' προβλήματα οι-
κονομικά, σιγασιτικά, υγείας, αλ-
λά κυρίως καταλαμβάνεται από
το αίσθημα της απομόνωσης και
του περ-θωρίου.

Για την εξάλειψη αυτών των
προβλημάτων το Υπουργείο Υγεί-
ας και Πρόνοιας δημιούργησε τα
Κέντρα Ανοικτής Προστασίας Η-
λικιωμένων (Κ.Α.Π.Η.) και ανά-
εσε τη λειτουργία τους στους
λόγους της χώρα μας.

Ο Δήμαρχος της πόλης μας κ.
Αρημής Βλάχος ανταποκρινό-
μενος στο άγγελμα του Υπουρ-
γείου, ίδρυσε και έθεσε σε λει-
τουργία το Κ.Α.Π.Η. Δήμου Νά-
ουσας, το οποίο είναι το πρώτο
στη Βόρεια Ελλάδα και το δεύτε-
ρο στη χώρα μας, το Δεκέμβριο
του 1982. Βρίσκεται στην οδό Πα-
ραγούλη, οικοδομή Ανδρεάδη. Ε-
πίσημα το ΚΑΠΗ Νάουσας εγκαι-
νήστηκε στις 6 Μαρτίου 1983.
Εύνοητη ομιλία έκανε ο Δήμαρ-
χος κ. Δ. Βλάχος και ο Αντιδή-
μαρχος και Πρόεδρος του ΚΑΠΗ
κ. Ν. Καραμπινέσης.

Ο κύριος σκοπός του Κέντρου
Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμέ-
νων είναι:

1) Η πρόληψη βιολογικών, ψυ-
χολογικών και κοινωνικών προ-
βλημάτων των ηλικιωμένων, ώ-
στε να παραμείνουν αυτόνομα,
επίσημα και ενεργά μέλη του Κοι-
νωνικού Συνόλου.

2) Η διαφύτωση και η συνερ-
ασία του ευρύτερου κοινού και
των ειδικών φορέων, σχετικά με
τα προβλήματα και τις ανάγκες
των ηλικιωμένων και

3) Η έρευνα σχετικών θεμάτων
με τους ηλικιωμένους.

Το ΚΑΠΗ είναι Κέντρο όπου



Από τα εγκαίνια του Κέντρου

μπορούν οι ηλικιωμένοι να βρουν
φιλική συντροφιά και ηθική στή-
ριξη.

Η Κοινωνική Λειτουργός του

της κ. Ευγενίας Λεπίδου

ΚΑΠΗ είναι ο εμψυχωτής, ο επι-
μορφωτής και ο θεραπευτής.

Εργάζεται με τρεις κλασσικές
μεθόδους:

α) Κοινωνική εργασία με άτο-
μα.

β) Κοινωνική εργασία με ομά-
δες.

γ) Κοινωνική εργασία με επι-
τροπές.

Οι Επιτροπές είναι τα βασικά
όργανα της Κ.Α. για να μπορέσει
να εργαστεί σωστά και να ανα-
πτύξει τα προγράμματά της. Η
Κοινωνική Λειτουργός είναι στις
επιτροπές: οδηγός, βοηθός, συν-
τονιστής.

Στο Κ.Α.Π.Η. λειτουργούν τέ-
σσερες επιτροπές:

1. Επιτροπή ψυχαγωγίας. Προ-
φέρει ψυχαγωγικά προγράμματα

(γιορτές, γλέντια, κινηματογρα-
φικές ταινίες, ελάις, θεατρικές
παραστάσεις κ.ά.). Πρόεδρος της
Επιτροπής ο κ. Χρυσόστομος Σαβ-
βατόπουλος.

2. Επιτροπή διαλέξεων. Προσφέ-
ρει επιμορφωτικά προγράμματα
(διαλέξεις, ανοικτές ομιλίες των
μελών, της Κοινωνικής Λειτουργ-
γού και του Προέδρου του Κ.Α.
Π.Η., ξεναγήσεις σε αρχαιολογι-
κούς χώρους και ομιλίες από ει-
δικούς σε θέματα που ενδιαφέ-
ρουν τους ηλικιωμένους). Πρό-
εδρος της Επιτροπής ο κ. Α. Χ'΄
Παράρχης.

3. Επιτροπή βοήθειας στο σπίτι.
Προσφέρει τις υπηρεσίες της κυ-
ρίως στο σπίτι των μελών, για τα
άτομα που ζουν μόνο τους και έ-
χουν ιδιαίτερες ανάγκες βοήθει-
ας. Πρόεδρος της Επιτροπής ο κ.
Α. Μώκιος.

4. Επιτροπή ιατροφαρμακευτική-
περίθαλψης. Έχει τη φροντίδα
να δίνει οδηγίες για ιατροφαρμα-
κευτική και νοσοκομειακή περί-
θαλψη. Πρόεδρος της Επιτροπής

ο γιατρός κ. Κ. Μπακαλιός.

Το ΚΑΠΗ παρέχει στα προστατευόμενα μέλη του ακόμα:

α) Αίθουσα εντευκτηρίου στην οποία λειτουργεί καντίνα, η οποία μεταξύ των άλλων, προσφέρει εντελώς δωρεάν στα μέλη του ΚΑΠΗ ρόφημα (γάλα, κακάο, χυμούς).

β) Αίθουσα διαλέξεων και βιβλιοθήκης.

γ) Αίθουσα ξεχωριστή για τις γυναίκες μέλη του ΚΑΠΗ.

δ) Αίθουσα φυσιοθεραπείας, στην οποία φυσιοθεραπεύτρια ύστερα από γραπτή εντολή του γιατρού, εφαρμόζει φυσιοθεραπευτική αγωγή στα μέλη του Κέντρου που έχουν ανάγκη από αυτήν.

ε) Υπάρχουν επίσης το Γραφείο της Κοινωνικής Λειτουργού και το Ιατρείο.

Το ΚΑΠΗ λειτουργεί καθημερινά, πλην της Κυριακής, το πρωί 9 — 1 και το απόγευμα 4.30 — 9.

Για την ψυχαγωγία των μελών του διαθέτει έγχρωμη τηλεόραση, βίντεο, στερεοφωνικό, διάφορα επιτραπέζια παιχνίδια (τάβλι, χαρτιά, ντόμινο, σκάκι κ.ά.).

Το ΚΑΠΗ διοικείται από το

πρό κάτω επταμελές συμβούλιο:

1) Καραμπινέσης Νικηφόρος, Πρόεδρος.

2) Αδαμίδης Φιλώτας, Αντιπρόεδρος.

3) Χονδρός Γεώργιος, Γραμματέας.

4) Τσίλης Αθανάσιος, Δημοτ. Σύμβουλος.

5) Προύσαλης Θεοδόσιος, εκλεγμένος από τα μέλη του ΚΑ

ΠΗ.

6) Μπέκιου Πολυξένη, Κοινων. Λειτουργός του Υπουργ. Υγείας και Πρόνοιας.

7) Μπακάλης Γεώργιος, Εκπρόσωπος Συνταξιούχων.

Το Διοικητικό Συμβούλιο φροντίζει για την επιτυχία του σκοπού του ΚΑΠΗ, διαχειρίζεται την περιουσία του και γενικά τα συμφέροντά του και διοικεί, εποπτεύει και ελέγχει την όλη λειτουργία του, που την καθορίζει το πρόγραμμα εξωδρυματικής προστασίας και οι σχετικές διατάξεις του Δημοτικού και Κοινοτικού Κώδικα.

Με απόφαση του Δ.Σ. τα μέλη του ΚΑΠΗ πληρώνουν μία φορά το χρόνο, συμβολικά, συμμετοχή 200 δραχμών.

Μέχρι σήμερα έχουν γραφτεί στο ΚΑΠΗ 900 άτομα, άνδρες και γυναίκες.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ — ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ

Κάθε Δευτέρα βράδυ γίνεται στο ΚΑΠΗ μια εκδήλωση, διάλε-



Το ΚΑΠΗ Νάουσας



Επίσκεψη του ΚΑΠΗ Γρεβενών στο ΚΑΠΗ μας

, ή ψυχαγωγικό πρόγραμμα.

Μετά το τέλος της εκδήλωσης προσφέρονται στους παρισταμένους γλυκίσματα τα οποία παρασκευάζουν και προσφέρουν γυναίκες μέλη του ΚΑΠΗ.

Διαλέξεις και ομιλίες έχουν γίνει μέχρι σήμερα:

Ο Δήμαρχος της Νάουσας κ. Δημήτρης Βλάχος, ο αντιδήμαρχος κ. Ν.Κ. Καραμπινέσης, οι γιοί κ.κ. Κασάπης, Πασχαλίδης, Ιωαννιάλης και Χάμος, νοσοκόμες, προσβάστες, γεωπόνοι κ.ά. παράγοντες της πόλης.

Τα μέλη του ΚΑΠΗ έλαβαν μέρος στις παρακάτω εκδηλώσεις:

α) Συναυλίες πάνου, κιθάρας, λαϊκής χορωδίας του Ν. Ταούρη, παραγκιόζη του Κ. Κόλλα κ.

β) Προβολές κινηματογραφικών ταινιών, βίντεο και σλαϊτς.

γ) Εκδρομές ημερήσιες και πολήμερες στις Πρέσπες, Λεπτοπυριά, Παναγία Σουμελά, Περιερέδιτα, Θεο)νίκη, Καβάλα, Θάλασσα και Κουφάλια.

δ) Κατασκηνώσεις. Το 1983 10 μέρες στην Αγία Τριάδα Νάουσας.

Το 1984 20 μέρες στην Αγία Τριάδα και 25 μέρες στη Ν. Μηχανιώνα.

ΕΝΤΙΑ — ΧΟΡΟΙ.

α) χορός 8 Μαρτίου (ημέρα



Επίσκεψη στη Γραμμένη του ΚΑΠΗ της πόλης μας και των Κουφαλιών

της γυναίκας) στο ΚΑΠΗ Νάουσας.

2) Πρωτοχρονιάτικος χορός στο ΚΑΠΗ Κουφαλιών.

3) Χριστουγεννιάτικος χορός στην Εύξεινο Λέσχη Νάουσας.

4) Παρακολούθηση γιορταστικού προγράμματος και δεξίωση στο Κ.Ε.Κ. Νάουσας.

ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ.

Το ΚΑΠΗ μας, επισκέφτηκαν και πήραν πληροφορίες για τη λειτουργία του, τα ΚΑΠΗ Ελευθερούπολης, Σοχού, Γρεβενών, Βέροιας, Καλαμαριάς, Θήβας, Λάρισας και Γιαννιτών.

Συνεργασία σε διάφορους τομείς και ανταλλαγή επισκέψεων είχαμε με τα ΚΑΠΗ των πόλεων Κουφαλιώνκ. Λάρισας, Καλαμα-

ριάς και Γρεβενών.

Στο ΚΑΠΗ υπάρχουν Άλμπουμ φωτογραφιών, τα οποία είναι στη διάθεση του κάθε επισκέπτη, και στα οποία φαίνεται όλη η δραστηριότητα του ΚΑΠΗ από την ίδρυσή του μέχρι σήμερα.

Θα ήταν παράλειψη αν δεν αναφέραμε ότι η Ν.Ε.Λ.Ε. Ημαθίας, με την υπεύθυνη της Περιοχής μας κ. Λία Σπινθηροπούλου, δείχνει μεγάλο ενδιαφέρον και προσφέρει πάρα πολλά στο όλο πρόγραμμα λειτουργίας του ΚΑΠΗ.

Διόρθωση

Το άρθρο Συνεστίαση Αποφοίτων του 1954 που δημοσιεύθηκε στο τεύχος 28 συνέταξε η κ.Μπιντερλή Ξανθίδου.

Κυκλοφόρησε ένα γεωργικό βιβλίο

“Ένα βιβλίο κατατοπιστικό έπιστημονικό με χρωματιστές εικόνες

Τι είναι τα κοκκοειδή (ψώρες) και πώς καταπολεμούνται

Δέν πρέπει να λείψει από κανένα αγροτικό σπίτι

ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΠΑΛΟΥΚΗ

Μπορείτε να το προμηθευθείτε από τα γραφεία

του Άγροτικού Συλλόγου Ναούσης

ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΕΩΣ 400 ΔΡΑΧΜΕΣ

Μόλις κυκλοφόρησε ένα γεωργικό βιβλίο μοναδικό στο είδος του

«ΤΑ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΦΑΡΜΑΚΑ ΠΟΥ ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ»

ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΠΑΛΟΥΚΗ ΧΡΗΣΤΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

- Τι περιέχει κάθε «φάρμακο» και πως ταξινομούνται
- Πίνακες κατατοπιστικοί χρήσιμοι και διαφωτιστικοί
- Ένα βιβλίο απαραίτητο για κάθε αγροτική βιβλιοθήκη

ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ 600 Δραχμές

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ «ΓΙΑΝΙΤΣΑΡΟΙ ΚΑΙ ΜΠΟΥΛΕΣ»

1. ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ

2. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΥΛΗΣ - Ο ΛΑΪΚΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ
ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ

Του Τάκη Μπάϊτον

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΚΑΙ

ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
ΒΙΒΛΙΩΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας